Fylkesmannen
i Buskerud

Tilstandsrapport 2014

Økonomi - folkehelse - oppvekst og utdanning - Vergemål, sosial og barnevern - helse og omsorg - landbruk - miljø - plan- og bygningsloven - samfunnssikkerhet og beredskap - tilsyn

Innhold

Fylkesmannen i Buskerud 7
Økonomi 8
Folkehelse 16
Oppvekst og utdanning 18
Vergemål, sosial og barnevern 34
Helse og omsorg 42
Landbruk 54
Miljø 60
Planlegging, bolig- og bygningsrett 66
Samfunnssikkerhet og beredskap 68
Tilsyn og kontroll 70
KOSTRA 72

Denne publikasjonen kan også leses på http://www.fylkesmannen.no/Buskerud/
Omslagsfoto: Torbjørn Tandberg

Et mangfoldig oppdrag

Den nye regjeringen har varslet en kommunereform, der målet er å få mer robuste kommuner. Regjeringen ønsker kommuner som har økonomi og faglige ressurser til å levere gode tjenester til innbyggerne.

En rekke samfunnstrender vil påvirke behovet for kommunale tjenester i fremtiden. Demografisk endring, endring i bosettingsmønster, teknologisk utvikling og den private velstandsutviklingen vil ha betydning for sammensetning og nivå på behovet for kommunale tjenester. Dette vil stille krav til omstilling og fornying i kommunene for å kunne tilby gode tjenester til innbyggerne.

Kommunene i Buskerud har ulike utfordringer. Fra skattesterke kommuner til lavinntektskommuner med store sosiale utfordringer gir ulikt utgangspunkt for å kunne yte likeverdige tjenester.

Utviklingstrekk:

- Økende utgifter til barnevern – større og mer kompliserte saker legger beslag på en større del av kommunenes ressurser
- Samhandlingsreformen – legger større press på kommunenes ressurser til hjemmetjenester og institusjonstjenester
- Bosetting - utfordrende å skaffe boliger til økonomisk vanskligstilte og flyktninger

Denne rapporten er basert på kommunenes rapportering til SSB. KOSTRA gir oss muligheter til å beskrive og sammenligne kommunenes økonomiske situasjon og utvikling.

Sunn økonomiforvaltning krever et godt samarbeid mellom folkevalgte og administrasjonen, og god budsjettdisiplin må forankres på alle nivåer i kommunen. Vi håper at denne rapporten vil gi et bidrag til forståelsen av de utfordringene kommunene i fylket møter.

Beste hilsen
Helen Bjørnøy
Fylkesmann i Buskerud

Fylkesmannen i Buskerud

Fylkesmannen er statens representant i Buskerud og har ansvar for at vedtak, mål og retningslinjer fra Stortinget og Regjeringen blir fulgt opp i fylket. Fylkesmannen skal ivareta rettsikkerhet for innbyggerne, bidra aktivt til samfunnsutviklingen og sørge for samordning.

Fylkesmannen skal fremme Buskeruds interesser, og ta initiativ både lokalt og overfor nasjonale myndigheter. Sentrale oppgaver for Fylkesmannen er å

- sikre innbyggerne de rettigheter og tjenester de har krav på
- sørge for at nasjonal politikk blir gjennomført
- samordne offentlige virksomhet i fylket
- veilede og støtte kommunene
- bidra aktivt i plan- og utviklingsarbeidet
- være talerør for Buskerud overfor sentrale myndigheter

Fylkesmannen utfører sine oppgaver gjennom saksbehandling, veiledning, dialog, tilsyn og utviklingsarbeid.

Fylkesmannsembetene er noe forskjellig organisert fra fylke til fylke. I Buskerud er embetet organisert med en embetsledelse, bestående av fylkesmannen og assisterende fylkesmann, og en stab bestående av kommunikasjonsrådgiver. Embete har syv avdelinger. Disse er

- helseavdelingen
- vergemål, sosial og barnevernavdelingen
- oppvekst- og utdanningsavdelingen
- landbruks- og næringsavdelingen
- miljøvernavdelingen
- beredskap-, justis og kommunalavdelingen
- administrasjonsavdelingen

Våre kjerneverdier er KVALITET - RESPEKT - TILLIT

Økonomi

Utfordringer

Kommunene har ulike forutsetninger for å kunne yte likeverdige tjenester. I Buskerud har vi alt fra skattesterke kommuner til lavinntektskommuner med store sosiale utfordringer. De skattesvake kommunene viser en negativ driftsbalanse, synkende andel frie midler og økende gjeldsgrad. Dette skaper store utfordringer med å yte likeverdige tjenester.

Fokusområder

- Bærekraftig økonomi
- Økonomisk handlingsrom
- Forsvarlig gjeldsbyrde

Utfordringer

- Likeverdig tjenestetilbud
- Økende pensjonskostnader
- Økende gjeldsgrad

Fokusområder

Det vil være nødvendig for kommunene å fokusere på å skape en bærekraftig økonomi. Kommunene må opparbeide seg buffere til å takle svingninger og uforutsette hendelser. Driftsbalansen og netto driftsresultat er det beste uttrykket for om en kommunes gjeldsnivå er for høyt og bør legges til grunn for å finne et forsvarlig gjeldsnivå. I Buskerud er spesielt Ringerike og Nedre Eiker svært utsatt.

Pensjon

Utviklingen i pensjonspremiene og pensjonskostnadene har medført en oppbygging av et akkumulert premieavvik i regnskapene i perioden 2002-2013. Det akkumulerte premieavviket er en regnskapsmessig forpliktelse som medfører amortiseringskostnader, som vil bli belastet driftsregnskapene i årene fremover. Det akkumulerte premieavviket utgjør nærmere 30 mrd. kroner for kommunesektoren samlet. For kommunene i Buskerud utgjør det akkumulerte premieavviket vel 1,4 mrd. i 2013. Et stort akkumulert premieavvik er både en styringsutfordring for kommunesektoren, og representerer en likviditetsbelastning som ikke synliggjøres i regnskapene.

Demografi

Buskerud har til sammen vel 270.000 innbyggere fordelt på et areal på ca. 15.000 kvadratkilometer. Buskeruds største kommune i areal er Nore og Uvdal kommune, samtidig som denne kommunen også har færrest innbyggere pr. kvadratkilometer.

3 av kommunene med høyest befolkningstetthet, Drammen, Nedre Eiker og Røyken har også minst areal. 11 av 21 kommuner har under 5.000 innbyggere. Om lag 60 prosent av Buskeruds befolkning bor i Drammensregionen.

Buskerud inneholder både fjellarealer og sjø med press på utbygging av fritidsboliger. Fylket har ca. 45.000 hytter og fritidsboliger og er landets nest største hyttefylke. Slik utbygging legger beslag på de mindre kommunenes tjenestetilbud.

Folketall

Folketallet i Buskerud har økt med 3.225 personer i 2013. Pr. 1. januar 2014 var 272.228 personer bosatt i fylket. Størst prosentvis befolkningstilvekst hadde Hemsedal med 3,2 %. Deretter følger Røyken med 2,7 % og Kongsberg og Hole begge med 2,0 %. 4 av kommunene hadde en befolkningsnedgang. Størst prosentvis nedgang hadde Flå med 1,6 %.

Kommune	2013	2014	Antall	Prosent
Drammen	65 473	66 214	741	1,1 %
Kongsberg	25 887	26 406	519	2,0 %
Ringerike	29 400	29 624	224	0,8 %
Hole	6 463	6 595	132	2,0 %
Flå	1 050	1 033	-17	-1,6 %
Nes	3 435	3 445	10	0,3 %
Gol	4 667	4 631	-36	-0,8 %
Hemsedal	2 224	2 295	71	3,2 %
Ål	4 761	4 713	-48	-1,0 %
Hol	4 448	4 452	4	0,1 %
Sigdal	3 538	3 509	-29	-0,8 %
Krødsherad	2 223	2 265	42	1,9 %
Modum	13 337	13 581	244	1,8 %
Øvre Eiker	17 752	17 919	167	0,9 %
Nedre Eiker	23 640	23 811	171	0,7 %
Lier	24 763	25 175	412	1,7 %
Røyken	20 078	20 621	543	2,7 %
Hurum	9 321	9 330	9	0,1 %
Flesberg	2 657	2 683	26	1,0 %
Rollag	1 355	1 369	14	1,0 %
Nore og Uvdal	2 531	2 557	26	1,0 %
Buskerud	269 003	272 228	3 225	1,2 %

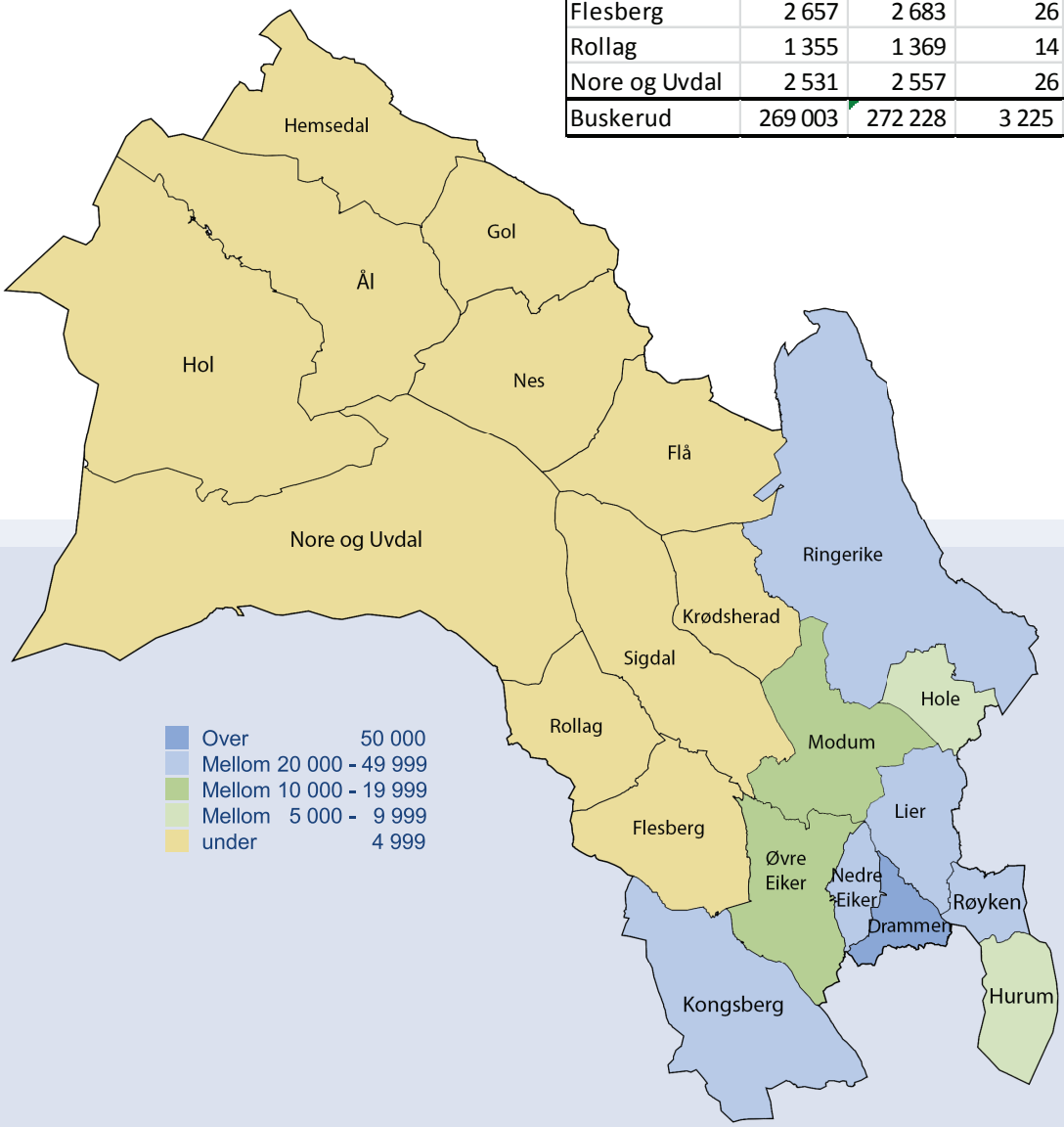

Folketallsutvikling i Buskerud 2008 – 2013

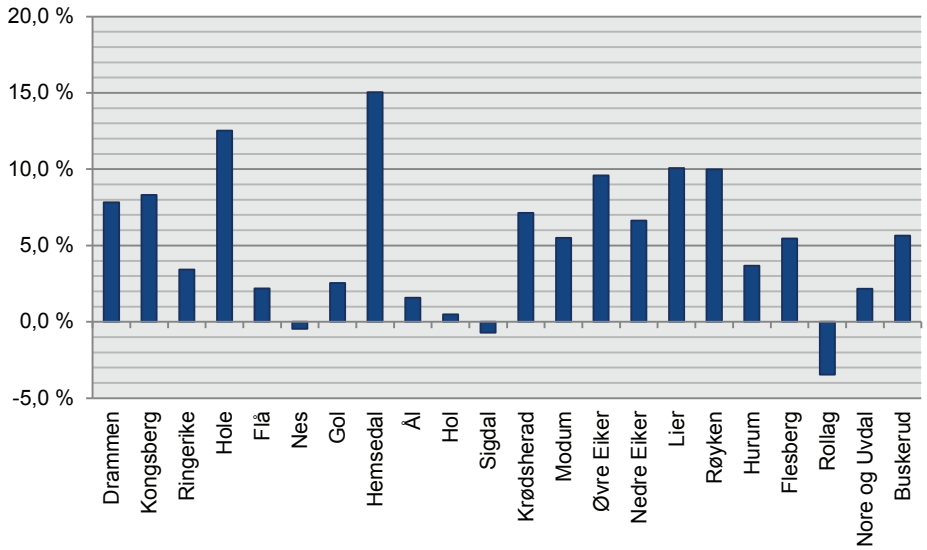

Diagrammet viser folketallsutviklingen i kommunene i Buskerud i perioden 2008 – 2013.

I denne perioden har folketallet i Buskerud økt med 5,6 %. Størst vekst har Hemsedal med 15,0 %. Deretter følger Hole med 12,5 %, Lier med 10,1 % og Røyken med 10,0 %. 3 av fylkets 21 kommuner har i denne perioden hatt en befolkningsnedgang, Rollag med 3,5 %, Sigdal med 0,7 % og Nes med 0,5 %.

For å se hvilke utfordringer kommunene står overfor, er det interessant å se hvordan den aldersmessige fordelingen er. Dette har betydning for kommunens planlegging både på kort og lang sikt. Nedenfor vises andel av befolkningen i de ulike aldergruppene for 2013.

Andel av befolkningen i de ulike aldersgruppene 2013

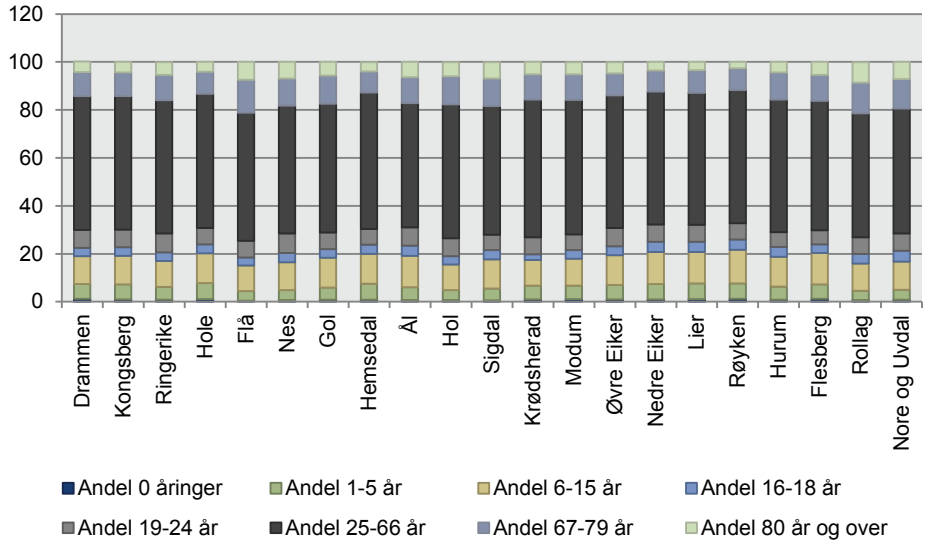

Felles for kommuner med høy befolkningsvekst i perioden 2008 til 2013 er at de har en befolkningsstruktur der andelen av befolkningen i de yngre aldergruppene ligger over gjennomsnittet for landet. Som det fremgår av diagrammet har Røyken kommune den yngste befolkningen i Buskerud. Deretter følger Nedre Eiker, Hemsedal, Lier og Hole. Rollag og Flå har en høy andel eldre.

Skatt i % av landsgjennomsnittet

Kommune	2013
Hole	155,2 %
Hol	128,9 %
Nore og Uvdal	119,2 %
Kongsberg	112,8 %
Lier	110,6 %
Hemsedal	102,9 %
Røyken	102,5 %
Krødsherad	99,5 %
Drammen	99,0 %
Rollag	98,7 %
Sigdal	96,8 %
Flå	95,3 %
Gol	94,8 %
Flesberg	94,6 %
Ål	94,2 %
Hurum	93,1 %
Nes	92,0 %
Øvre Eiker	90,0 %
Nedre Eiker	86,4 %
Ringerike	85,3 %
Modum	85,1 %

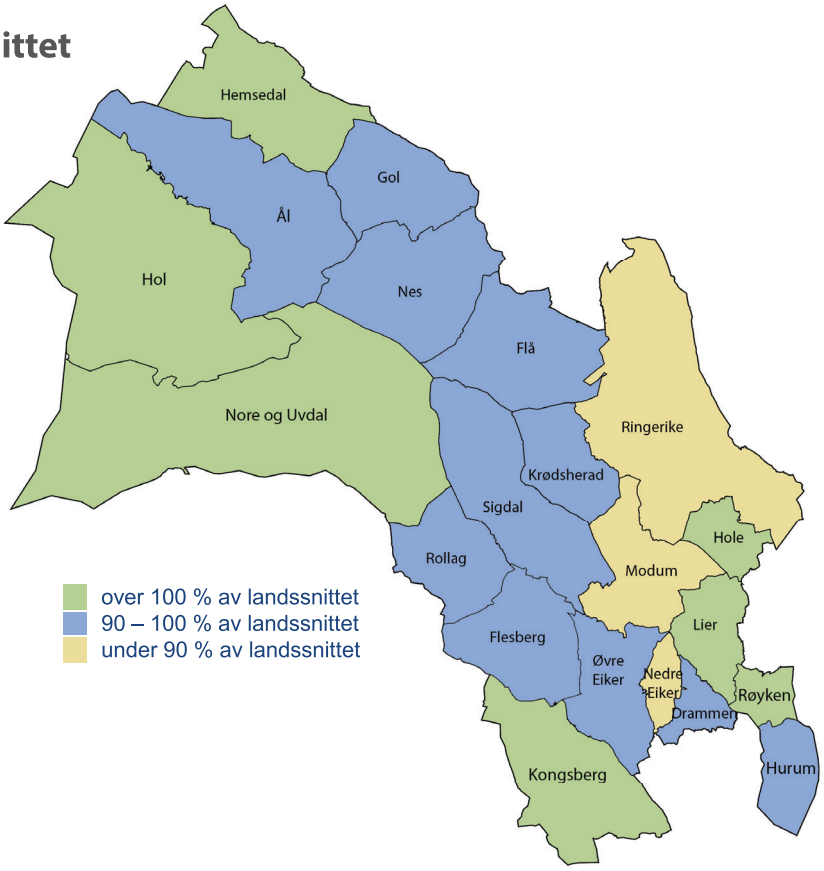

Netto driftsresultat i % av driftsinntekter

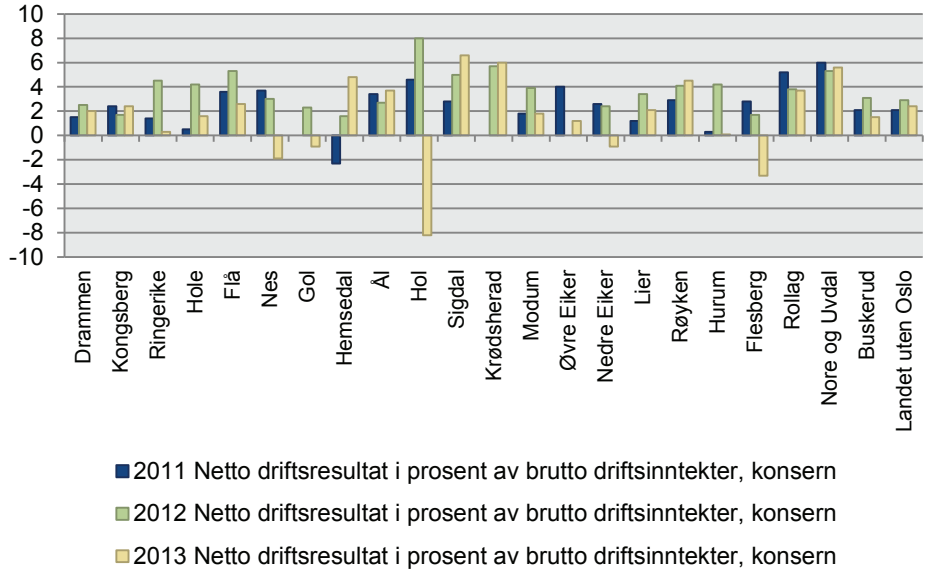

Netto driftsresultat er hovedindikator for mål på økonomisk balanse. Netto driftsresultat viser driftsoverskudd etter at renter og avdrag er betalt, og er et uttrykk for hva kommunene sitter igjen med til avsetninger og investeringer.

Netto driftsresultat på landsbasis viser en nedgang fra 2,9 % i 2012 til 2,4 % i 2013. For kommunene i Buskerud er resultatet redusert fra 3,1 % i 2012 til 1,5 % i 2013.

Ved utgangen av 2013 er det kun Ringerike kommune som er i ROBEK (register over betinget kontroll). Ringerike kommunes resultat er redusert fra 4,5 % i 2012 til 0,3 % i 2013. Kommunen klarer ikke å nedbetale det akkumulerte underskuddet innenfor den vedtatte rammen.

5 av kommunene har negativt netto driftsresultat i 2013. Resultatet for Hol kommune viser en negativ utvikling fra et positivt resultat på 8,0 % i 2012 til – 8,2 % i 2013. Deretter følger Flesberg, Nes, Gol og Nedre Eiker med negativt resultat i 2013.

7 av kommunene i Buskerud har et netto driftsresultat på over 3 %. 7 av kommunene har forbedret resultatet fra 2012 til 2013.

Akkumulert regnskapsresultat

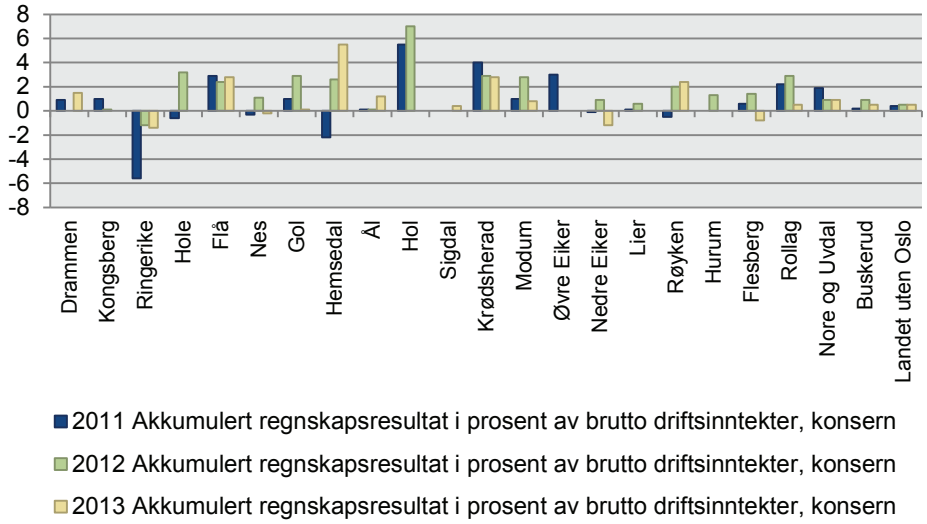

Akkumulert regnskapsmessig resultat viser differansen mellom uinndekkede merforbruk og udisponerte mindreforbruk. Indikatoren sier således noe om behovet for tilpasninger i driften og hvilke økonomiske utfordringer kommunen står overfor.

Den økonomiske stillingen til kommunene i Buskerud viser en negativ utvikling i 2013 idet kommunenes samlede akkumulerte resultat er redusert fra 0,9 % i 2012 til 0,5 % i 2013. På landsbasis er resultatet uendret fra 2012.

7 av fylkets 21 kommuner har et akkumulert resultat på samme nivå eller bedre enn i 2012.

I Buskerud er det 4 kommuner som har et akkumulert merforbruk i 2013, Ringerike med 1,4 %, Nedre Eiker med 1,2 %, Flesberg med 0,8 % og Nes med 0,2 %.

Arbeidskapital

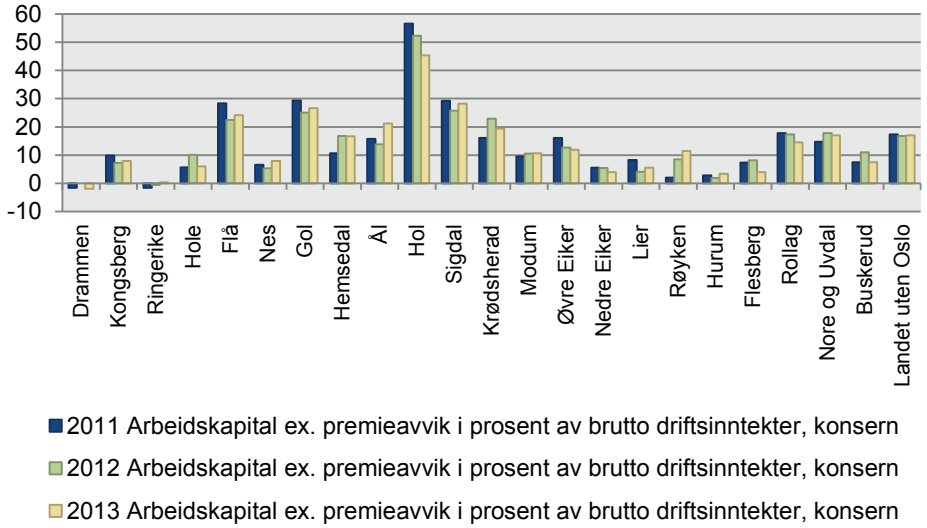

Arbeidskapital gir uttrykk for kommunenes likviditet, det vil si deres evne til å betale forpliktelsene etter hvert som de forfaller. Arbeidskapital omfatter bankinnskudd, verdipapirer (aksjer, obligasjoner og liknende) og fordringer, fratrukket kortsiktig gjeld, herunder kassakredittlån, sertifikatlån og leverandørgjeld. Utviklingen i arbeidskapital er skapt av frigjorte midler som ikke har blitt brukt til investeringer.

Likviditeten er redusert i 2013 fra 11 % i 2012 til 7,5 % i 201. Kommunene på landsbasis har en gjennomsnittlig arbeidskapital på 17 %.

11 av fylkets 21 kommuner har hatt en positiv utvikling i likviditeten i løpet av 2013.

Drammen kommune har en negativ arbeidskapital på 1,9 %. 9 av kommunene i Buskerud har en arbeidskapital på under 10 % av brutto driftsinntekter.

Disposisjonsfond

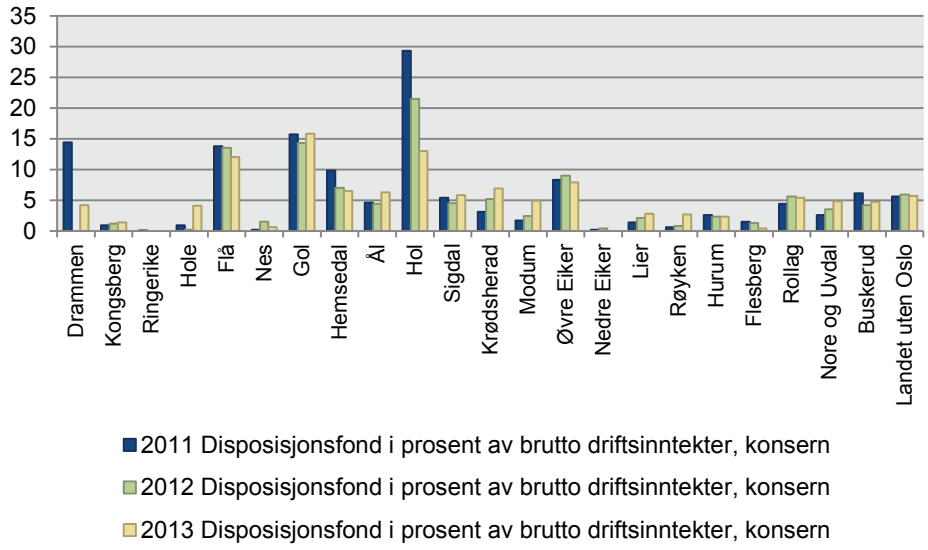

Disposisjonsfond er oppsparte midler som fritt kan benyttes til finansiering både i drifts- og investeringsregnskapet.

Et disposisjonsfond av tilstrekkelig størrelse representerer handlingsfrihet for kommunen. En kommune uten disposisjonsfond, har tapt økonomisk handlingsfrihet. Manglende disposisjonsfond i kombinasjon med udekket merforbruk er en betydelig økonomisk utfordring.

Oversikten viser at kommunene i Buskerud samlet har et disposisjonsfond på under 5 % av brutto driftsinntekter. 11 av kommunene har en reduksjon i disposisjonsfondet. Ringerike og Nedre Eiker har ikke midler tilgjengelig på disposisjonsfond. Flesberg og Nes har henholdsvis 0,4 % og 0,6 %. Disse kommunene har i tillegg akkumulert merforbruk. Gol kommune har et disposisjonsfond på over 15 %. Deretter følger Hol og Flå med henholdsvis 13 % og 12 %.

Netto lånegjeld

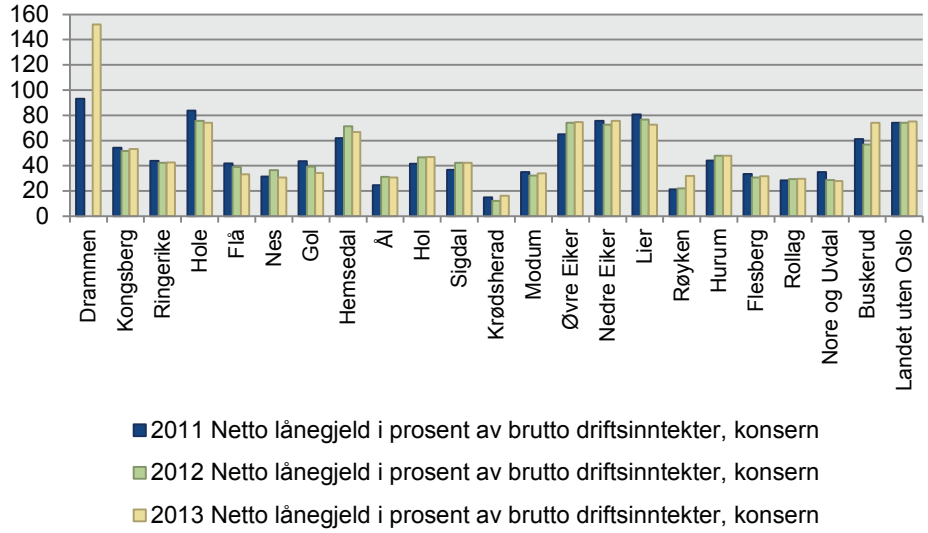

Netto lånegjeld gir uttrykk for hvor mye av kommunens langsiktige gjeld som skal betjenes av ordinære driftsinntekter. Netto lånegjeld er definert som langsiktig gjeld fratrukket formidlingslån, utlån av egne midler og ubrukte lånemidler. Kommunens pensjonsforpliktelser er holdt utenom. Netto lånegjeld er et resultat av den økonomiske utviklingen gjennom flere år. Utviklingen i langsiktig gjeld bestemmes av forholdet mellom nye låneopptak til investeringer og avdrag på tidligere opptatte lån. Sammen med arbeidskapitalen uttrykker langsiktig lånegjeld kommunens finansielle handlefrihet.

Kommunenes gjeldsbelastning, målt ved netto lånegjeld eksklusive pensjonsforpliktelser viser en svak økning fra 2012 til 2013 på landsbasis. På landsbasis utgjør kommunenes gjeldsbelastning 75 % av driftsinntektene. For kommunene i Buskerud er gjeldsbelastningen økt fra 61,1 % i 2011 til 74,2 % i 2013. I tallene for 2012 ligger ikke tallene for Drammen inne. 5 av kommunene har en gjeldsbelastning på over 70 %, Drammen, Nedre Eiker, Øvre Eiker, Hole og Lier.

Dette er bekymringsfullt fordi kommunenes økonomiske handlingsfrihet reduseres betydelig med så høy gjeldsbelastning. Spesielt de av kommunene som har en svak driftsbalanse er svært utsatt.

14 av kommunene har en netto gjeldsbelastning under 50 % av driftsinntektene. I tillegg har 9 av kommunene i fylket redusert netto gjeldsbelastning i 2013.

Netto lånegjeld i kr pr innbygger

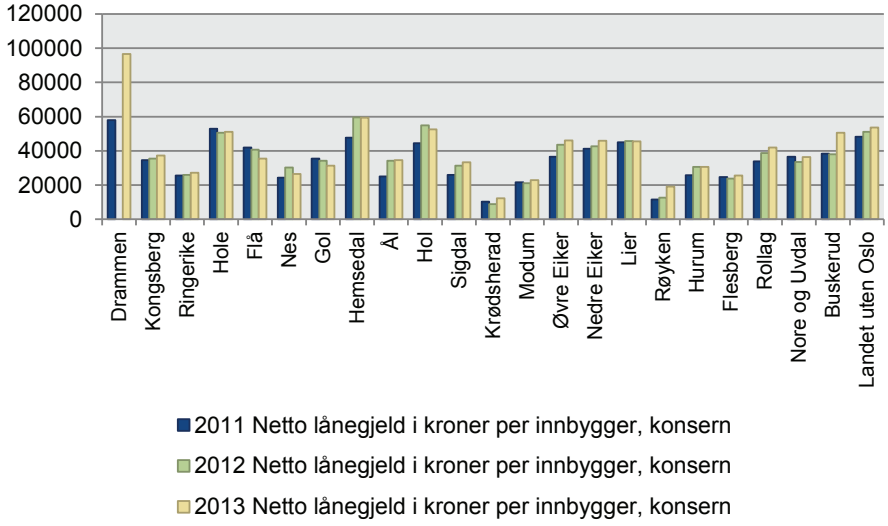

Diagrammet viser netto lånegjeld i kr pr innbygger. Lånegjelden pr innbygger har økt fra 2012 til 2013 på landsbasis. Lånegjelden på landsbasis utgjør om lag kr 53.600 pr. innbygger.

Drammen, Hemsedal og Hole har alle en lånegjeld pr innbygger på over kr 50.000.

Pensjon

Årets pensjonskostnader

Økningen i pensjonsforpliktelsen fra begynnelsen til slutten av året.

	Pensjons-kostnader 2011	Pensjons-kostnader 2012	Pensjons-kostnader 2013
Drammen	451 783	423 969	660 342
Kongsberg	287 052	151 616	187 200
Ringerike	214 245	252 301	237 291
Hole	38 323	26 675	72 264
Flå	7 518	10 417	7 791
Nes	29 618	26 185	33 097
Gol	41 882	27 165	49 439
Hemsedal	27 837	17 302	38 988
Ål	48 957	44 868	57 524
Hol	47 847	47 336	45 488
Sigdal	29 488	16 984	30 496
Krødsherad	23 429	19 736	20 867
Modum	121 154	62 656	151 981
Øvre Eiker	227 939	199 268	59 501
Nedre Eiker	161 081	125 361	154 327
Lier	157 898	143 483	149 044
Røyken	122 306	105 222	72 078
Hurum	78 169	47 879	64 859
Flesberg	17 937	15 985	12 955
Rollag	13 558	23 535	12 273
Nore og Uvdal	38 525	29 798	28 534

Akkumulert premieavvik

Premieavvik er differansen mellom betalt premie og netto pensjonskostnad.

	Akkumulert Premieavvik 2011	Akkumulert Premieavvik 2012	Akkumulert Premieavvik 2013
Drammen	518 715	587 072	588 818
Kongsberg	57 049	92 641	93 747
Ringerike	67 779	140 586	142 425
Hole	489	16 125	17 402
Flå	467	2 943	1 076
Nes	-148	6 810	2 675
Gol	9 148	16 285	10 920
Hemsedal	3 720	8 500	9 023
Ål	6 812	13 339	12 935
Hol	1 279	9 564	5 711
Sigdal	1 951	9 026	11 086
Krødsherad	6 543	10 053	9 675
Modum	27 488	62 207	66 506
Øvre Eiker	90 614	98 774	99 584
Nedre Eiker	39 693	71 662	70 898
Lier	92 429	110 660	85 905
Røyken	89 567	91 193	96 623
Hurum	52 563	62 316	66 519
Flesberg	4 767	8 041	8 252
Rollag	4 457	6 793	7 303
Nore og Uvdal	1 153	7 015	8 397

Kommunene kan velge om amortiseringen – premieavviket, skal utgiftsføres over 1 år eller over 10 år. I Buskerud har Hole, Flå, Nes og Hol valgt 1 års amortisering.

Skjønnsmidler til fornyings- og omstillingsprosjekter

Fylkesmannen hadde i 2013 en total skjønnsramme på 45,1 mill.kr til fordeling på kommunene i Buskerud. Av denne rammen ble 4 mill.kr tildelt kommunene gjennom regionrådene til stimulering av fornyings- og omstillingsprosjekter. Kriteriene for tildeling av midler var følgende:

- Kvalitet og effektivitet i tjenestene
- Samfunnsutvikling og lokaldemokrati
- God forvaltning

Fylkesmannen i Buskerud har tildelt skjønnsmidler til fornyings- og omstillingsprosjekter siden 2003. Det er etablert et tett samarbeid med de ulike regionene for å finne frem til og støtte gode prosjekter i enkeltkommuner og samarbeidende kommuner innenfor regionene og på tvers av regionene.

Les mer om skjønnsmidler til prosjekter på Fylkesmannens nettside www.fylkesmannen.no//Buskerud

Prosjekter tildelt skjønnsmidler i 2013

DRAMMENSREGIONEN

Søker	Medsøker:	Prosjekt	Innvilget
Drammen	Hurum, Røyken. Lier, Sande, Svelvik, N. Eiker, Ø.Eiker, Vestre Viken HF, HiBu	FoU-samarbeid 2013-2016	350 000
Drammen		Norges Beste Barnehage	180 000
Drammen		"En dør inn" - senter for oppvekst	100 000
Nedre Eiker		Samhandling lege - arbeidsgiver og NAV "Saman om ein betre kommune"	100 000
Nedre Eiker		Beregning av overvannsflom i GIS Automatiserte landskapsanalyser ved hjelp av GIS	45 000
Øvre Eiker		Aktivitetsplikt for sosialhjelpsmottakere og etablering av tiltaksplasser	125 000
		Sum region:	**900 000**

REGION VESTVIKEN

Søker	Medsøker:	Prosjekt	Innvilget
Drammen	Hurum, Røyken. Lier, Sande, Svelvik, N. Eiker, Ø.Eiker, Vestre Viken HF, HiBu	FoU-samarbeid 2013-2016	150 000
Lier	Røyken, Hurum	"Sammen om læringsledelse"	250 000
Røyken	Lier, Hurum	VA-samarbeid	150 000
		Sum region:	**550 000**

KONGSBERGREGIONEN

Søker	Medsøker:	Prosjekt	Innvilget
Kongsberg	Nore og Uvdal, Rollag, Flesberg, Tinn, Hjartdal og Notodden	Hovedprosjekt - Kompetanse IKT	400 000
Kongsberg	Nore og Uvdal, Rollag, Flesberg, Tinn, Hjartdal og Notodden	Forprosjekt - Omsorgsteknologi - utrulling av pilotløsninger	400 000
Kongsberg	Nore og Uvdal, Rollag, Flesberg, Tinn, Hjartdal og Notodden	Forstudie - regional sak arkivsamarbeid	100 000
		Sum region:	**900 000**

MIDT-BUSKERUD

Søker	Medsøker:	Prosjekt	Innvilget
Modum	Sigdal, Krødsherad	Styringssystemer og egenkontroll	250 000
Modum	Sigdal, Krødsherad	Tjenestesamarbeid fase 2	200 000
		Sum region:	**450 000**

RINGERIKSREGIONEN

Søker	Medsøker:	Prosjekt	Innvilget
Ringerike	Hole	"Tildelingspraksis"	500 000
		Sum region:	**500 000**

HALLINGDALSREGIONEN

Søker	Medsøker:	Prosjekt	Innvilget
Gol	Flå, Nes, Hemsedal, Ål, Hol, Statped Sørøst	Felles løft for tidlig innsats i Hallingdal	350 000
Gol	Flå, Nes, Hemsedal, Ål og Hol	IKT infrastruktur	175 000
Gol	Flå, Nes, Hemsedal, Ål, Hol, Vestre Viken HF	Hallingdal Lokalmedisinske tjenester	175 000
		Sum region:	**700 000**

FELLESPROSJEKTER

Søker	Medsøker:	Prosjekt	Innvilget
Øvre Eiker	Drammen, Lier, N. Eiker, Kongsberg, BFK, SVV, Jernbaneverket, Kystverket, FM	Buskerudbyen	300 000
Hurum		Strandsoneprosjekt	325 000
		Barnekonvensjonen	370 000
		Sum fellesprosjekter:	**995 000**

Folkehelse

Årene 2012 og 2013 utgjorde på mange måter et tidsskille i norsk folkehelsearbeid. 1. januar 2012 trådte den nye folkehelseloven i kraft, og våren 2013 kom Folkehelsemeldingen – God helse – felles ansvar (Meld. St. 34, 2012 -2013) – en nasjonal og samlet strategi for utvikling av folkehelsepolitikken, og styrking av det forebyggende arbeidet i helse- og omsorgssektoren.

Folkehelsearbeid - et sektorovergripende ansvar

Med innføring av Samhandlingsreformen og lovarbeidene på folkehelsefeltet er folkehelsearbeidet løftet ut av helsesektoren, og blitt et innsatsområde der alle sektorer og forvaltningsnivåer har en rolle og et definert ansvar.

Å gjøre sunne valg enklere bedrer folkehelsen

Folkehelsearbeidet skal svekke risikofaktorer for dårlig helse og styrke faktorer som bidrar til økt trivsel og bedre helse. Formålet med folkehelsearbeid er ikke å begrense handlefrihet, men å skape muligheter - og like muligheter - for alle. Eksempler på aktuelle tiltak kan være bygging av flere tur-, gang- og sykkelveier, god fremkommelighet og tilgang til skog-, park- og friluftsområder, flere fiske- og badeplasser, sunn mat og drikke i kantiner og på sportsarenaer, fysisk stimulerende uteareal i skoler og barnehager, varierte kulturtilbud osv. Slike tiltak har dokumentert effekt på både nåværende og fremtidig helseatferd, og bidrar samtidig til økt trivsel og utjevning av sosiale helseforskjeller.

Utfordringer

- «Helse i alt vi gjør» - ivareta folkehelsehensyn i all kommunal samfunns- og tjenesteplanlegging

Oversikt over folkehelsen

Oversikt over helse og påvirkningsfaktorer er en forutsetning for å kunne beskrive utfordringer, vurdere årsakssammenhenger, sette realistiske mål, prioritere innsatsene, og utforme treff sikre tiltak. I tillegg er gode data viktig som grunnlag for forskning og utvikling - for å kunne måle effekten av lokale, forebyggende og helsefremmende innsatser.

Etableringen av folkehelseprofilene til kommuner og fylkeskommuner, som Folkehelseinstituttet utarbeider hvert år, er et viktig bidrag for styrking av kunnskapsgrunnlaget i det kommunale og fylkeskommunale folkehelsearbeidet. Profilene videreutvikles fra år til år og vil, sammen med erfaringer, tall og fakta fra ulike andre kunnskapskilder i kommunen, danne et godt grunnlag for et mer systematisk, kunnskapsbasert, langsiktig og målrettet folkehelsearbeid i lokalsamfunnene. Folkehelseprofilen for din kommune finner du på www.fhi.no.

Helsedirektoratets veileder (IS-2110) «God oversikt – en forutsetning for god folkehelse» er utviklet for å kunne møte noe av kunnskapsbehovet knyttet til arbeidet med å skaffe oversikt over faktorer som påvirker helsetilstanden i kommuner og fylker. Informasjonen skal legges til grunn for beslutninger, både for det løpende folkehelsearbeidet, og for det langsiktige arbeidet knyttet opp mot prosessene i plan- og bygningsloven.

De fleste kommunene har startet opp arbeidet med å få oversikt over folkehelsen, kunnskapsbasere folkehelsearbeidet, involvere alle sektorer og frivilligheten samt integrere helsehensyn i sine planprosesser og ulike plandokumenter. Det er fortsatt store ulikheter i forhold til forankring i politisk og administrativ ledelse, ressurser som bevilges og konkretiseringen av mål og innsatser i plandokumentene.

Oppvekst, utdanning og levekår

Ulikheter i levekår gir ulikheter i helse. Jo høyere sosioøkonomisk status, desto bedre helse. I tillegg har enkelte grupper spesielle utfordringer. Folkehelsearbeidet har som hovedmål å fremme god helse og en rettferdig fordeling av helse. For å kunne utjevne helseforskjellene og opprettholde en bærekraftig samfunnsutvikling, må vi også utjevne forskjellene i levekår. Dette krever tverrsektoriell innsats, og folkehelsearbeidet må derfor favne bredt og inkludere både levekår og fordelingen av levekår i befolkningen.

Forebyggende helsetjenester

Kommunene i Buskerud er godt i gang med etablering og videreutvikling av frisklivssentraler. Det samarbeides på tvers av sektorer internt i kommunen, mellom kommuner og på tvers av fylkesgrenser. Fylkesmannens tilskuddsmidler innen friskliv for 2013 (ca.1,1 mill kroner) ble fordelt på 13 større og mindre utviklingstiltak. Kommuner som har tatt et viktig steg videre i sitt frisklivsarbeid siste året er Røyken, Hurum, Lier, Kongsberg, Hole, Ringerike og Nes.

Fokusområder

- Skaffe oversikt over helsetilstanden til befolkningen i kommunen og faktorer som påvirker den
- Bruke kunnskapen om helsetilstanden og påvirkningsfaktorene aktivt i kommunens planarbeid og utvikling av tjenester
- Følge opp miljørettet helsevern i skolene og sikre at alle skolene kan godkjennes etter forskrift om miljørettet helsevern i skoler og barnehager mv.

Landsomfattende tilsyn med helsestasjonene, gjennomført i 3 kommuner høsten 2013, viste at bemanningen var for lav i alle tre kommunene til å kunne gjennomføre alle anbefalte helsekontroller for barn 0-6 år etter nasjonalt fastsatt program. De tre kommunene hadde alle alternative løsninger med færre kontroller, sammenslåtte kontroller eller forskyving av kontroller etc., for å kunne følge minstekravene etter veilederen, og ha tilgjengelig helsepersonell for gjennomføring.

I statsbudsjettet for 2014 er det bevilget ytterligere 180 millioner til kommunene for å øke antallet helsesøsterstillinger. Disse midlene er heller ikke øremerket, men har altså svært klare føringer.

En undersøkelse Tidsskriftet Sykepleien gjennomførte i januar 2014, viste at mer enn halvparten av totalbeløpet er brukt til andre formål. 356 av landets i alt 428 kommuner deltok.

Oppvekst og utdanning

Hovedmålet på barnehageområdet i Buskerud er at kommunene sørger for at retten til barnehageplass blir innfridd. Kommunene i Buskerud gjør en fortløpende innsats slik at alle barn får et tilbud i tråd med regelverket. I grunnskolen i Buskerud er elevtallet ganske stabilt fra året før, med en økning på totalt 60 elever.

Barnehageområdet

Det et mål at barnehagene gir et likeverdig tilbud med høy kvalitet i hele fylket. To av de viktigste faktorene for å sikre at barnehagene har god kvalitet er kompetansen til barnehagepersonalet og at bemanningen er tilstrekkelig i forhold til barnetallet. Dessverre viser tall fra høgskolesektoren, herunder tall fra Høgskolen i Telemark, at antall søkere til barnehagelærerutdanningen har gått ned det siste året.

Utfordringer

Barnehage

- Rekruttering til barnehagelærerutdanningen og barnehagelæreryrket, med spesielt fokus på menn
- Beholde ansatte i barnehagelæreryrket
- Antall dispensasjoner fra utdanningskravet for styrer og pedagogiske ledere
- Uforutsette utgifter for kommunen - Barn som går i private barnehager utenfor kommunen

Grunnskole

- Omfang og effekt av spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning
- Mobbing og annen krenkende atferd i skolen

Tall fra kommunens innrapporteringssystem Basil viser at antall pedagogiske ledere og styrere med godkjent pedagogisk utdannelse går opp. Dette kan bety at Fylkesmannens og kommunenes tiltak i forbindelse med arbeid med rekrutteringsstrategien 2008 – 2012 har gitt resultater. På bakgrunn av dette er det nødvendig at Fylkesmannen i samarbeid med barnehagemyndigheten samt kommunale og ikke-kommunale barnehageeiere arbeider videre for å rekruttere flere til barnehagelærerutdanningen og barnehagelæreryrket. Samtidig må vi sørge for å heve kompetansen til ansatte som allerede jobber i barnehageyrket.

Færre menn

Andelen menn i barnehage ser ut til å ha en negativ utvikling. For å snu denne trenden ga Fylkesmannen i fjor 13 barnehager i fire kommuner tilskudd til «Lekeressurs i barnehagene». Lekeressurs er et tiltak der gutter i ungdomsskolen får tilbud om jobb i barnehagen om ettermiddagen og/eller i ferier.

Tilsyn

Fylkesmannen sikrer også kvaliteten på barnehageområdet gjennom årlige tilsyn. Det siste året har temaet for stedlige tilsyn vært kommunen som godkjennings- og tilsynsmyndighet samt pedagogisk bemanning og styrerressurs. Det er også ført skriftlige tilsyn med områdene likeverdig behandling av kommunale og ikke-kommunale barnehager samt familiebarnehager. I 2014 innfører Fylkesmannen lik tilsynsmetodikk for skole- og barnehageområdet.

Grunnskole

Det er inneværende skoleår 148 grunnskoler i Buskerud hvorav 7 er privatskoler. 114 av skolene har elever på barnetrinnet (22 894 elever) og 57 har elever på ungdomstrinnet (10 010 elever).

Tilsyn

En av hovedoppgavene på utdanningsområdet er tilsyn. Fylkesmannen har i 2013 gjennomført en rekke tilsyn innenfor temaene elevenes psykososiale miljø, nasjonale prøver, svømmeundervisning, opplæring av barn/unge i barnevernsinstitusjon, tilpasset opplæring og spesialundervisning, kommunale tilstandsrapporter, brukermedvirkning og foreldresamarbeid og reglement for elevpermisjoner. Tilsynene resulterer som regel i ett eller flere pålegg som må rettes og der skoleeier må rapportere når retting er foretatt. Tilsynsrapporter kan leses/hentes på Fylkesmannens hjemmesider.

Vurdering for læring

Når det gjelder tiltak for økt kvalitet i grunnopplæringen har Fylkesmannen fulgt opp de nasjonale satsningene. Vurdering for læring er gjennomført med en egen modell for Buskerud, ved at vi inviterte alle kommuner og grunnskoler til å være med i satsningen, noe de fleste ble. Tilbakemeldingene på dette tiltaket er svært gode.

Fokusområder

Barnehage

- At retten til barnehageplass blir oppfylt i tråd med loven
- Høy kvalitet i barnehagene, herunder heve kompetansen til pedagoger og assistenter
- Likeverdig behandling

Grunnskole

- Kompetanse for kvalitet, videreutdanning for lærere og skoleledere
- Etter- og videreutdanning i PP-tjenesten
- Gnist/Ungdomstrinn i utvikling
- Implementering av Barnekonvensjonen i kommunene
- Vurdering for læring
- Tilsyn med tilhørende kurs og veiledning

Ungdomstrinnsatsningen

Ungdomstrinn i utvikling, en nasjonal satsning frem til 2017, er i god gjenge i fylket, med gode tilbakemeldingene fra skoleeiere og skoler. Samarbeidet i fylket er utmerket. KS, Utdanningsforbundet, Høgskolen, fylkeskommunen og Fylkesmannen er enige om å fortsette samarbeidet. Ikke minst er alle parter enige om å koordinere innsats i et langsiktig perspektiv og utnytte eksisterende arenaer og tilgjengelige ressurser best mulig.

Barnehage

Alle barn som har fylt ett år innen 1. september, og som har søkt barnehageplass innen fristen for hovedopptaket, har en individuell rett til plass i barnehage. Alle kommunene i Buskerud har fram til nå klart å innfri denne retten.

Den individuelle retten til barnehageplass er en minimumsplikt for kommunene. Det er viktig at kommunene ser barnehagetilbudet i sammenheng med endringer i fødselstall, til- og fraflytting og andre faktorer som kan ha innvirkning.

Andel barn 1-5 år med barnehageplass

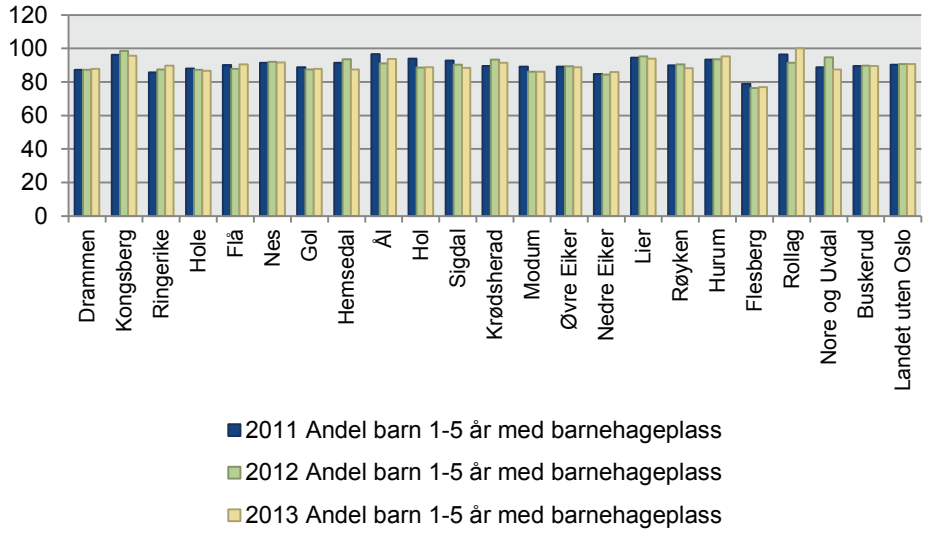

Antall barn som går i barnehager i Buskerud øker, og ved utgangen av 2013 gikk det 14 681 barn i barnehage i Buskerud. Av disse er 9 619 barn over tre år, 4 948 er i alderen 1 – 2 år og 114 barn er 0-åringer.

I 2013 gikk 79 % av alle barn i aldersgruppen 1 – 2 år i barnehage i Buskerud og 96 % av alle 3 – 5 åringer. Andelen barn i barnehage i Buskerud har vært stabile de siste tre årene.

Andelen barn i kommunale og ikke-kommunale barnehager har holdt seg stabilt de siste tre årene og fordeler seg på henholdsvis 43 % og 57 %. Samtidig viser Kostra-tallene at stadig færre barn har barnehageplass i familiebarnehager i Buskerud. I 2008 gikk 520 barn i familiebarnehager, mens det i 2013 var 292 barn. Dette kan bety at foreldre foretrekker at barna deres går i ordinære barnehager og at familiebarnehager taper i kampen mot nyopprettede ordinære barnehager.

Andel minoritetsspråklige barn

Minoritetsspråklige barn defineres her som barn med en annen språk- og kulturbakgrunn enn norsk, med unntak av barn som har samisk, svensk, dansk eller engelsk som morsmål. Begge foreldrene til barnet må ha et annet morsmål enn de nevnte språkene.

Andelen minoritetsspråklige barn i barnehagen i Buskerud øker. I 2013 var 18 % av barna i barnehagene minoritetsspråklige, men tallene viser at det er store ulikheter mellom kommunene. Også i 2014 vil kommunene få et øremerket tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder.

Barnehageeierne må påse at de ansatte i barnehagene har tilstrekkelig flerspråklig og flerkulturell kompetanse slik at disse barna får et godt tilrettelagt tilbud i barnehagen. For å øke kompetansen til de ansatte, har flere barnehageansatte i 2012/2013 deltatt på kurs i regi av Høgskolen i Telemark, Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) og Fylkesmannen i Buskerud. I tillegg har kommunene etter søknad mottatt midler til tiltak tilpasset lokale behov. I 2013 har NAFO iverksatt prosjekt for å øke kompetansen til barnehagemyndigheten innenfor samme område. I Buskerud deltar Øvre Eiker, Nedre Eiker, Lier, Hurum og Røyken i prosjektet. Fylkesmannen vil i 2014 videreføre prosjektet til å gjelde utvalgte barnehager i de samme kommunene.

Totalt antall barn i kommunene i aldersgruppen 0 – 5 år, fordelt i tidsserie år 2003 – 2013

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Drammen	4231	4335	4315	4389	4485	4714	4764	4802	4843	4834	4844
Kongsberg	1657	1623	1617	1660	1709	1768	1827	1889	1929	1945	1920
Ringerike	1733	1733	1742	1742	1769	1798	1846	1850	1870	1859	1849
Hole	390	396	391	402	415	448	434	459	463	494	514
Flå	58	60	52	56	52	55	50	47	52	52	46
Nes	225	210	213	201	203	196	188	196	182	174	170
Gol	300	303	308	318	307	322	317	326	299	292	273
Hemsedal	159	150	148	152	151	142	164	168	189	179	172
Ål	326	324	315	323	320	302	310	324	326	327	284
Hol	327	337	321	295	283	276	256	252	235	212	216
Sigdal	236	228	226	221	233	228	214	223	220	205	195
Krødsherad	132	124	114	128	121	125	109	136	137	149	152
Modum	832	835	830	847	829	858	879	833	858	870	915
Øvre Eiker	1056	1100	1139	1157	1170	1219	1255	1259	1284	1281	1267
Nedre Eiker	1689	1687	1654	1681	1700	1714	1758	1745	1778	1821	1775
Lier	1623	1642	1657	1707	1779	1784	1806	1783	1849	1880	1920
Røyken	1440	1465	1489	1453	1438	1517	1500	1494	1496	1531	1589
Hurum	693	630	609	585	577	557	549	572	574	591	591
Flesberg	199	205	195	179	170	169	170	176	191	188	192
Rollag	111	98	74	69	77	85	70	60	65	66	64
Nore og Uvdal	188	174	172	158	145	140	134	130	139	123	127
Buskerud	**17605**	**17659**	**17581**	**17723**	**17933**	**18417**	**18600**	**18724**	**18979**	**19073**	**19075**

I perioden 2003 – 2013 har Hole, Øvre Eiker, Lier, Kongsberg og Drammen hatt størst vekst i antall barn i aldersgruppen 0 – 5 år. Hole har hatt størst økning med 32 %. Deretter kommer Øvre Eiker med 20 %, Lier med 18 %, Kongsberg med 16 % og Drammen med 14 % økning. Felles for alle disse kommunene er at de er bykommuner eller kommuner med nærhet til by.

Landlige kommuner som Rollag, Hol, Nore og Uvdal, Nes og Flå har i samme periode hatt en nedgang på 20 % eller mer.

Kommuner med sterk tilvekst av barn i aldersgruppen 0-5 år må dimensjonere barnehagetilbudet sitt slik at de er i stand til å oppfylle retten til barnehageplass i henhold til barnehageloven. Kommuner der barnetallet går ned, må forberede seg på overkapasitet av barnehageplasser og bør ha planer for hvordan dette skal håndteres. ordinære barnehager og at familiebarnehager taper i kampen mot nyopprettede ordinære barnehager.

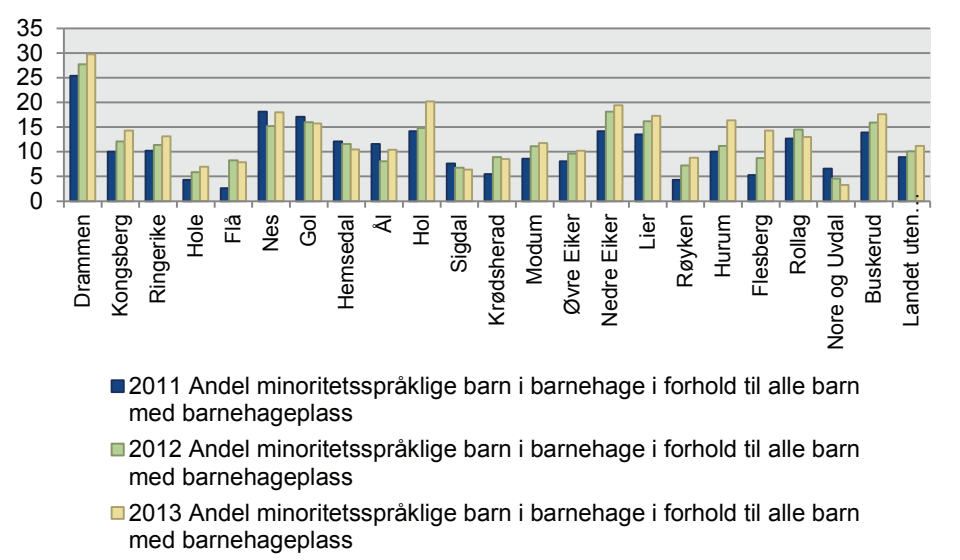

Andel barn i forhold til oppholdstid

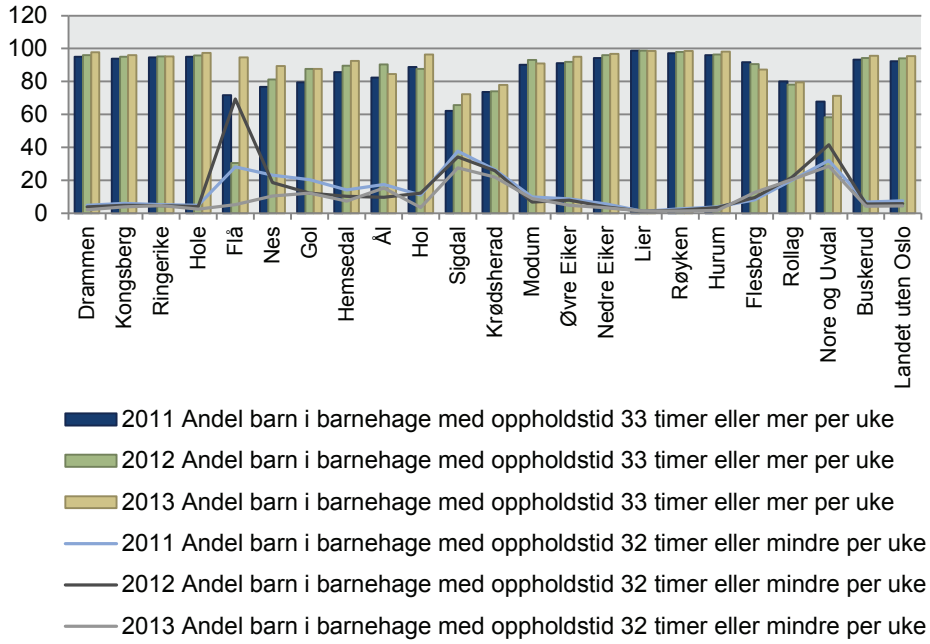

Samtidig som retten til barnehageplasser blitt lovhjemlet har kommunene i tillegg opplevd en økning i etterspørselen etter heltidsplasser. Kapasitetsøkningen har derfor også innbefattet økning i oppholdstiden til barn som allerede har hatt plass i barnehage. Det har derfor blitt bygd flere barnehageplasser enn det har kommet nye barn i barnehagene. Det er viktig at kommunene tar etterspørselen etter fulltidsplasser med i beregningen når de skal dimensjonere barnehagetilbudet.

I 2002 hadde 67 % av barna i barnehagen i Buskerud heltidsplass, mens 33% hadde deltidsplass. I 2013 hadde 96 % av barnehagebarna heltidsplass, mens bare 4 % hadde deltidsplass. Vi ser likevel store forskjeller mellom kommunene i fylket. I byene og bynære kommuner benytter foreldrene i større grad heltidstilbud, mens det i mer landlige deler av fylket er en større andel som ønsker deltidstilbud i barnehagene. I Sigdal, Krødsherad, Rollag og Nore og Uvdal har over 20 % av barna i barnehagen fremdeles deltidsplass.

Det kan være mange grunner til økningen av andelen foreldre som ønsker å benytte heltidsplass i barnehagen. En av disse kan være innføringen av makspris og et mål om at prisen skal være så lav at alle som ønsker det skal ha råd til en barnehageplass av god kvalitet. En annen grunn kan være at behovet for barnepass har økt i takt med lav arbeidsledighet.

Antall ansatte med dispensasjon fra kravet om førskolelærerutdanning

I Buskerud har antall ansatte med dispensasjon fra utdanningskravet i barnehagene gått ned fra 226 i 2008 til 181 i 2013. Antall dispensasjoner har gått ned både i private og kommunale barnehager, og det er i 2013 gitt dispensasjoner til 117 ansatte i private barnehager og 64 ansatte i kommunale barnehager. Tabellen over viser at Krødsherad, Flå og Gol er de eneste kommunene uten dispensasjoner.

Den positive trenden kan blant annet skyldes at kommunene og fylkesmannen i samarbeid med høgskolene over flere år har hatt fokus på å rekruttere og beholde barnehagelærere. Fylkesmannen vil også i 2014 iverksette tiltak for å redusere antall dispensasjoner i barnehagene.

Dispensasjoner fra utdanningskravet tyder på at flere barnehager helt eller delvis mangler kvalifisert pedagogisk personale i stillinger. Dette kan bidra til å svekke kvaliteten og det pedagogiske innholdet i barnehagene. Barnehagemyndigheten bør vurdere sin dispensasjonspraksis og ta stilling til hvorvidt barnehagene kan drives som pedagogiske virksomheter dersom barnehagene helt mangler kvalifisert personell.

Andel ansatte med godkjent utdanning

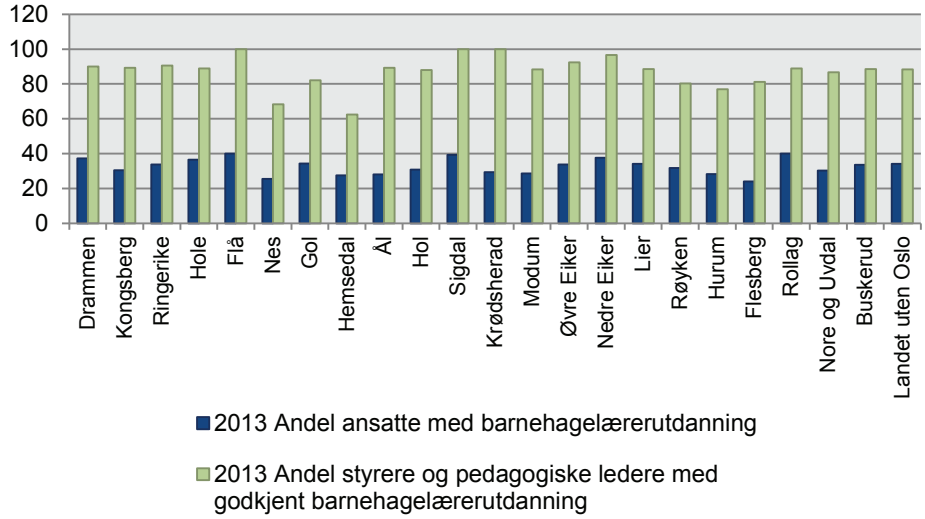

I 2012 lanserte Kunnskapsdepartementet prosjektet "GLØD". Hovedmålet for prosjektet er:

- Å styrke de ansattes kompetanse, for å gi alle barn et godt og likeverdig barnehagetilbud
- Å heve status for arbeid i barnehager, for å øke rekrutteringen av ansatte med nødvendig kompetanse.

Kompetansen til personalet er den viktigste ressursen i barnehagene og en forutsetning for et barnehagetilbud med høy kvalitet. Det er derfor et mål å øke antall ansatte med barnehagefaglig- og barnefaglig kompetanse i barnehagene. I tillegg iverksettes det en rekke kompetansetiltak rettet mot alle grupper av tilsatte i barnehagene.

Andelen styrere og pedagogiske ledere med godkjent barnehagelærerutdanning i Buskerud ligger nå på 89 %. Andelen ansatte med barnehagelærerutdannelse i barnehagen ligger totalt sett på 34 %. Dette er en oppgang siden 2007 da andelen var nede på 29 %.

På bakgrunn av "Strategi for rekruttering av førskolelærere til barnehagen 2007 – 2011" og på grunn av den store barnehagelærermangelen i Buskerud i 2007, har det blitt iverksatt ulike typer tiltak i kommunene for å rekruttere flere barnehagelærere til stillinger i barnehagene. Det har blant annet blitt etablert arbeidsrelatert førskolelærerutdanning for assistenter i barnehagen og samlingsbasert førskolelærerutdanning som kunne gjennomføres i kombinasjon med arbeid i barnehagen. Det er dessuten opprettet flere studieplasser i den ordinære barnehagelærerutdanningen. I tillegg har flere kommuner tilrettelagt for at assistenter skal kunne ta barnehagelærerutdanning gjennom støtte til studier, stipendordninger og lignende. Det er også lagt til rette for å beholde barnehagelærere i yrket gjennom ulike typer kompetansehevingstiltak og tilbud om etter- og videreutdanning. Kunnskapsdepartementet ønsker en helhetlig strategi for kompetanse og rekruttering 2014-2020 «Kompetanse for framtidens barnehage». Fylkesmannen vil på bakgrunn av dette fortsette rekrutteringsarbeidet på regionalt og lokalt nivå også i 2014

For å heve tilbudet er det i 2013 også satt i verk tiltak for å heve kompetansen til det øvrige personalet i barnehagen. Blant annet er det satt i gang kompetanseheving for nye assistenter i barnehagen og muligheten for å ta fagbrev som barne- og ungdomsarbeider er styrket. Tiltakene vil også videreføres i 2014.

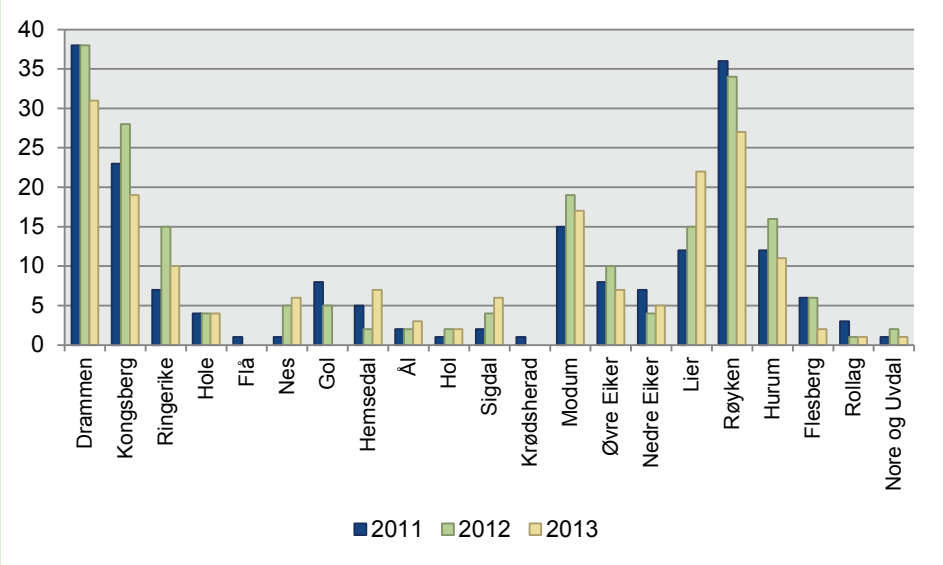

Andel ansatte menn i basisvirksomheten i barnehagene

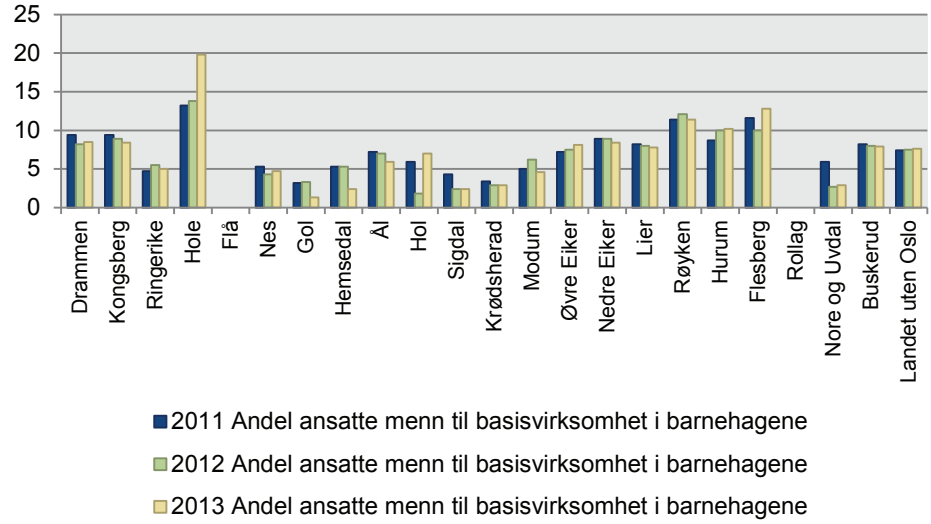

I 2011 lanserte Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet handlingsplanen "Likestilling 2014". Mål 2 i handlingsplanen er:

Likestilling for framtiden – øke bevisstheten om likestilling i barnehage og utdanning. Herunder inngår å øke andelen menn i barnehagene til 20 %, fremme likestillingsarbeid i barnehagene og få jevnere kjønnsbalanse i blant annet førskolelærerutdanningen.

Andelen menn i barnehagen i Buskerud ligger nå på landsgjennomsnittet med 8 %. Hole har fremdeles høyeste andel menn i barnehagene med 20 %. Deretter følger Flesberg med 13 %, Røyken med 11 % og Hurum med 10 % menn i sine barnehager. Lavest ligger Flå og Rollag som ikke har noen mannlige ansatte i sine barnehager.

Buskerud har i 2013 totalt fem Mib-nettverk (Menn i barnehage). Disse er Mib Eiker, Mib Drammen, Mib Hole, Mib Kongsberg og Mib Hallingdal. Fylkesmannen i Buskerud har i samarbeid med Høgskolen i Telemark og Mib-nettverkene opprettet Likestillingsteam. I den forbindelse bidrar nettverkene aktivt til rekrutteringsarbeid ved å besøke skoler for å fortelle elever om utdanningene og arbeid i barnehagen. Dette arbeidet videreføres i 2014.

I 2013 tildelte Fylkesmannen etter søknad 12 barnehager midler til «Lekeressurs i barnehagen». Lekeressurs er et tiltak der gutter i ungdomsskolen får tilbud om jobb i barnehagen om ettermiddagen og/eller i ferier. Tiltaket skal bidra til at unge gutter får et positivt syn på barnehageyrket og velger en utdanningsvei som på sikt fører til fast jobb i barnehageyrket. Tiltaket videreføres i 2014.

I KOSTRA-rapportering, funksjon 211, legges følgende utgifter inn: Tilbud til funksjonshemmede (inkl. skyss, der dette er en del at tilretteleggingen av tilbudet til barnet), spesialtilbud (inkl. PPT), tospråklige assistanse, materiell anskaffet til enkeltbarn eller grupper.

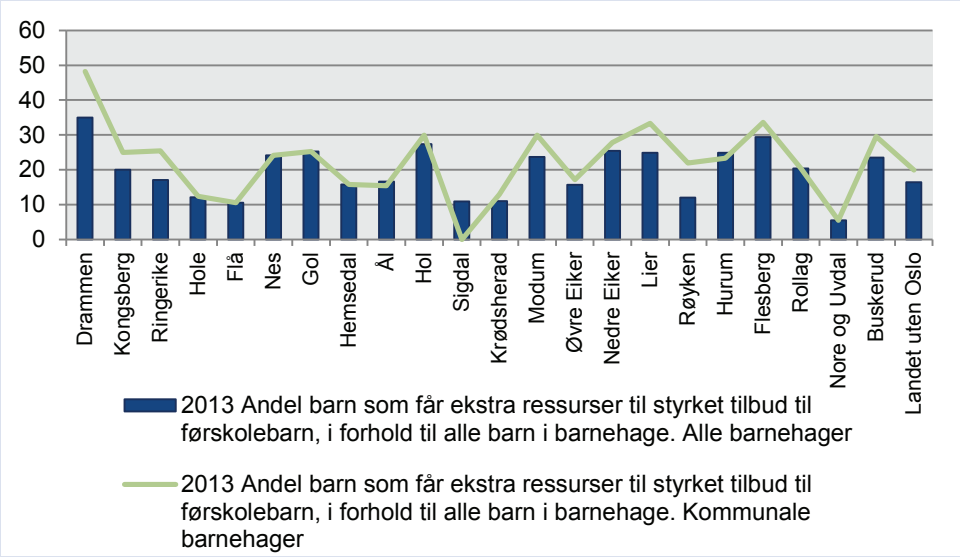

Antall barn som mottar spesialpedagogisk hjelp i førskolealder 2008 - 2014

	2008-09	2009-10	2010-11	2011-12	2012-13	2013 - 2014
Drammen	89	101	99	96	93	106
Flesberg	1	2	0	2	3	6
Flå	1	2	2	2	2	1
Gol	1	4	6	11	5	4
Hemsedal	2	1	0	4	3	1
Hol	6	6	4	4	2	4
Hole	6	4	6	3	8	9
Hurum	10	12	8	8	12	11
Kongsberg	17	29	34	36	47	35
Krødsherad	2	3	1	3	0	3
Lier	25	25	29	31	53	54
Modum	10	18	23	22	18	25
Nedre Eiker	27	23	29	29	37	40
Nes	1	1	1	1	1	1
Nore og Uvdal	3	3	0	3	4	0
Ringerike	29	33	39	34	48	43
Rollag	2	2	0	0	0	1
Røyken	22	13	21	16	18	24
Sigdal	3	2	2	6	5	7
Øvre Eiker	12	12	15	13	13	15
Ål	4	3	2	0	7	4
Buskerud	**273**	**299**	**321**	**324**	**379**	**394**

Barn under opplæringspliktig alder som har særlig behov for spesialpedagogisk hjelp, har rett til hjelp etter opplæringsloven § 5 – 7.

I perioden 2008 – 2014 har antallet barn som mottar spesialpedagogisk hjelp før opplæringspliktig alder i Buskerud økt med 44 %. De fleste kommunene har en økning i antall barn som mottar spesialpedagogisk hjelp, men det er også kommuner der antallet har holdt seg stabilt over flere år.

Andel førskolebarn med styrket tilbud

Kostra-funksjonen 211 inneholder mange ulike utgiftsgrupper og kommunene bør derfor selv gå inn i egne tall og drøfte hvorvidt ressursene er brukt på en hensiktsmessig måte.

Fram til og med 2010 fikk alle kommuner et øremerket tilskudd til barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage. Dette tilskuddet ble fra 1. januar 2011 innlemmet i rammetilskuddet i kommunene. Fylkesmannen vil gjøre oppmerksom på at barn med nedsatt funksjonsevne fortsatt har rett til prioritet ved opptak i barnehage etter barnehageloven § 13 og at kommunene har ansvar for at barn med rett til prioritet får plass i barnehage. I merknadene til barnehageloven § 13 heter det: "Opptak av et barn med nedsatt funksjonsevne kan i enkelte tilfeller kreve ekstra ressurser, og barn med store eller sammensatte funksjonsnedsettelser kan ha behov for et mer tverrfaglig og behandlingsrettet tilbud enn det en vanlig barnehage gir."

Fra 1. januar 2011 ble hoveddelen av de statlige tilskuddene til barnehager innlemmet i rammetilskuddet til kommunene. Dette gjelder følgende tilskudd:

- Ordinært driftstilskudd til barnehager
- Tilskudd til barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage
- Skjønnsmidler til barnehager

Dette betyr at kommunen som barnehagemyndighet har fått større ansvar for barnehagene. For å sikre et likeverdig tilbud av høy kvalitet i alle barnehager, må kommunene sørge for nok ressurser til barnehagesektoren. Tilskudd til tiltak for barn av nyankomne flyktninger er overført til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Tilskudd til barnehagetilbud til barn av asylsøkere er overført til Justis- og politidepartementet.

Korrigerte brutto driftsutgifter per korrigerte oppholdstime i kommunale barnehager

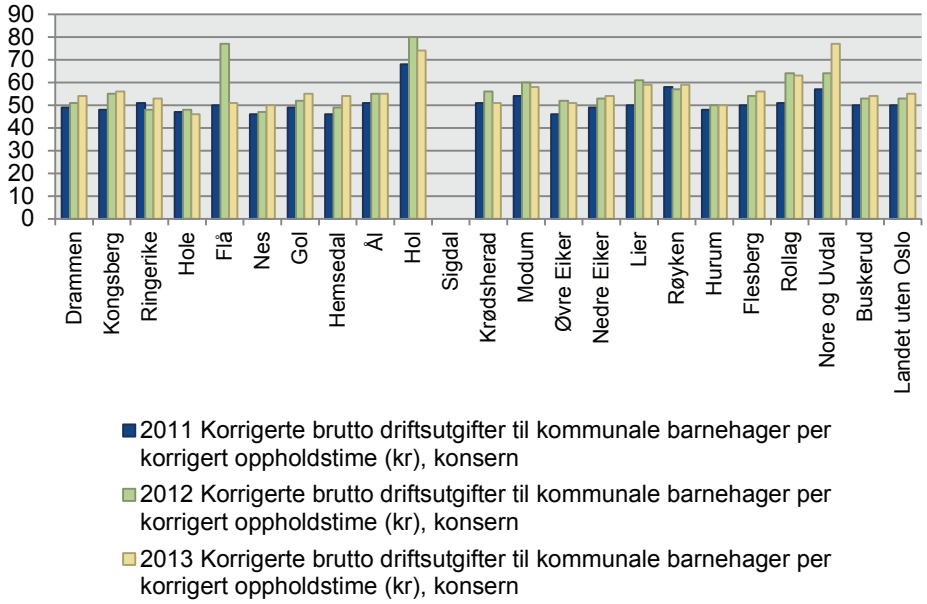

Korrigerte brutto driftsutgifter inneholder:
- *lønn/sosiale utgifter*
- *varer og tjenester*
- *utgifter til forvaltning, drift og vedlikehold av barnehagelokaler for kommunenes egne barnehager.*

Det betyr at tilskudd til private barnehager er holdt utenom. Det samme gjelder foreldrebetaling i kommunale barnehager.

Grafen viser hvor mye det koster å ha et barn i en time i kommunale barnehager i de ulike kommunene. Vi ser at det er noen variasjoner mellom kommunene. Nore og Uvdal og Hol brukte henholdsvis kr 77,- og kr 74,- per korrigerte oppholdstime i 2013, mens Hole brukte kr 46,-.

Sigdal har ingen kommunale barnehager og har derfor ingen driftsutgifter knyttet til kommunale barnehager.

Kommunale overføringer av driftsmidler til private barnehager

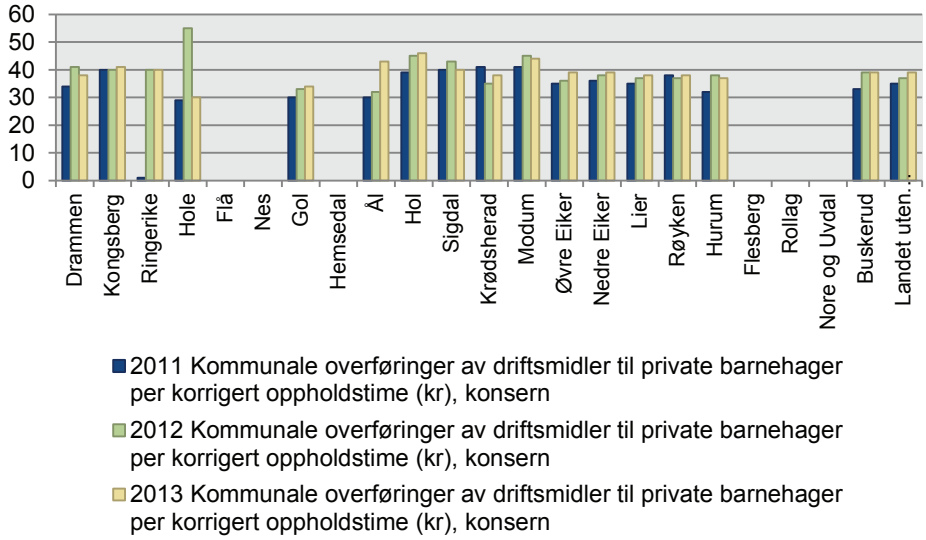

Forskrift om likeverdig behandling av barnehager om offentlige tilskudd pålegger kommunen å dekke kostnader til drift av barnehager som ikke dekkes av andre offentlige tilskudd og foreldrebetaling.

Grafen viser hvor mye kommunen betaler i kroner for et barn per time i private barnehager. Private barnehager fikk i 2010 sine inntekter gjennom statstilskudd, foreldrebetaling og tilskudd fra kommune. Fra 1. januar 2011 ble tilskuddsordningen for barnehageområdet endret. For nærmere forklaring, se side 10.

Rammeoverføringer fra stat til kommunene på barnehageområdet har ført til endringer i tilskuddsoverføringene mellom kommunene og de private barnehagene. Grafen over viser at Buskerud ligger på landsgjennomsnittet når det gjelder overføringer av driftsmidler til private barnehager, men det er noen forskjeller mellom kommunene innad i Buskerud.

Flesberg har private barnehager, men har ikke rapportert om overføringer av driftsmidler til private barnehager.

For å sikre likeverdig kvalitet i ikke-kommunale og kommunale barnehager og stabile rammevilkår for ikke-kommunale barnehager, planlegger regjeringen å oppjustere tilskuddet i løpet av fem år. Fra 1. august 2014 vil minimumstilskuddet øke til 98 % av det de kommunale barnehagene i gjennomsnittet får i offentlig finansiering.

Grunnskole

Antall elever i kommunale grunnskoler			
Kommune	**2011-12**	**2012-13**	**2013-14**
Drammen	7381	7422	7560
Flesberg	328	342	343
Flå	119	117	106
Gol	566	581	570
Hemsedal	315	311	301
Hol	507	504	479
Hole	777	762	765
Hurum	1127	1114	1105
Kongsberg	2859	2891	2956
Krødsherad	219	222	243
Lier	3211	3283	3277
Modum	1480	1505	1525
Nedre Eiker	3071	3132	3093
Nes	389	377	367
Nore og Uvdal	310	299	295
Ringerike	3183	3165	3143
Rollag	175	161	157
Røyken	2804	2825	2813
Sigdal	421	433	422
Øvre Eiker	2109	2132	2153
Ål	645	627	643
Totalsum	31996	32205	32316

Tabellen viser antall elever i kommunale grunnskoler per kommune (kilde: GSI 2013/14)

Skoleåret 2013/2014 (per 1. oktober 2013) er det registrert 32 905 elever i grunnskolen i Buskerud, fordelt på 148 grunnskoler. 7 av disse er privatskoler. Elevtallet viser en økning på 0,18 % sammenlignet med skoleåret 2012/2013.

De private skolene hadde per 1. oktober 2013 559 elever. Dette utgjør 1,58 % av det totale elevtallet i fylket. På landsbasis går 3,1 % av elevene i private skoler. I Buskerud var det 42 flere elever i private grunnskoler enn i fjor.

Antall lærere i grunnskolen er 3 417. Dette er en økning på 92 lærere i forhold til i fjor. Lærerne utfører til sammen 2 616 årsverk. Det blir benyttet 265 årsverk til administrative og pedagogiske lederoppgaver.

Netto driftsutgifter til grunnskole

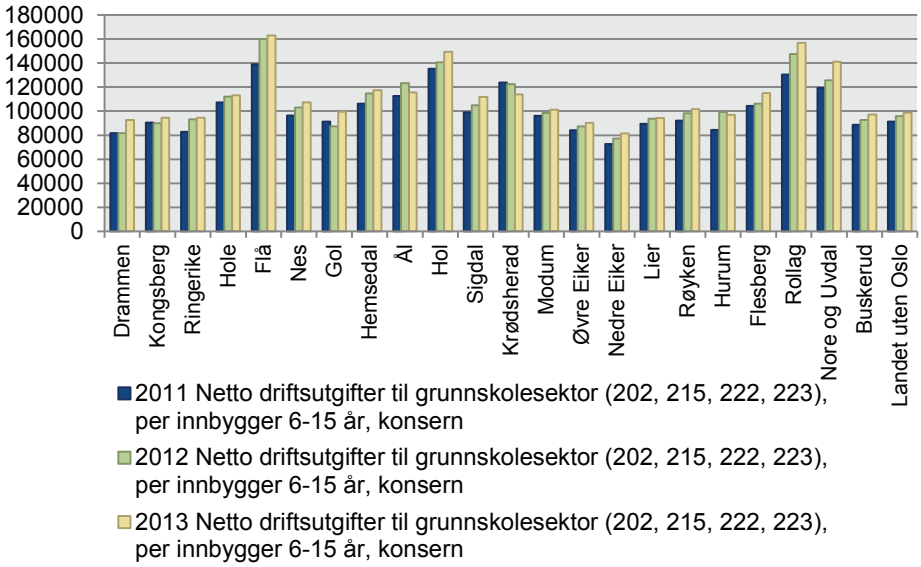

Ved å sammenligne grafen over driftsutgifter mot tabellen med antall elever ser vi at det er i de små kommunene med få elever at vi finner de høyeste driftsutgiftene per innbygger 6-15 år. Det er en utfordring for små kommuner å drive like kostnadseffektivt som større kommuner. Et høyt kostnadsnivå kan indikere høy innsats og god kvalitet på undervisningen, men kan også skyldes mindre effektiv drift. Små kommuner har også gjerne en mer spredt bebyggelse som kan føre til færre elever per skole og i sin tur færre elever per lærer. En høy andel timer til spesialundervisning kan også bidra til høye utgifter.

Størst økning i driftsutgifter til grunnskole per elev ser vi Drammen og Gol med over 13 % økning fra i fjor. I Ål, Krødsherad og Hurum ser vi lavere kostnader per elev i 2013 enn i 2012.

Tabellen kan sees i sammenheng med tabellen om elever per undervisningsrelatert årsverk.

Elever per undervisningsrelaterte årsverk (kilde: GSI)

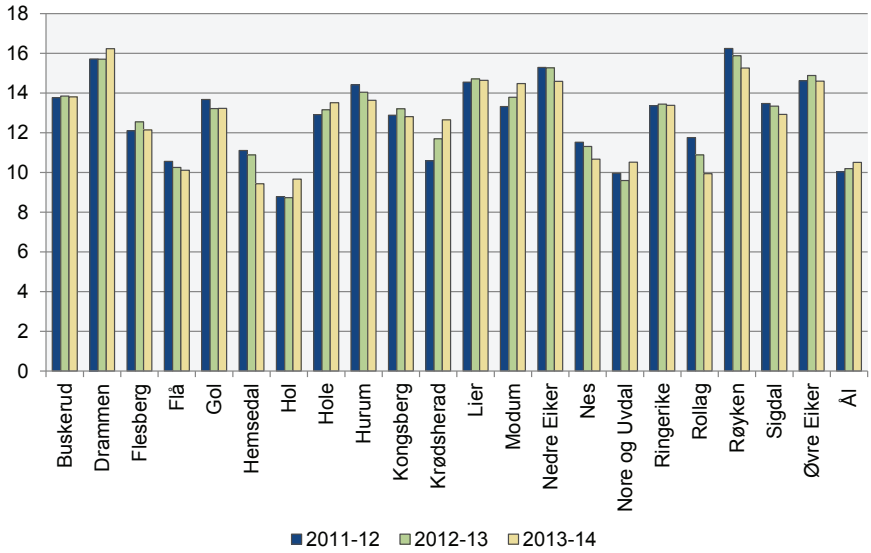

Grafen viser gruppestørrelse 2 per kommune. Gruppestørrelse 2 er definert som: forholdet mellom elevtimer minus timer til spesialundervisning og særskilt norskopplæring og ordinære undervisningstimer pluss oppdeling til samiske språkalternativer. Dette er en indikasjon på elever per lærer i ordinær undervisning. Gruppestørrelse 2 beregnes etter følgende formel:

$$\frac{\text{elevtimer totalt} - \text{timetall spesialundervisning} - \text{timetall særskilt norsk}}{\text{ordinære undervisningstimer} + \text{timer til oppdeling til samiske språkalternativer}}$$

Tabellen bør ses i sammenheng med kommunens driftsutgifter til skole (grafen foran). Lønninger utgjør i snitt over 80 % av skolens driftsutgifter.

Økte netto driftsutgifter per elev gir ikke automatisk redusert antall elever per undervisningsrelatert årsverk. Dette kan blant annet forklares med økte lønninger og generell kostnadsvekst. Drammen kommune som i grafen ovenfor (netto driftsutgifter til grunnskole per elev 6-16 år) viste en stor økning i nettodriftsutgifter til grunnskoleopplæring, viser en økning i antall elever per undervisningsrelatert årsverk. Det ble med andre ord flere elever per lærer. Dette ser vi også hos Nore og Uvdal kommune.

Spesialundervisning

Andel elever med enkeltvedtak per trinn i kommunale grunnskoler

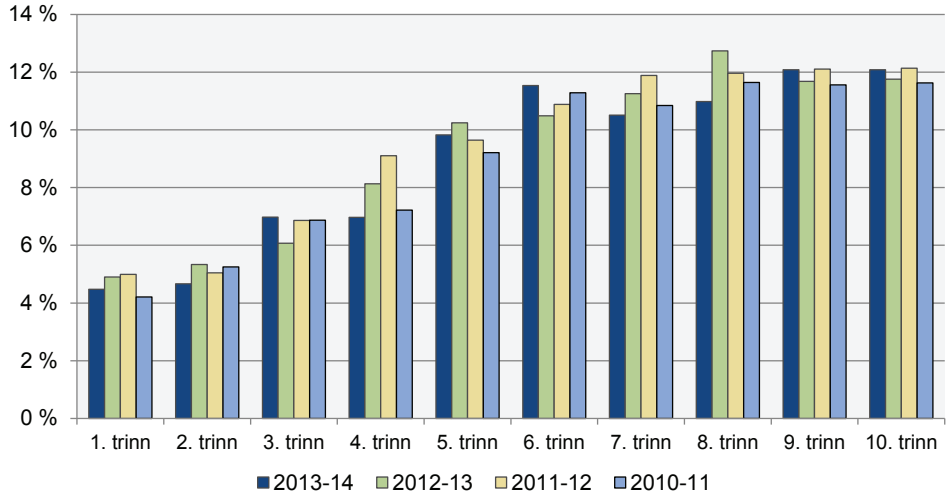

Andel elever med enkeltvedtak

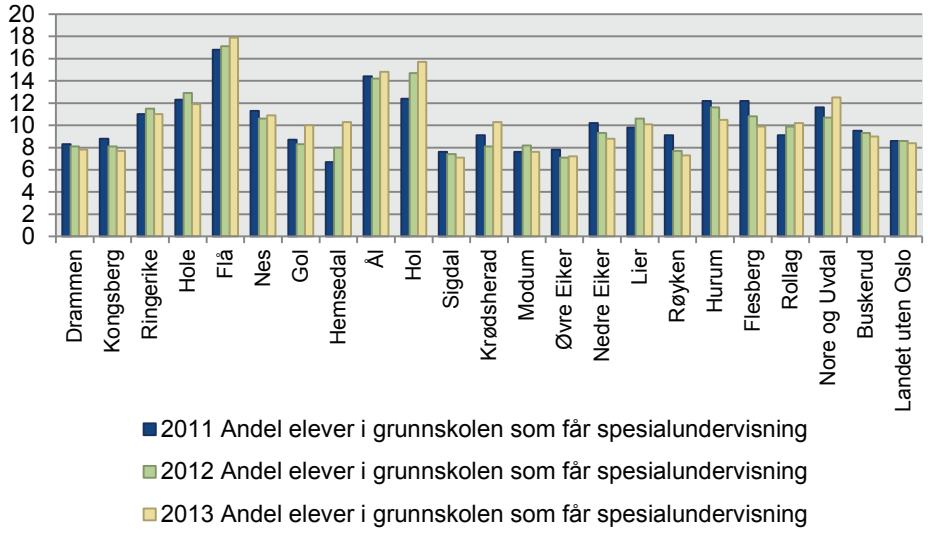

Andel elever med enkeltvedtak etter hovedtrinn

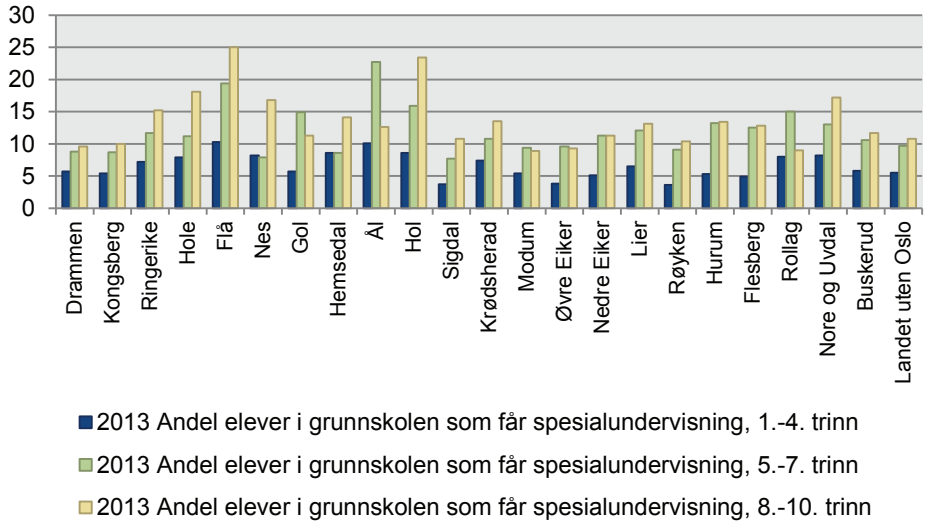

Andelen av elever som har vedtak om spesialundervisning etter opplæringslovens § 5-1, har på landsbasis blitt redusert med 0,29 prosent-poeng fra i fjor. I Buskerud har reduksjonen fra forrige skoleår vært omtrent det samme: 0,28 prosent-poeng. 9 % av elevene i Buskerud har skoleåret 2013/2014 vedtak om spesialundervisning, og fylket ligger fremdeles noe høyere enn landssnittet på 8,28 %.

Andelen av elever med vedtak om spesialundervisning må ses i sammenheng med andre tabeller som for eksempel andelen timer til spesialundervisning, driftsutgifter og elever per årsverk. Videre er det viktig å understreke at det alltid kan være større variasjoner fra år til år i mindre kommuner fordi hver elev der utgjør en større prosentvis andel.

Ser vi andelen elever med vedtak om spesialundervisning fordelt på hovedtrinn er hovedtrenden lave tall for 1.-4. trinn, mens tallet øker kraftig på mellomtrinnet for å nå toppen ved ungdomstrinnet. Tidlig innsats er en uttalt nasjonal målsetting, hvor det er ønskelig å øke andelen elever med spesialundervisning på de laveste trinnene.

Det er verdt å merke seg at enkelte kommuner er i ferd med å endre fordelingen i retning av en større spesialpedagogisk innsats på lavere trinn. Vi ser at kommunene Gol, Ål og Rollag har skjøvet mye av ressursene fra ungdomstrinnet mot mellomtrinnet.

Andelen elever ovenfor må også ses i sammenheng med hvor stor andel timeressursen til spesialundervisning er. Tabellen viser store regionale forskjeller. I 2013/14 er det 6 kommuner der spesialundervisningstimene utgjør mer enn 20 % av det totale antall undervisningstimer, mot 5 kommuner i fjor. Erfaringsmessig kan økte ressurser til spesialundervisning være en konsekvens av reduserte ressurser til generell styrkning.

Andel timer til spesialundervisning i % av antall lærertimer totalt

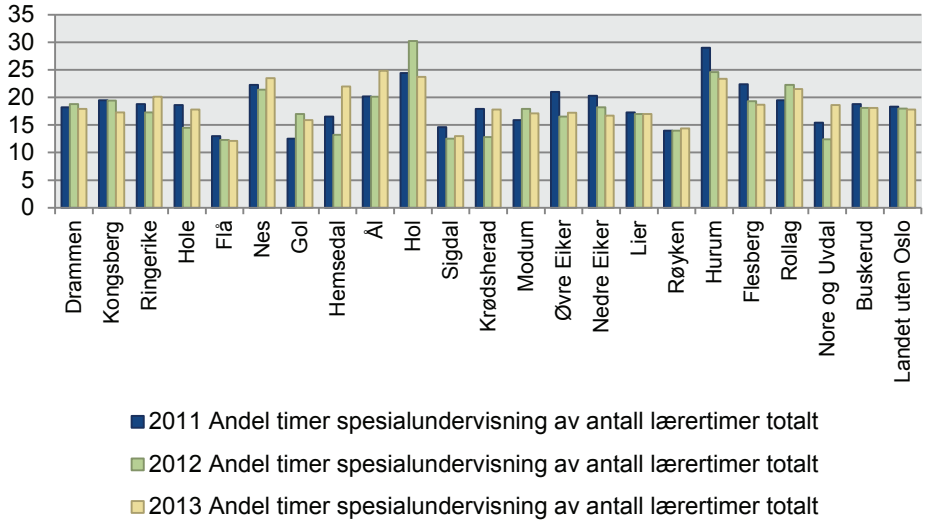

Grafen viser hvor mange timer en lærer i snitt bruker av ordinær undervisningstid til spesialundervisning. Som vi ser av tabellen er det store forskjeller mellom kommunene. Dette kan skyldes at det i kommuner med få elever utgjør bare noen få elever store prosenter.

Nasjonale prøver 5. trinn (kilde: Skoleporten)

Nasjonale prøver har til hensikt å kartlegge elevenes grunnleggende ferdigheter i regning og lesing, samt elevenes ferdigheter i engelsk. Prøvene gjennomføres på høsten på 5. og 8. trinn, og tar utgangspunkt i kompetansemål for 4. og 7. trinn. Fra høsten 2010 kunne skolene også velge å gjennomføre de nasjonale prøvene på 9. trinn som gir en bedre indikasjon på hvilke ferdighetsnivå elevene er på etter ett år på ungdomstrinnet.

Resultatene fra 8. trinn er fordelt på fem mestringsnivå og er vanskelig å presentere tydelig i en tabell tilsvarende resultatene for de nasjonale prøvene på 5. trinn. Resultatene av de nasjonale prøvene må leses med forsiktighet da det er mange variabler som spiller inn på resultatet. Les mer på skoleporten.no.

Skolen, kommunen og de nasjonale myndighetene bruker informasjonen fra de nasjonale prøvene i arbeidet med å forbedre kvaliteten på opplæringen.

Nasjonale prøver på femte trinn gir en poengsum som igjen angir hvilket mestringsnivå en besvarelse havner på. Mestringsnivå 1 indikerer at elevene er under kritisk grense. Det er derfor en naturlig målsetning å få andelen elever på laveste mestringsnivå så lav som mulig. De grunnleggende ferdighetene er avgjørende for prestasjoner i alle fag.

I mindre kommuner kan årskullene være så små at det er vanskelig å si noe om faglig utvikling på grunnlag av de nasjonale prøvene. For små kommuner publiseres ikke resultatene på mestringsnivå, men de gjøres kjent for skoleeier. I enkelte kommuner er det et høyt antall elever som av ulike årsaker ikke har gjennomført prøven. Deltagelsesandelen kommer ikke frem av tabellen, og Fylkesmannen vil følge opp skolenes praksis med fritak og ikke gjennomført prøve.

Engelsk:

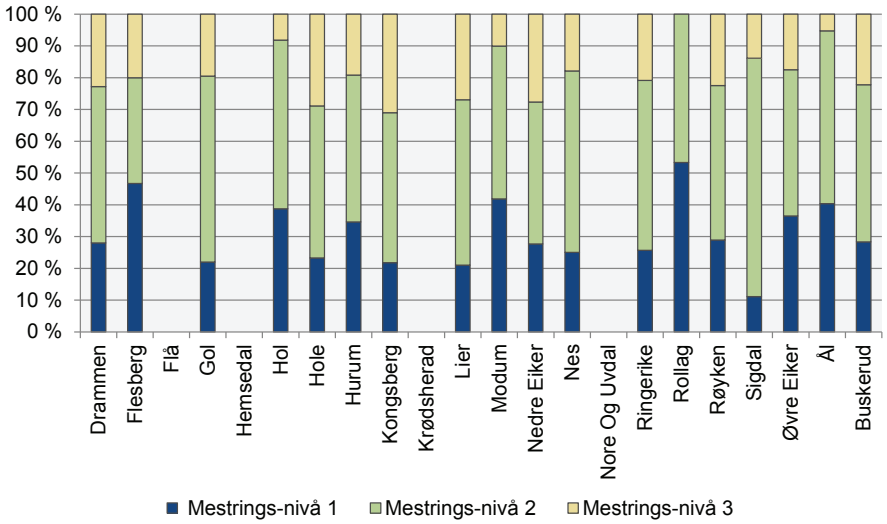

Lesing:

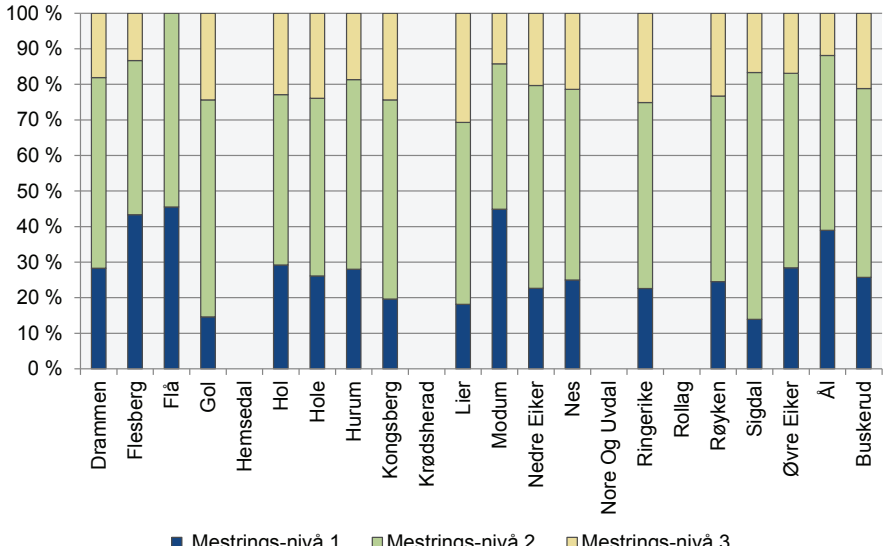

Regning:

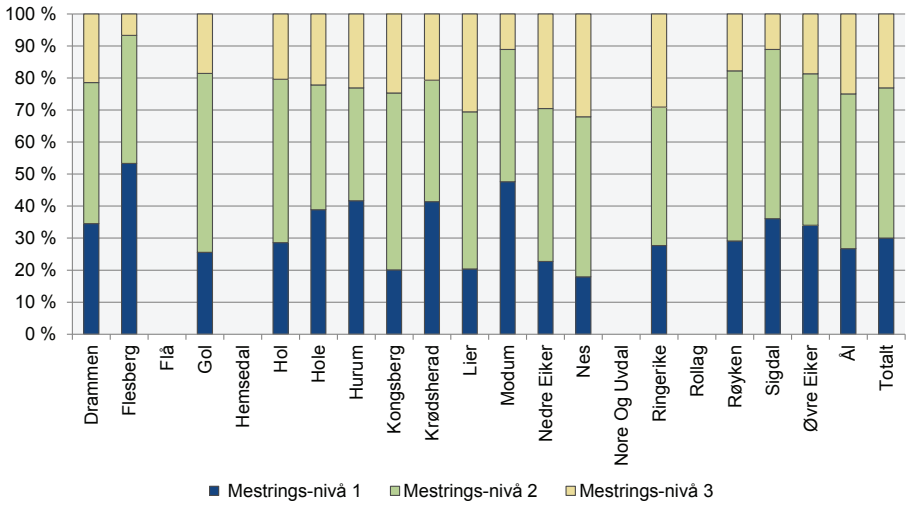

Elevundersøkelsen (kilde: Skoleporten)

Tabellene viser et gjennomsnitt av elevenes trivsel, det fysiske læringsmiljøet og mobbing på skolen på 7. og 10. trinn (elevundersøkelsen våren 2013). Skalaen 0-5 representerer skalaen eleven har svart på. Høy verdi er positivt for den blå og gule søylen, men ikke for den grønne søylen som representerer mobbing.
Nasjonalt har det vært fokus på elevenes trivsel, og regjeringen undertegnet i januar 2011 en nytt Manifest mot mobbing for perioden 2011-2014. Opplæringslovens kapittel 9A om elevenes rett til et godt fysisk og psykososialt miljø på skolen har vært tema for felles nasjonalt tilsyn i årene 2010 til 2013. Resultatene av tilsynene viser at det fortsatt er behov for å ha fokus på dette kapittelet.

Undersøkelsen viser også at det er et stykke igjen til målsetningen om at ingen elever skal oppleve mobbing på skolen. Undersøkelsen er derfor et viktig verktøy i kommunenes arbeid med å sikre elevene et godt psykososialt og fysisk læringsmiljø.

Elevundersøkelsen i sin helhet finnes på http://skoleporten.utdanningsdirektoratet.no/.

7. trinn

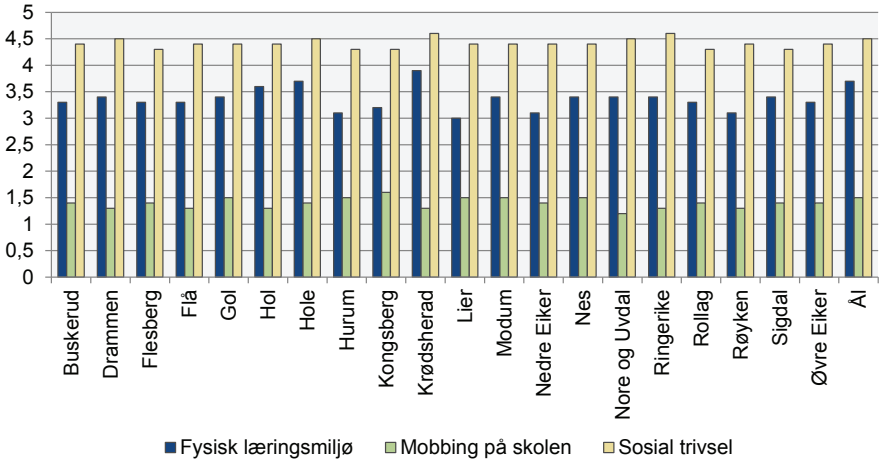

10. trinn

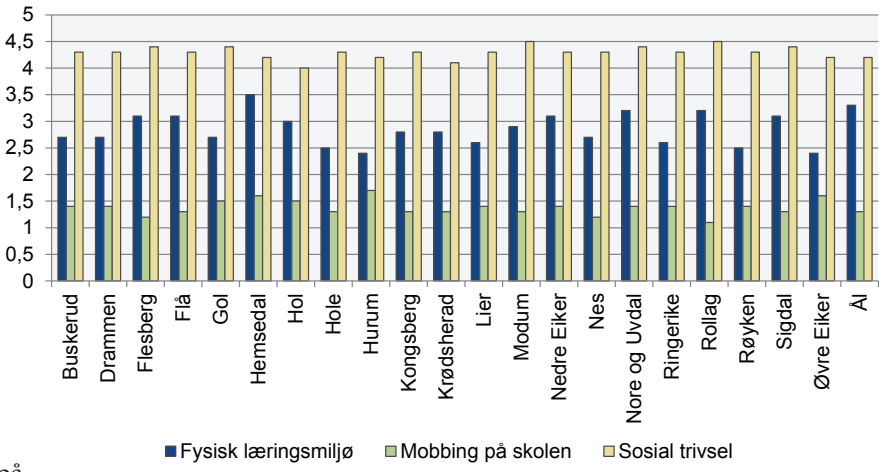

Andel elever med direkte overgang fra grunnskole til videregående

Grafen viser andelen elever som er registrert i videregående opplæring samme høst som de avsluttet grunnskolen. Tabellen må leses med varsomhet da enkelte grupper kan falle ut, som for eksempel elever som går på videregående skole i et annet fylke enn hjemfylket. Videre kan det i mindre kommuner være store variasjoner fra år til år da bare en eller to elever kan gi store prosentvise utslag i tabellen.

Legg merke til at denne tabellen bare viser verdiene fra 88 % til 100 %, noe som gjør at forskjellene mellom kommunene kan se større ut enn de virkelig er.

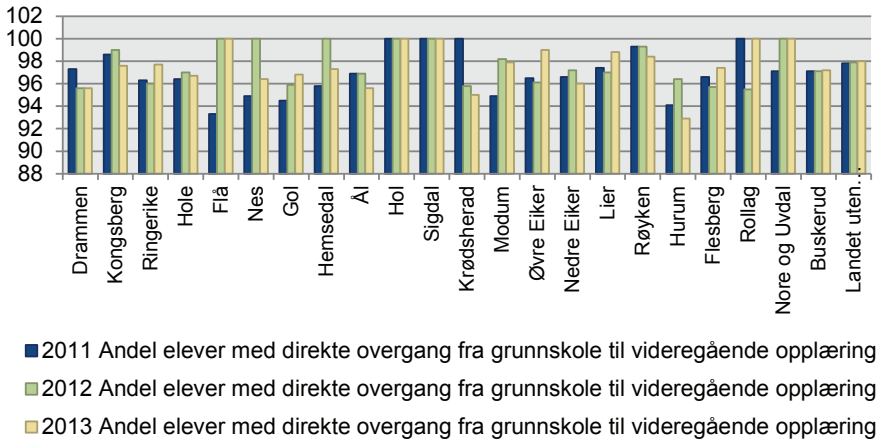

Andel elever med særskilt norsk (kilde: GSI)

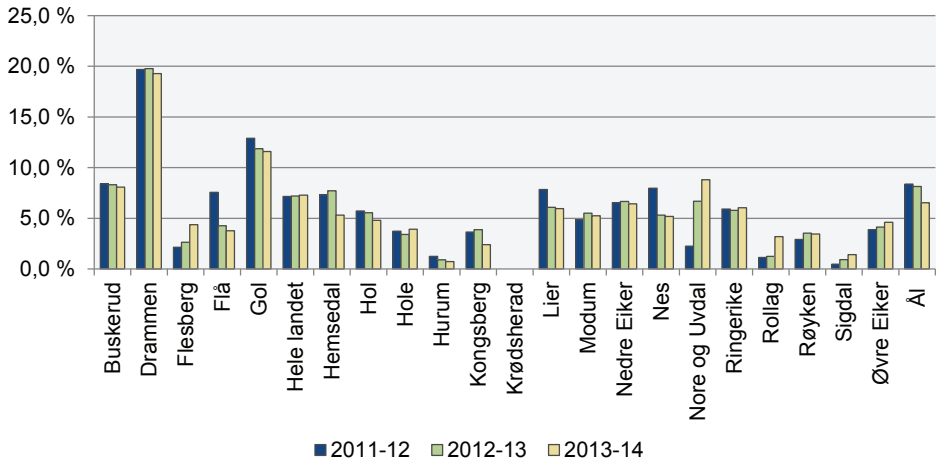

Grafen over angir andelen elever som har enkeltvedtak om særskilt språkopplæring etter opplæringsloven § 2-8. Vedtak om særskilt språkopplæring gjøres som et enkeltvedtak for elever som har annet morsmål enn norsk eller samisk, og som har behov for å bedre sine ferdigheter i norsk. Når eleven har tilstrekkelige kunnskaper i norsk til å følge den ordinære undervisningen i skolen, bortfaller retten etter § 2-8 og eleven inngår ikke lenger i datagrunnlaget for denne tabellen. Tabellen sier altså ikke noe direkte om andelen minoritetsspråklige elever totalt, men om hvor stor andel av elevene som per 1. oktober hvert år har fått vedtak om støtte til å kunne nok norsk til å få tilstrekkelig utbytte av den ordinære undervisningen.

Andel lærere uten godkjent utdanning (kilde: GSI)

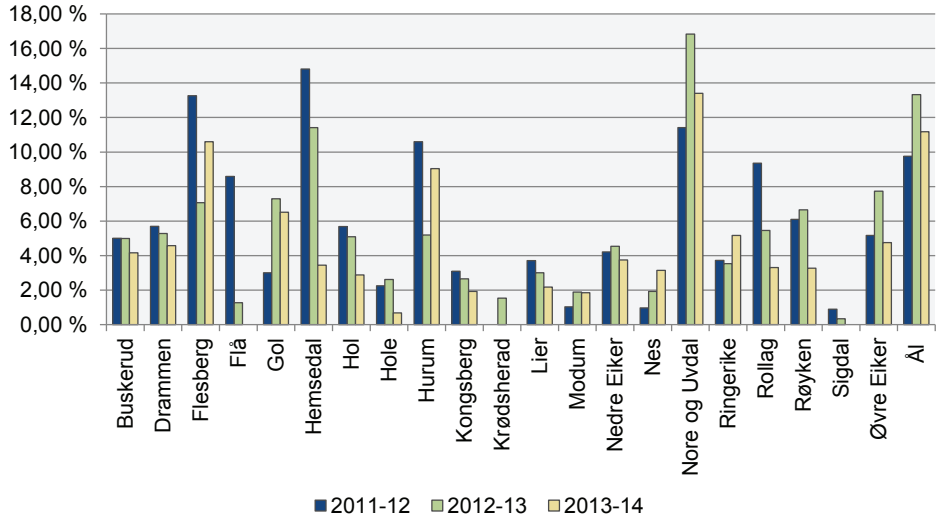

Tabellen viser andel av undervisnings-personalet (basert på undervisningstimer) som mangler godkjent utdanning. Gruppen kan dermed inkludere både helt ufaglærte og ansatte som har en faglig/ pedagogisk utdanning som ikke gir godkjent undervisningskompetanse for de aktuelle trinn eller fag de underviser på. For fylket har andelen gått noe ned på linje med utviklingen nasjonalt. På landsbasis sank andelen fra 3,6 % i 2012/13 til 3,23 inneværende skoleår. Buskerud har en høyere andel enn i landet for øvrig. I 2012/13 var andelen 4,9 %. Inneværende år er andelen 4,1 %. Det er store variasjoner mellom kommunene i fylket.

Vergemål, sosial og barnevern

Sosial- og familieavdeling endret navn i 2013 til Vergemål-, sosial- og barnevernavdelingen. Avdelingen overtok ansvaret for vergemålssaker fra kommunene, og behandler også familiesaker som første instans. Den utadrettede virksomheten mot kommunene, består hovedsakelig i tilsyn og råd og veiledning på områdene sosiale tjenester i Nav og barnevern.

Barnevern

Ved utgangen av 2013 var det 12 barneverntjenester som ivaretok oppgavene for de 21 kommunene i fylket.

Fylkesmannen har utarbeidet statistikker på området som kan avvike noe fra kommunens egne tall. Årsaken kan være at Fylkesmannen ikke godkjenner kommunenes begrunnelser for å undersøke saker lengre enn tre måneder. Dataene gir kunnskap om ansatte, meldinger, undersøkelser og tiltak i tillegg til fristoversittelser. Statistikken viser også hvor mange barn som har tiltaksplan, omsorgsplan, er plassert i fosterhjem og omfanget av oppfølging av barn i fosterhjem.

Dataene er tilgjengelig for kommunene i Rapporteringsbanken på Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementets nettsted.

Øremerkede stillinger

I 2013 fikk de kommunale barneverntjenestene i Buskerud øremerkede statlige midler til å styrke bemanningen med til sammen 13,9 stillinger i tillegg til de 22,7 de hadde fått midler til de to foregående årene. Selv om antall barn i tiltak pr saksbehandler er redusert, har den store økningen i antall nye meldinger siste halvår på 25 %, gjort at den totale belastningen pr saksbehandlerstilling bare er redusert med 0,7 % gjennom året. For 2014 er det gitt midler til ytterligere 7,8 nye stillinger i Buskerud, som skal fordeles til de kommunene som trenger det mest.

Enkelte barneverntjenester har hatt store utfordringer knyttet til sykmeldinger og stor utskifting i personalgruppen kombinert med vansker med rekruttering. Ved årsskiftet var til sammen 15,7 stillinger ubesatte av totalt opprettet 257,8 i Buskerud.

Utfordringer

Barnevern

- Innhold i meldingsgjennomgåelse og undersøkelser
  - Overholdelse av frister
  - Arbeid med saker der det er mistanke om vold i nære relasjoner og/eller overgrep
- Samarbeid med statlige barneverntjenester

Sosialtjenesten

- Stopp av arbeidsavklaringspenger fra mars 2014
- Boliger for vanskeligstilte
- Økende gjeldsbyrde i husholdningene

Sosialtjenesten

I 2013 mottok Fylkesmannen 314 klagesaker etter lov om sosiale tjenester i Nav. Det er en økning på 73 saker sammenlignet med 2012. Alle sakene gjaldt individuelle tjenester, i hovedsak økonomisk stønad. Antall saker som ble opphevet (sendt tilbake til kommunen for ny vurdering) eller omgjort utgjorde 17 % i 2013. Dette er en nedgang på 22 % fra året før.

Økonomisk sosialhjelp

Arbeidsavklaringspenger (AAP) ble innført 1. mars 2010 til erstatning for yrkesrettet attføring, rehabiliteringspenger og tidsbegrenset uførestønad. En av de største utfordringene for Nav-kontorene er at personer ikke kan motta Arbeidsavklaringspenger (APP)i mer enn fire år. Det vil si at de som ikke har kommet i aktivitet i løpet av fire år mister retten til trygd. Dette vil medføre økte sosialhjelpsutgifter for Nav-kontorene.

Kvalifiseringsprogram

Formålet med programmet er å bidra til at flere i målgruppen kommer i arbeid. Tilbudet skal gis til personer som vurderes å ha en mulighet for å komme i arbeid.

Fylkesmannen gjennomførte tre systemrevisjoner (tilsyn) på tildeling av kvalifiseringsprogram og innhold i programmet. Det ble avdekket avvik ved de tre kontorene.

Ferdigheter i norsk er sentralt for å kunne delta fullverdig i det norske samfunnet. Etter tilsyn med kvalifiseringsprogrammet i Nav har vi sett at det er mange som ikke får tilbud om kvalifiseringsprogram fordi de ikke behersker norsk og dermed ikke kan nyttiggjøre seg programmet. Dette fører til at mange ikke blir integrert i tilstrekkelig grad og blir utestengt fra ulike samfunnsarenaer som arbeid/skole ol. I tillegg er det en fare for at mange kan bli langtids sosialhjelpsmottakere.

Økonomi- og gjeldsrådgivning

I henhold til lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen § 17 har alle rett på opplysninger, råd og veiledning fra sosialtjenesten som kan løse eller forebygge sosiale problemer. Inkassobyråene melder om urovekkende økning i inkassosaker som gjelder kredittkort og forbrukslån hos privatpersoner. Her er Nav en viktig aktør, både mht. forebygging av økonomiske og sosiale problemer, veiledning og å kunne bistå privatpersoner med å løse akutte og mer permanente økonomiske problemer. Tilbud om gjeldsrådgivning gjelder alle kommunens innbyggere.

Fokusområder

Barnevern

- Oppfølging av barn plassert i kommunale fosterhjem
- Kompetanseheving til ansatte i kommunale barneverntjenester
- Samarbeid med spesialisthelsetjenestene

Sosialtjenesten

- Tildeling av kvalifiseringsprogram og tilhørende stønad
- Kompetanseheving til ansatte i Nav
- Følge opp kommuner som mottar tilskudd til boligsosialt arbeid og bekjempelse barnefattigdom

Barnevern

Fylkesmannen har gjennomgått og bearbeidet de halvårlige rapporteringene fra kommunene. Vi har utarbeidet statistikker på området, som er sendt kommunene. Tallene i disse statistikkene kan avvike noe fra kommunens egne oppgitte tall, da Fylkesmannen f.eks. ikke godkjenner alle begrunnelsene kommunene oppgir for å undersøke saker i lengre tid enn tre måneder. Dataene gir kunnskap om barneverntjenesten, herunder ansatte, meldinger, undersøkelser og tiltak. Dataene gir også kunnskap om fristoversittelser, hvor mange barn som har tiltaksplan og omsorgsplan, hvor mange som er plassert i fosterhjem og omfanget av kommunenes oppfølging av barn i fosterhjem.

Dataene er brukt for å beskrive utviklingen over tid og den faktiske situasjonen i barneverntjenestene/kommunene. Sammenholdt med data fra Statistisk sentralbyrå og andre kunnskapskilder, gir dataene et grunnlag for tilsyn og annen oppfølging. Halvårsrapportene er sendt Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Dataene finnes tilgjengelig for kommunene i Rapporteringsbanken på departementets nettsted.

Klagesaker

I 2013 mottok Fylkesmannen 27 klager på kommunale vedtak etter barnevernloven. Dette er omtrent samme antall som året før. De fleste sakene gjaldt innholdet i, omfanget av eller avslutning av frivillige hjelpetiltak. 24 av de kommunale vedtakene ble omgjort.

I tillegg mottok vi 62 klagesaker på forskjellige forhold der det uttrykkes misnøye med barneverntjenesten. Dette utgjør en oppgang i innkomne saker sammenlignet med 2012 på nesten 30 %. De fleste sakene gjaldt måten kommunen gjennomførte undersøkelsene på eller fulgte opp vedtakene. 17 saker ble avklart lokalt, 29 ble avsluttet uten bemerkning. Resten av sakene ble avsluttet med råd og veiledning eller påpekning av lovbrudd.

Godt faglig arbeid i Buskerud

Åtte av de tolv barneverntjenestene hadde en høyere arbeidsbelastning enn landsgjennomsnittet pr 30.06.2013. Likevel viser sammenligningstall at Buskerud i sum ligger bedre an enn landsgjennomsnittet på de mange viktige områder. Dette gjelder antall fristoversittelser i undersøkelsessaker, antall barn med tiltaksplaner og omsorgsplaner og antall barn i fosterhjem som har tilsynsfører. Buskerud ligger nær landsgjennomsnittet for andel undersøkelsessaker som henlegges uten at det settes inn tiltak.

Oppfølging av barn i kommunale fosterhjem

Fylkesmannen gjennomførte tre tilsyn (systemrevisjoner) med kommunenes oppfølging av barn som er plassert i kommunale fosterhjem. Det ble avdekket avvik i to av de tre barneverntjenestene. Dette tilsynet blir videreført i 2014.

Netto driftsutgifter per innbygger 0-17 år

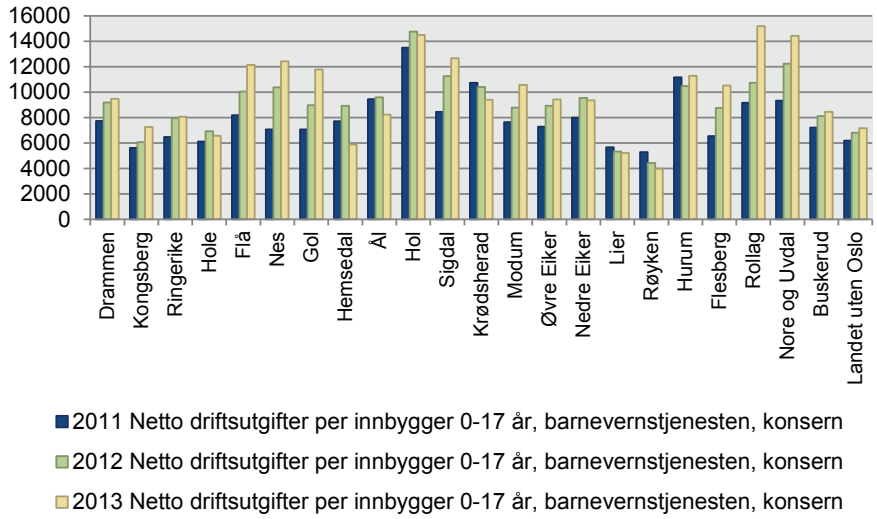

I gjennomsnitt bruker fremdeles kommunene i Buskerud litt mer ressurser på barnevernstjenesten enn gjennomsnittet for hele landet, og gjennomsnittet øker fremdeles.

I åtte kommuner har det vært en markant økning i netto driftsutgifter til barnevern, utregnet pr innbygger 0-17 år. To kommuner har en betydelig reduksjon, og i de elleve resterende er situasjonen tilnærmet stabil. De største endringene (både økninger og reduksjoner) skjer i de kommunene som inngår i interkommunale barneverntjenester. Disse variasjonene kan være uttrykk for at tjenestene nå er i ferd med å finne et riktigere faglig nivå i disse kommunene. Den mest påfallende forskjellen ser vi i sammenligningen av kommunene, der utgiftene varierer fra ca kr 4 000 pr barn (Røyken) til ca kr 15 000 (Rollag).

De store variasjonene gjenspeiler seg både i andelen barnevernsbarn (se under), i at enkeltsaker gjør større utslag i mindre kommuner og i en noe ulik tilnærming i den enkelte kommune. Enkeltsaker kan også koste mye, fordi problematikken som avdekkes er mer alvorlig og det derav er nødvendig med mer omfattende tiltak. Misbruk av rusmidler og psykiske problemer er fremdeles økende, og vi ser nå et høyt antall saker med trusler og vold i nære relasjoner. Dette medfører store utfordringer og høye krav til de ansattes kompetanse.

Tildeling av øremerkede statlige midler til stillinger i perioden 2011/2014

Det er i 2014 satt av øremerkede midler til ytterligere 7,8 stillinger i Buskerud. De samlede øremerkede midlene til styrking av bemanningen i barneverntjenestene i perioden 2011 til 2014 er dermed fordelt slik i Buskerud:

Barneverntjeneste	Antall nye stillinger 2011 - 2013	Antall nye stillinger i 2014	Antall stillinger til sammen	Samlet beløp til stillinger i 2014
Drammen	7,1	1	8,1	Kr 5 174 328
Kongsberg	2	0	2	Kr 1 318 300
Ringerike	4	0	4	Kr 2 636 600
Hole	1	0,8	1,8	Kr 1 054 640
Hallingdal	2	1	3	Kr 1 812 663
Midt-Buskerud	4,5	2	6,5	Kr 3 954 900
Øvre Eiker	3	1	4	Kr 2 471 813
Nedre Eiker	5	0	5	Kr 3 295 750
Lier	1	1	2	Kr 1 153 513
Røyken	2	0	2	Kr 1 318 300
Hurum	3	0	3	Kr 1 977 450
Numedal	2	1	3	Kr 1 812 663
TOTAL	**36,6**	**7,8**	**44,4**	**Kr 27 980 918**

Enkelte barneverntjenester har hatt store utfordringer knyttet til sykmeldinger og stor utskifting i personalgruppen kombinert med vansker med rekruttering. Ved årsskiftet var til sammen 15,7 stillinger ubesatte av totalt opprettet 257,8 i Buskerud.

Andel barn med barneverntiltak

Den totale andelen barn med barnevernstiltak i Buskerud ligger ubetydelig over gjennomsnittet for hele landet. De absolutte tallene viser en økning i antall gjennomgåtte nye meldinger på ca 12 % på årsbasis. Avsluttede undersøkelser viser en reduksjon på ca 3,3 % og totalantall barn med tiltak er noenlunde stabilt.

Utviklingen fra i fjor viser en ganske stabil situasjon, men at andelen barn med barnevernstiltak har steget litt i sju kommuner mens den har sunket litt i elleve kommuner. Det er også nå store variasjoner kommunene imellom (ca 3,5 % i Røyken og ca 8 % i Nore og Uvdal). Noe av dette kan også forklares med at en liten endring i antall saker gir store utslag i kommuner med lavt innbyggertall.

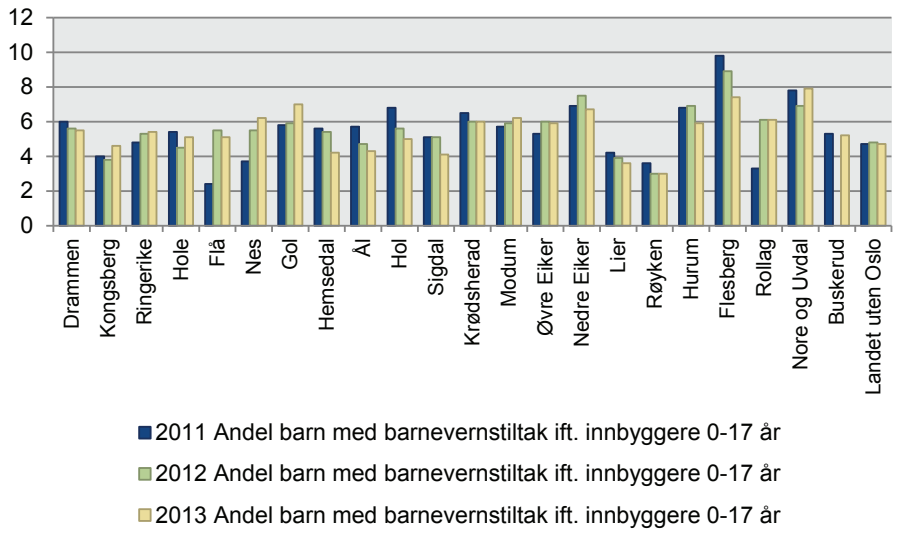

Det er likevel grunn til å merke seg at kommuner med lave netto utgifter til barnevern samsvarer godt med kommuner med lav andel barn med barneverntiltak.

I kommuner med reduksjon i andel barn med barneverntiltak i forhold til det totale antall barn, sammenholdt med høye tall for henleggelse av meldinger og saker etter undersøkelse, kan det være grunn til å undersøke om terskelen for å få barneverntiltak er blitt satt for høyt.

Sosialtjenesten

Netto driftsutgifter til sosialtjenesten

Drammen kommune hadde i 2013 Buskeruds høyeste netto driftsutgifter til sosialtjenesten pr. innbygger. Også i Ringerike, Gol, Ål og Hurum ligger netto driftsutgifter til sosialtjenesten over gjennomsnittet både for Buskerud og for landet utenom Oslo. Hole, Hemsedal, Ål, Hol og Nore og Uvdal kommuner har alle hatt nedgang i driftsutgifter fra 2012 til 2013.

I 15 kommuner har det mellom 2012 og 2013 vært økning i netto driftsutgifter pr innbygger. Fem kommuner viser for samme periode en nedgang. Den klareste endringen over tid, ser vi i Ål kommune. Selv små endringer fra ett år til et annet kan gi store statistiske utslag i en såpass liten

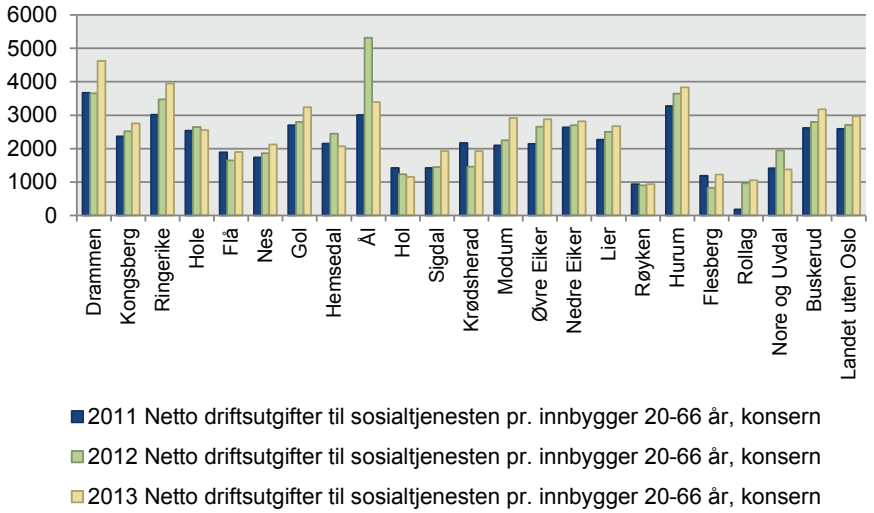

kommune. Men her har netto driftsutgifter til sosialtjenesten gått drastisk ned fra 2012 til 2013. Samlet sett i perioden 2011 til 2013 har mange kommuner (10) hatt en jevn økning i netto driftsutgifter til sosialtjenesten pr innbygger mellom 20 og 66 år. Disse kommunene er: Drammen, Kongsberg, Ringerike, Nes, Gol, Modum, Øvre Eiker, Nedre Eiker, Lier og Hurum.

Kvalifiseringsprogrammet

Kvalifiseringsprogrammet (KVP) er en del av regjeringens satsing for å redusere fattigdom i Norge. Med KVP skal langtidsmottagere av sosialhjelp få et fulltids kvalifiserende program, og en stønad som utbetales hver måned fra kommunens lønningskontor.

Ved utgangen av 2013 var 182 personer deltakere i KVP i Buskerud, mot 412 personer i 2012. Antallet deltakere i KVP er altså halvert fra 2012 til 2013. De første årene fikk kommunene øremerket tilskudd, fra 2011 ble KVP lagt inn i rammetilskuddet.

Oversikt over antall og prosentandel deltakere i kvalifiseringsprogram som har kommet i arbeid og skole/utdanning

NAV-kontor	**Antall deltakere i kvalifiserings-programmet pr. 31. desember**	Totalt antall deltakere med gjennomførte eller planmessig avviklede kvalifiserings-program i 2013	Ordinært arbeid (heltid eller deltid)	Ordinært arbeid (heltid eller deltid) med tidsbegrenset lønnstilskudd	Skolegang/ utdanning	Uførepensjon	Arbeidsavklar-ingspenger
Drammen	**60**	14	1	2	1		1
Kongsberg	**2**	1			1		
Ringerike	**22**	9	2	1			
Hole	**1**	1	1		1		
Flå							
Nes	**1**	1					1
Gol	**1**						
Hemsedal	**2**	3		1			
Ål							
Hol							
Sigdal	**1**						
Krødsherad	**2**						
Modum	**23**	15	3	1	3		
Øvre Eiker	**20**	9	6				
Nedre Eiker	**19**	4			1		1
Lier	**10**	11	6		2		1
Røyken	**10**	11	2		1	1	2
Hurum	**8**	1					
Flesberg		1					
Rollag							
Nore og Uvdal							

Det er noen kommuner som skiller seg positivt ut med å lykkes i å få personer ut i arbeid/aktivitet eller skole etter endt program. Øvre-Eiker (6 av 9 personer er i arbeid/aktivitet eller skole), Lier (8 av 11 personer er i arbeid/aktivitet eller skole) og Modum der 7 av 15 deltakere i KVP har kommet ut i aktivitet/arbeid eller skole. Av de 95 personene som har avsluttet program ser vi at 7 personer har fått trygd, enten arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd.

Det er en stor andel personer som har avsluttet KVP i 2013 (over 50 %) der vi ikke ser hva deltakelse i KVP har resultert i. Det er sannsynlig at mange i denne gruppen nå mottar økonomisk sosialhjelp.

Andelen sosialhjelpsmottakere i alderen 20-66 år, av innbyggerne 20-66 år

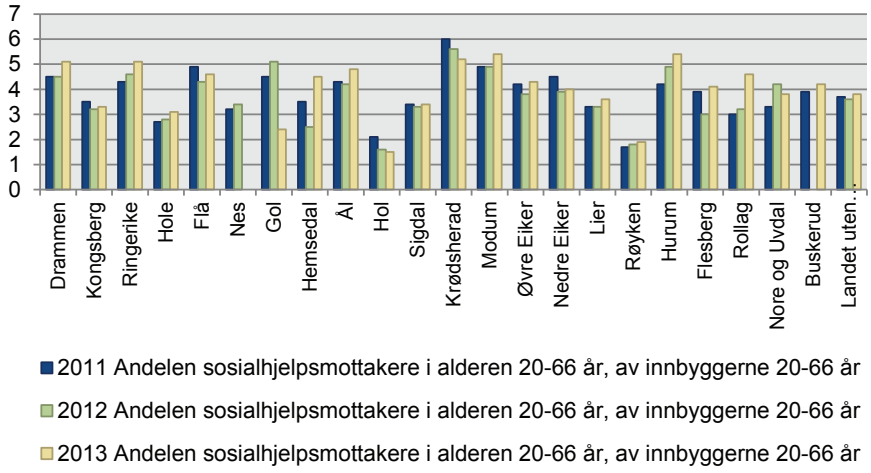

Andelen sosialhjelpsmottakere av den totale befolkningen i kommunen kan blant annet gi en pekepinn om a) hvor store levekårsproblemer – arbeidsledighet, for eksempel - en gitt kommune hanskes med, b) hvor høy terskelen er for å bli innvilget sosialhjelp i kommunen.

Sosialtjenesten skal bidra til sosial og økonomisk trygghet. Men den skal også stimulere til at folk blir selvhjulpne. Denne dobbeltheten gjør at det kan være en indikator på at noe bør ses nærmere på både dersom andelen sosialhjelpsmottakere i en kommune er svært høy og dersom den er svært lav. Dette gjelder ikke minst dersom kommunens forekomst av levekårsproblemer normalt skulle tilsi at kommunen hadde en høyere eller lavere andel sosialhjelpsmottakere enn hva som faktisk er tilfelle.

Krødsherad, Modum, Drammen, Ringerike og Hurum kommuner har en ganske høy andel sosialhjelpsmottakere, både sammenlignet med andre kommuner i Buskerud og sammenlignet med landet utenfor Oslo. Særskilt lave andeler sosialhjelpsmottakere finner vi for 2013 – i tråd med tendensen for 2011 - i Røyken og Hol.

I 16 kommuner har andelen sosialhjelpsmottakere økt fra 2012 til 2013. To kommuner (Kongsberg og Sigdal viser så å si ingen endring). Tre kommuner – Gol, Hol og Krødsherad – har i perioden hatt en nedgang i andelen sosialhjelpsmottakere.

Andel sosialhjelpsmottakere med stønad i 6 måneder eller mer

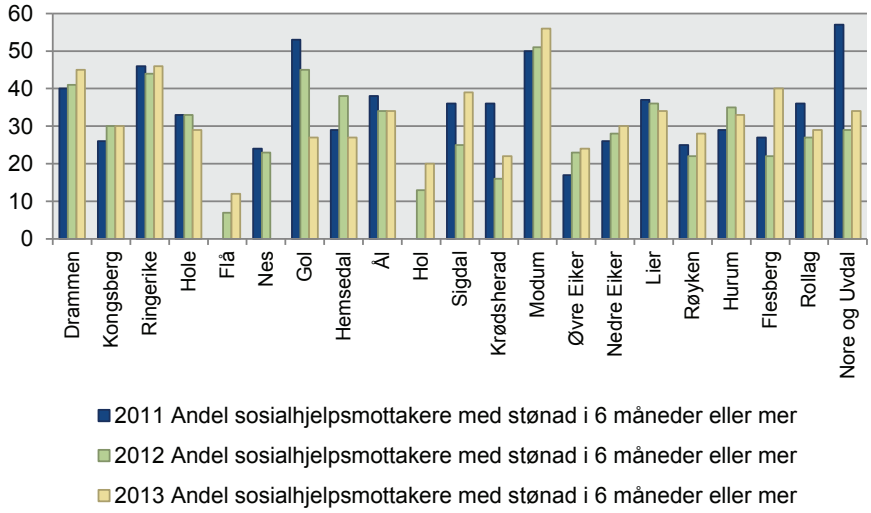

Sosialhjelp skal være en kortvarig og midlertidig ytelse. Det kan derfor være grunn til å se nærmere på hva som kan ligge til grunn dersom en høy andel sosialhjelpsmottakere mottar stønad i seks måneder eller mer.
I noen kommuner vil en høy andel av kommunens sosialhjelpsmottakere være trygdet gjennom Folketrygdens ordninger. En del av disse mottar supplerende sosialhjelp over mange år for å makte de månedlige utgiftene sine. I kommuner med høy andel slike brukere vil også KOSTRA – tallene vise en høy andel langtidsmottakere av sosialhjelp. Normalt vil det være lite kommunen kan gjøre for å påvirke dette. Men høy andel langtidsmottakere kan også skyldes en praksis der sosialtjenesten, for eksempel på grunn av personalmangel, innvilger hjelp for lange perioder og unnlater å "følge opp" klientene med sikte på å bidra til selvhjulpenhet.

I 13 kommuner har det fra 2012 til 2013 vært en økning i andelen sosialhjelpsmottakere med stønad i seks måneder eller mer. Seks kommuner har hatt en reduksjon, mens to av kommunene ikke viser endringer på dette punktet.

Hole, Gol og Hemsedal har mellom 2012 og 2013 hatt en klar reduksjon i andelen. Drammen, Sigdal, Flesberg og Modum utmerker seg ved at stadig flere brukere mottar stønad over seks måneder mellom 2012 og 2013.

Andel sosialhjelpsmottakere med forsørgerplikt for barn under 18 år

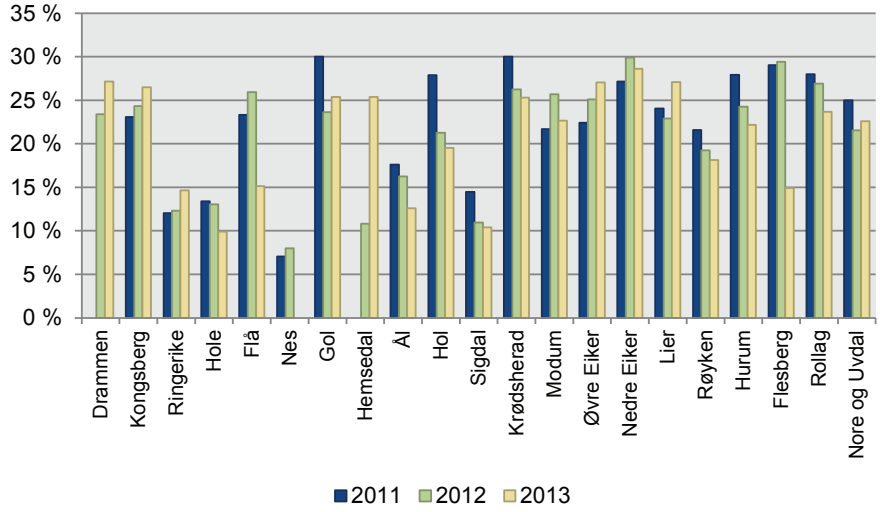

Det er ikke urimelig å anta at barn av sosialhjelpsmottakere ofte befinner seg blant de barna i en kommune som rammes hardest av de negative følgene fattigdom kan ha. I 2012 gjennomførte Fylkesmennene landsomfattende tilsyn med kommunens tjenester i Nav til personer med forsørgeransvar for barn.

Ikke alle kommuner i Buskerud har fullstendige KOSTRA-tall som viser hvor høy andel av sosialhjelpsmottakere i kommunen som forsørger barn under 18 år. I 12 (nær halvparten) av kommunene er andelen av sosialhjelpsmottakere med forsørgerplikt for barn under 18 år, over 20 %.

Hole kommune har lav andel sosialhjelpsmottakere i denne gruppen (10 % av brukermassen). Nedre Eiker er den kommunen i fylket der andelen av mottakere med forsørgeransvar for barn under 18 år er størst (mellom 25-30 %). I åtte kommuner har andelen sosialhjelpsmottakere i denne gruppen økt fra 2012 til 2013. I 12 kommuner har andelen gått ned. En kommune har ikke rapportert inn tall for 2013.

Andel sosialhjelpsmottakere mellom 18 og 24 år, av alle sosialhjelpsmottakere

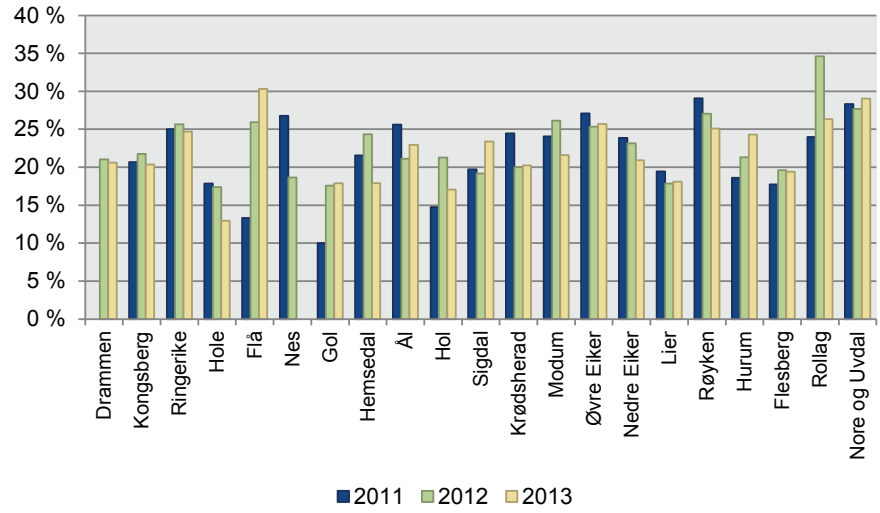

Å motta sosialhjelp i ung alder er uheldig og kan få negative langtidsvirkninger for senere tilknytning til arbeidslivet.

I åtte kommuner var det fra 2012 til 2013 en økning i andelen sosialhjelpsmottakere i gruppen 18-24 år. Ti kommuner hadde en reduksjon fra 2012 til 2013.

To kommuner (Gol og Krødsherad) viser stabilt antall brukere mellom 18-24 år av alle sosialhjelpsmottakere fra 2012 til 2013. For en kommune mangler det fullstendige tall.

Helse og omsorg

Det gjøres mye bra arbeid innen de kommunale helse- og omsorgtjenestene i Buskerud. Vi ser at kommunene har dyktige og engasjerte ansatte, men også at kommunene har til dels store utfordringer når det gjelder økonomi, rekruttering, kompetanse og kapasitet.

Kommunenes største utfordring er behovet for en generell styrking av den kommunale helse- og omsorgstjenesten og det helsefremmende og forebyggende arbeidet (folkehelsearbeidet, se eget kapittel) i tråd med Samhandlingsreformen og den nye helse- og omsorgstjenesteloven.

Samhandlingsreformen

I 2013 har Fylkesmannen spesielt hatt blikket rettet mot Samhandlingsreformen, spesielt medfinansieringsordningen og utbyggingen av kommunale øyeblikkelig hjelp senger. Samtlige kommuner i Buskerud har, eller er i ferd med å etablere disse sengene. Dette tilbudet skal være etablert i alle kommuner innen 2016.

Utfordringer

- Implementering av samhandlingsreformen
- Rekruttering og riktig kompetanse i tjenestene
- Sømløse tjenestetilbud, brukermedvirkning og individuell plan
- Kommuneøkonomien

Fylkesmannen følger utviklingen av medfinansieringsordningen og registrerer at kommunene i Buskerud i hovedsak ser ut til å håndtere de økonomiske utfordringene. Reformen forutsetter endringer i både kompetansebehov og bemanningsfaktor. Dette skjer i en periode hvor mange fagarbeidere går ut i pensjon. Tallene viser likevel at noen kommuner reduserer antall årsverk i helse- og omsorgstjenestene.

Flere kommuner bygger nye eller ombygger sine sykehjem/omsorgsboliger. Samtidig etableres det dagaktivitetstilbud til hjemmeboende personer med demens. Dette blir lovpålagt fra 2016.

Fylkesmannen har i 2013, gjennom sin informasjons- og tilsynsvirksomhet, også hatt fokus på bruk av tvang og makt i tjenestene etter kapittel 4A i Lov om pasient- og brukerrettigheter og kapittel 9 i Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester.

Nødnett

Nødnett Helse skal innføres i hele landet. Det er innført i Søndre Buskerud politidistrikt og tilbakemelding fra nødetatene og kommunene er at dette fungerer, men det er fortsatt en utfordring å utarbeide felles prosedyrer mellom nødetatene i spesialisthelsetjenesten og de kommunale legevaktene. Nødnett Helse skal innføres i Nordre Buskerud politidistrikt i løpet av 2014.

Psykososiale kriseteam

Ved ulykker og katastrofer er det både anbefalt, ønskelig og forventet at kommunens psykososiale kriseteam er tilgjengelig. Teamene består av ansatte i kommunen med relevant kompetanse, men arbeidet er ikke organisert «24/7».

Det er forskjeller mellom kommunene i forhold til avlønning og struktur. Arbeidet er sårbart og baseres i stor grad på «ildsjeler og frivillighet». I henhold til anbefalinger fra RVTS (Regionale ressurssentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging) er det dannet tre nettverk i Buskerud for psykososiale kriseteam. Fokuset er kompetansehevende tiltak, som metodeutvikling og nettverksbygging for ansatte som deltar i teamene.

Rus og psykiatri

Fylkesmannen ser at kommunene har utfordringer innen rus- og psykisk helsefeltet. Dette gjelder både tiltak av forebyggende karakter og det ordinære helse- og omsorgstjenestetilbudet forøvrig.

Innenfor fagfeltet barn/unge og familier er samhandlingskompetanse mellom ansatte i barnehage, skole, helsestasjon, legetjenester, spesialisthelsetjenester m.m. viktig, i tillegg til kompetanse i og ressurser til å avdekke, behandle og tilrettelegge for andre tjenestetilbud.

Mange kommuner har fokus på og har satt inn tiltak i ungdomsskole/videregående skole for å forhindre at elever ikke fullfører skolegang/utdanning (Ny Giv).

Kommunene oppgir i rapporteringer (blant annet IS- 8 og IS-24) at de har fokus på og utfordringer i utøvelse av tjenestetilbud til pasient/ brukere som skrives ut fra psykisk helsevern.

Det kan virke som om antallet klager til Fylkesmannen fra pasient/brukere i helse- og omsorgstjenesten ikke står i forhold til utfordringens omfang på rus- og psykisk helsefeltet.

Fokusområder

- Samhandlingsreformen; utfordringer for kommunene
- Rekruttering og riktig kompetanse
- Bruk av tvang og makt i kommunale helse- og omsorgstjenester
- Kommunenes samlede tilbud til personer med demens
- Tverrfaglig, tverretatlig samarbeid og brukermedvirkning

Kommunale helse- og omsorgstjenester

Helsefremmende og forebyggende helsetjenester

Frisklivssentralene

17 av fylkets 21 kommuner har nå etablert eller er i ferd med å etablere frisklivssentral.

Tilskuddsmidlene for 2013 (totalt 1,1 mill.) ble fordelt på prosjekter (etablering og/eller videreutvikling av frisklivssentraler) i følgende kommuner: Drammen, Kongsberg, Nore og Uvdal, Lier, Hurum, Røyken, Gol, Ringerike, Hole, Ål, Nes, Sigdal, Krødsherad, Øvre Eiker, Nedre Eiker og Modum.

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten

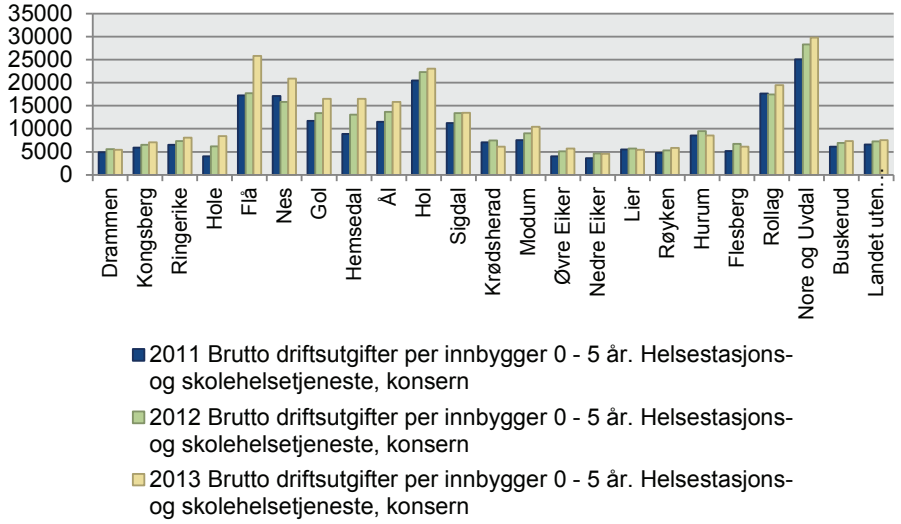

Fylkesmannen har i flere år hatt et særlig fokus på kapasitet og tilgjengelighet i helsestasjons- og skolehelsetjenesten. Det er gitt økte statlige bevilgninger til dette formål i kommunenes rammetilskudd. Diagrammet viser hvor vidt kommunene følger opp den nasjonale målsettingen om å øke ressursene i helsestasjons- og skolehelsetjenesten - eller ikke, her innenfor helsestasjonstjenesten. Som vi ser av diagrammet er det til dels store forskjeller mellom kommunene, og hele sju kommuner ligger lavere enn snittet for landet utenom Oslo. Til gjengjeld viser en rekke av kommunene varierende grad av vekst i sine driftsutgifter sammenlignet med fjorårets tall. Kommunene Lier, Nedre Eiker, Krødsherad og Drammen viser imidlertid reduksjon i driftsutgiftene til tross for økte statlige overføringer, og selv om disse kommuner i utgangspunktet ligger under landsgjennomsnittet. Det synes således som om kommunene forvalter de statlige ekstrabevilgningene svært forskjellig.

Kommunale legetjenester

Samlet antall legeårsverk i kommunehelsetjenesten pr 10 000 innbyggere

Antall legeårsverk i kommunehelsetjenesten i Buskerud ligger i underkant av gjennomsnittet for landet utenom Oslo (9,7 mot 10,1 årsverk). Fortsatt skiller flere av de minste kommunene seg ut ved at de har betydelig flere årsverk pr 10 000 innbyggere enn de største kommunene. Denne skjevheten gjelder i 2013 særlig for kommunene Nore og Uvdal, Hol og Ål, men også for kommunene Nes, Gol og Hemsedal. Dette er et tilnærmet uendret tilstandsbilde fra 2011 og 2012.

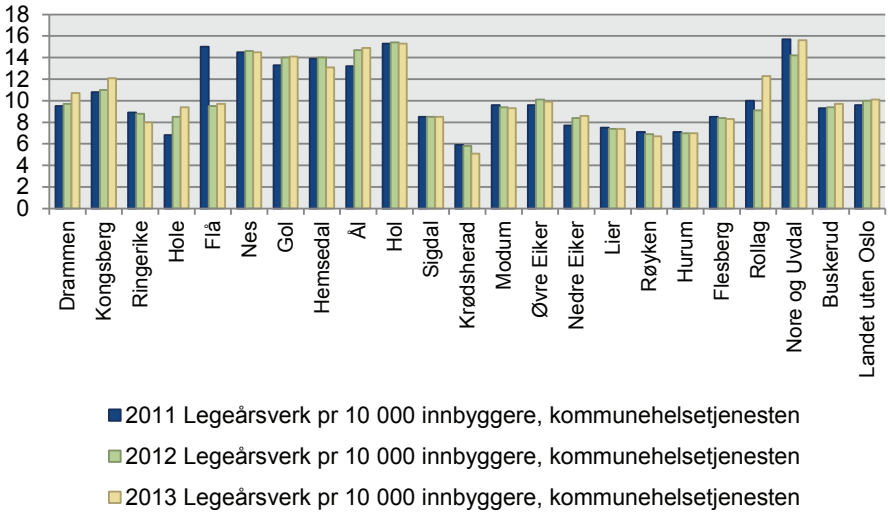

Skjevheten vil for små kommuner som ligger over gjennomsnittet delvis kunne forklares med at det for alle kommuner må være en viss minste legebemanning for å kunne drive legetjenesten i kommunen. Dessuten må noen kommuner ta høyde for at det periodevis i tillegg oppholder seg en stor gruppe tilreisende. Disse kommunene bør likevel i lys av samhandlingsreformens utfordringer vurdere om det kan finnes samarbeidsløsninger med nabokommuner som kan gi mer kostnadseffektive legetjenester.

Svangerskaps- og barselomsorgen

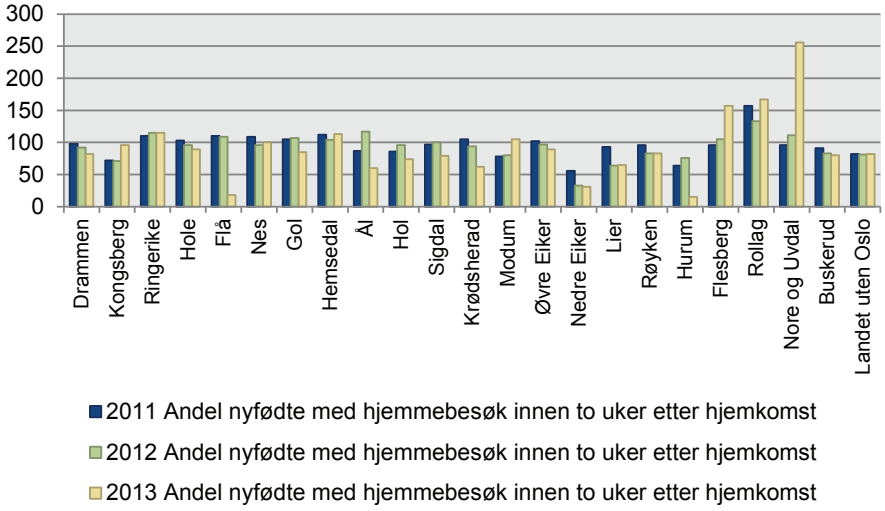

Det er viktig å merke seg at det kan være feil ved registreringene, og at tallene ikke skiller mellom første- og fleregangsfødende - eller hvorvidt mor har takket nei til tilbud om besøk. At flere kommuner kommer over 100 % i andel hjemmebesøk, kan skyldes registrering av flere enn ett hjemmebesøk i forbindelse med en eller flere fødsler.

I rundskriv IS-1/2013 fra Helsedirektoratet er det gitt sterke føringer for at kommunene skal sørge for at foreldre får tilbud om hjemmebesøk etter fødsel. Diagrammet over viser at flere kommuner fortsatt strever med å kunne tilby nybakte foreldre tidlig hjemmebesøk etter fødsel. Det kommer også frem at noen kommuner har nedprioritert dette tilbudet siste år, mens andre ligger jevnt på et lavt nivå. Enkelte kommuner har imidlertid hatt en betydelig styrking.

Samfunnsmedisinske legetjenester

Årsverk av leger til samfunnsmedisinsk arbeid pr 10 000 innbyggere

Buskerud fylke samlet ligger også her stadig litt under gjennomsnittet for landet utenom Oslo (0,4 mot 0,5 årsverk), men det er meget store forskjeller mellom kommunene. Det er i hovedsak lite endringer i tilstandsbildet fra 2012. Hemsedal rapporterer fortsatt som eneste kommune ikke inn data for denne type legearbeid.

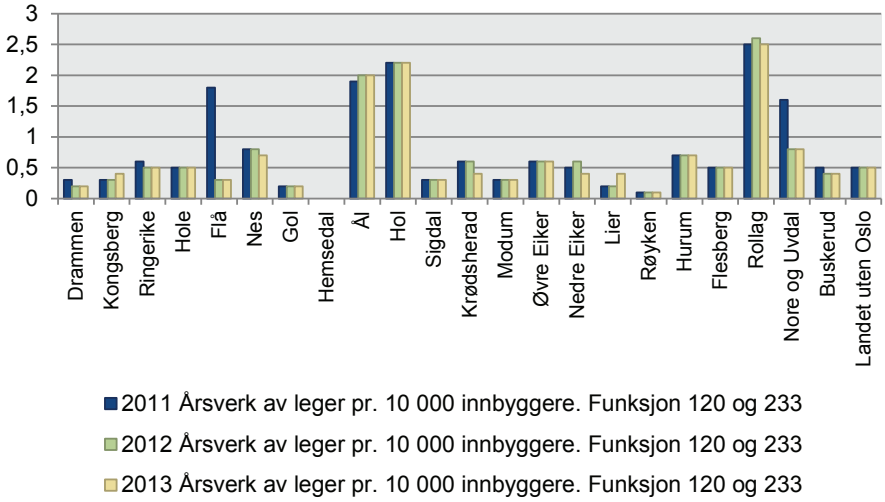

Denne del av legetjenesten omfatter kommunelegearbeidet, herunder miljørettet helsevern, smittevernarbeid, folkehelsearbeid for øvrig, helsemessig beredskap, planlegging og organisering av allmennmedisinske tjenester og samhandling med spesialisthelsetjenesten og mellom andre aktører innen psykisk helsearbeid, rusarbeid og sosiale tjenester i kommunen.

Tilstrekkelig andel med legeårsverk innen samfunnsmedisinsk arbeid i kommunene er viktig for å kunne følge opp og planlegge helsetjenestene og folkehelsearbeidet etter de føringer som samhandlingsreformen legger opp til, og ikke minst ny fastlegeforskrift. Det er ikke gitt nærmere føringer for hvor mange legeårsverk som regnes å være nødvendig pr. 10 000 innbyggere for at kommunen skal kunne oppfylle de forventede behov innen dette området, men det kan med temmelig stor sikkerhet forutsies at kommuner med mindre enn 0,5 årsverk pr. 10 000 innbyggere til kommunelegearbeid, vil måtte påregne å gjennomføre en betydelig styrking de kommende årene. Små kommuner vil ofte kunne være tjent med å se på samarbeidsløsninger med nabokommuner omkring kommunelegefunksjonen.

Legetjenester i sykehjem og andre boformer for heldøgns pleie og omsorg

Buskerud har samlet sett en bedre legedekning på sykehjemmene enn landet for øvrig (0,62 mot 0,46 timeverk). Det er stor variasjon kommunene i mellom (0,23 til 1,28). Den store spredningen kan delvis skyldes ulike måter å organisere legetimene på, herunder om det gis faste timer eller etter behov (som vil kunne gi et lavt innrapportert timetall), eller om legetjenesten ved det nye tilbudet om kommunale akutte døgnplasser (KAD) er inkludert i tallet (som vil kunne gi et høyt innrapportert timetall), uten at dette sier noe sikkert om legedekningen samsvarer med behovet. Lavt timetall kan imidlertid skyldes at det er en reell underdekning med hensyn til om beboerne får en forsvarlig legetjeneste. Den veiledende normen er på en halv time legetjeneste pr. beboer pr. uke i sykehjem, og ble beregnet før samhandlingsreformen ble vedtatt. Det økte legebehovet denne fører med seg i de kommunale omsorgstjenester, er derfor ikke regnet inn i denne normen, og det reelle behov for legetimer pr. beboer må påregnes å være høyere ved institusjoner som tar imot pasienter for akutt- og korttidsopphold.

Flere av kommunene som har lav legedekning ved sykehjemmene, vil i stor grad måtte øke sin samlede legebemanning betydelig eller dreie en del av sine legeressurser over fra kurativ virksomhet til tjeneste innen omsorgsinstitusjonene for å kunne møte samhandlingsreformens og fremtidens pleie- og omsorgsutfordringer.

Legetjenester innen forebyggende helsearbeid

Årsverk av leger til grupperettet forebyggende helsearbeid pr 10 000 innbyggere

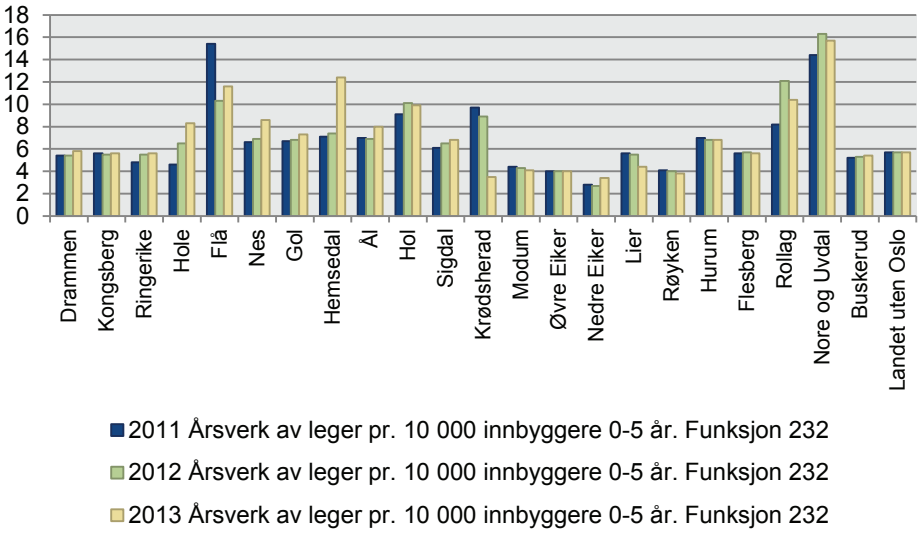

Buskerud ligger også her fortsatt litt under landsgjennomsnittet (5,4 mot 5,7 årsverk), men det er som tidligere meget store forskjeller mellom kommunene. I hovedsak er det lite endringer siden 2012, bortsett fra i kommunene Hemsedal med økning og Krødsherad med reduksjon. Imidlertid har disse kommunene så liten befolkning at relativt små endringer i antall legetimer i disse tjenestene kan gi relativt store utslag når dette omregnes pr. 10 000 innbyggere.

Forebyggende helsearbeid er et prioritert område i samhandlingsreformen, og Helse- og omsorgsdepartementet har hatt et særlig fokus på legetjenester i helsestasjons- og skolehelsetjenesten, med spesiell vekt på sistnevnte, særlig for videregående skoler. De foreliggende data i diagrammet over gir oss imidlertid kun oversikt over status for legetjenesten ved helsestasjonene til aldersgruppen 0-5 år. De fleste kommunene i fylket har en nokså uendret andel av legeårsverk til denne type tjenester fra 2012 til 2013.

Tilstrekkelig andel med legeårsverk innen det forebyggende helsearbeidet i kommunene er viktig for å kunne følge opp reformens intensjoner om å arbeide mer forebyggende for å måtte reparere mindre. Imidlertid bør de av kommunene som har en årsverkandel av leger innen disse tjenester som langt overgår gjennomsnittet for fylket og landet utenom Oslo, se om de har en optimal utnyttelse av legeressursene på dette området.

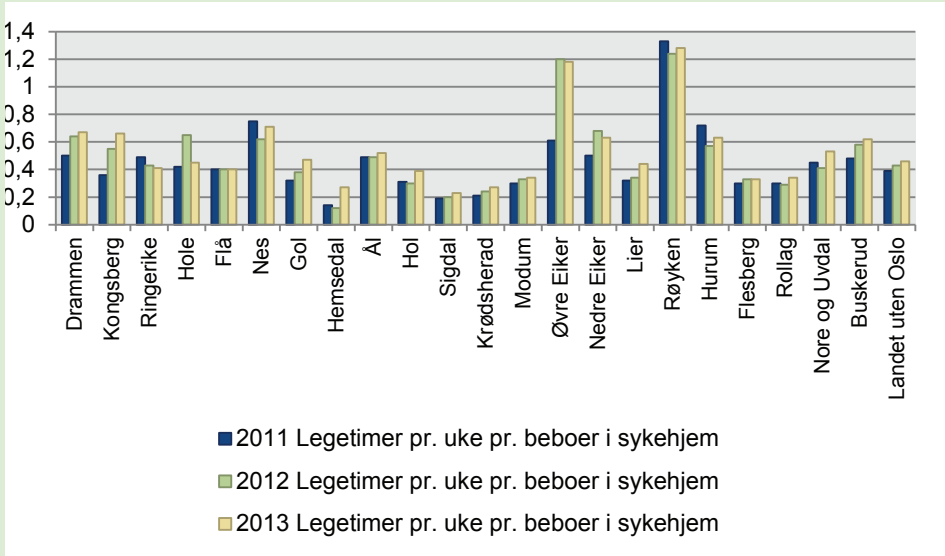

Kurative legetjenester

Årsverk av leger til kurativt arbeid pr 10 000 innbyggere

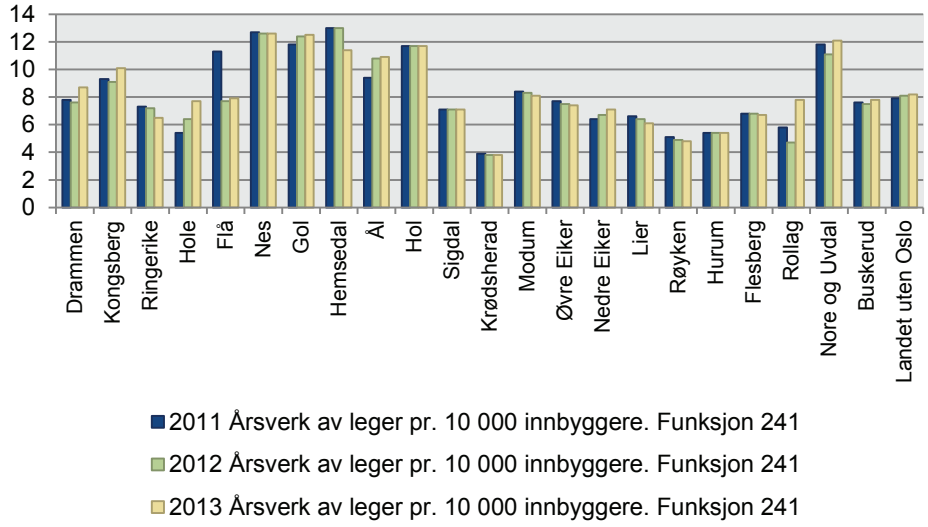

Gjennomsnittlig listelengde for fastlegene i kommunene

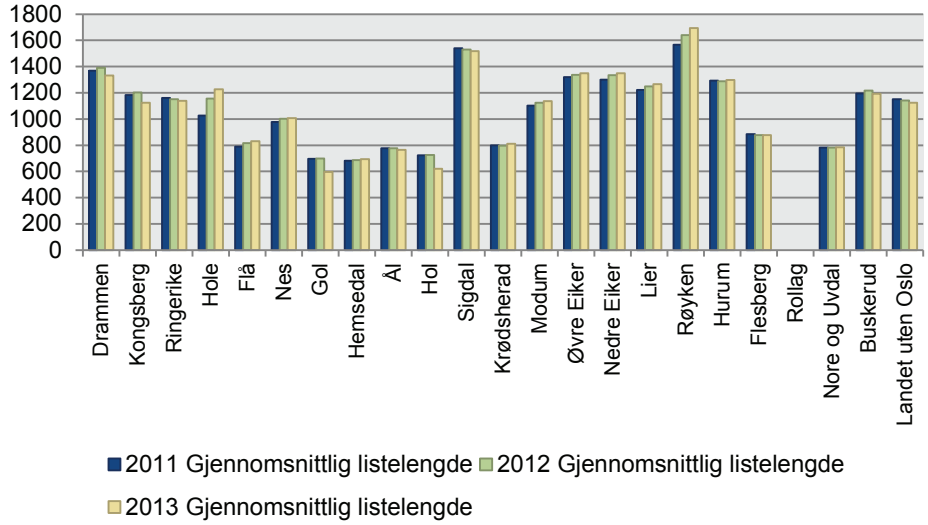

For legeårsverk i kurative tjenester ligger Buskerud fortsatt i gjennomsnitt litt under landssnittet (7,8 mot 8,2 årsverk), men det er stadig store variasjoner kommunene i mellom.

Det har vært anbefalt at fastlegene i en kommune bør ha en gjennomsnittlig listelengde som ikke overstiger 1200 pasienter pr lege, dersom hver fastlege har en arbeidsdag pr. uke med offentlig allmennmedisinsk arbeid.

Samhandlingsreformen og den nye fastlegeforskriften forutsetter at fastlegene i gjennomsnitt skal ha kortere listelengder for å kunne delta mer i offentlige oppgaver, og for i større grad blant annet reise i sykebesøk til hjemmeboende pleietrengende og delta i tverrfaglig samarbeid rundt spesielt krevende pasientgrupper. Dette vil si at alle kommuner med årsverkandel under gjennomsnittet for Buskerud og landet utenom Oslo, og som har en gjennomsnittlig listelengde som er lengre enn 1200 pasienter pr. lege, kan påregne å måtte styrke de kurative tjenester med flere fastleger.

De kommuner som allerede nå ligger langt over nevnte årsverksgjennomsnitt og under nevnte gjennomsnittlige listelengde, må vurdere om de har en optimal størrelse på sine kurative legetjenester, eller om en større del av disse legeressurser bør settes inn i sykehjemmene eller i forebyggende tjenester, herunder om tettere samarbeid med nabokommuner om legetjenestene kan være mer kostnadseffektivt. Dette gjelder for flere av de små kommunene.

Omsorgstjenestene

Netto driftsutgifter pleie- og omsorg

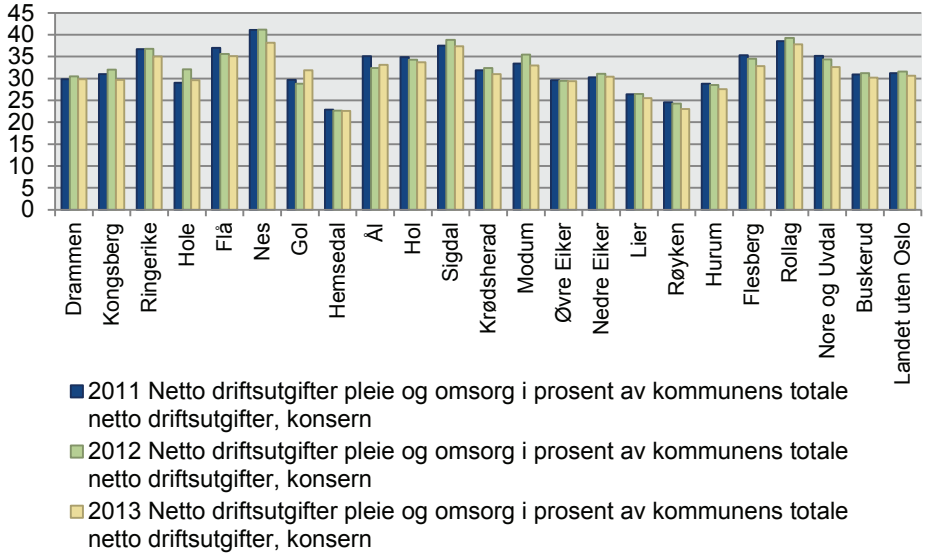

Pleie- og omsorgsutgifter innbefatter tjenester til alle grupper som har krav på kommunale helse- og omsorgstjenester, uavhengig av alder. Andelen som kommunen bruker av sitt budsjett til pleie- og omsorgstjenester, sier ikke nødvendigvis noe om omfanget og kvaliteten på tjenestene. Prosentandelen varierer i forhold til kommunenes totaløkonomi – kommuner med svak økonomi vil ofte måtte bruke en høyere andel av budsjettet enn kommuner med god økonomi. Andre faktorer som spiller inn er befolkningssammensetningen, sosioøkonomiske faktorer, geografi og nivå/struktur på tjenestetilbudet.

Både i Buskerud og i landet for øvrig ser vi at det er en nedgang i netto driftsutgifter i prosent til pleie- og omsorg, sett i forhold til kommunens totale driftsbudsjett. Dette kan bety at det er foretatt effektiviseringstiltak eller reduksjon i tjenestetilbudet, men det kan også bety at kommunen har fått økte inntekter som gjør andelen til pleie- og omsorgsformål mindre. Det siste er lite trolig, den trange økonomiske situasjonen kommunene beskriver, tatt i betraktning. Det er til dels store variasjoner mellom kommunene i fylket, men tendensen er nokså lik i samtlige kommuner.

Netto driftsutgifter til pleie- og omsorgstjenesten pr. innbygger

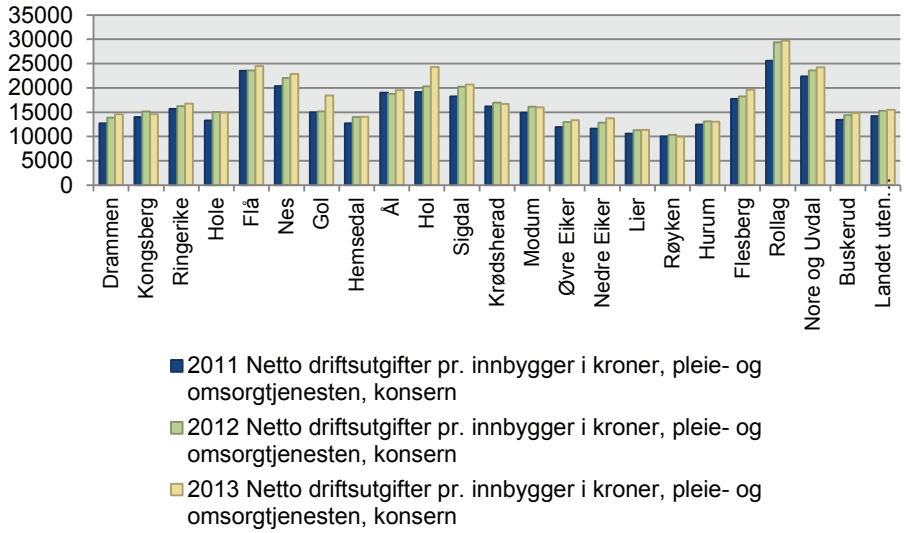

Netto driftsutgifter til pleie- og omsorgstjenesten per innbygger i Buskerud er sammenfallende med resten av landet, og har vært det de siste årene. Noen kommuner har hatt reduksjon eller stillstand i utgiftene per innbygger, mens flere enkeltkommuner har økt. Dette må sees i sammenheng med vekst i gruppen sterkt pleietrengende under 67 år, og vekst i utgifter skyldes derfor ikke eldre pleietrengende alene. Vekst i denne gruppen utgjør små forskjeller.

Variasjonene mellom kommunene skyldes i hovedsak forhold som demografi og geografi, men i noen grad kan også variasjoner i tjenestetilbudet gi utslag. Det er kommunene med lavt innbyggertall og spredt bebyggelse som har de høyeste utgiftene per innbygger.

Vi vet at andelen eldre i befolkningen er høyere i disse kommunene enn i mer sentrale strøk, og at tett befolkede, geografisk sett små kommuner har en fordel i forhold til effektiv drift.

Plasser i institusjon i prosent av innbyggere 80 år over

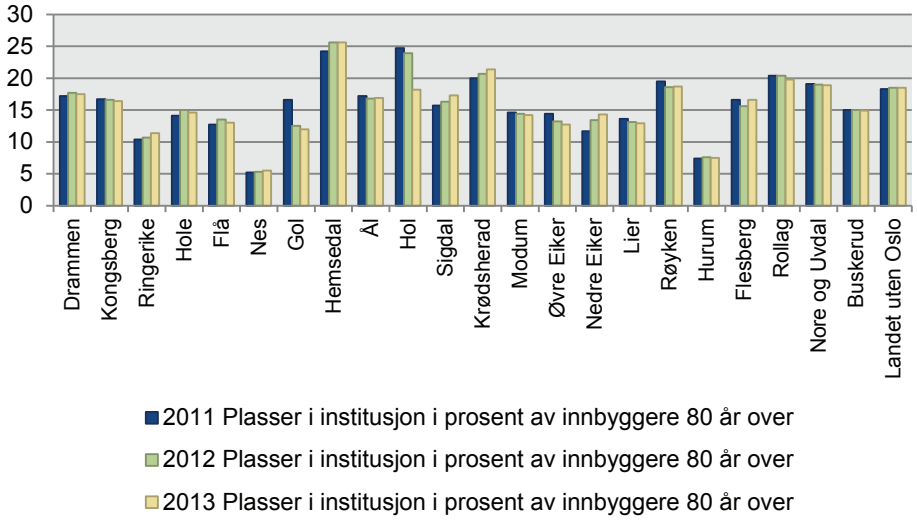

Buskerud fylke som helhet har færre plasser i institusjon i prosent for innbyggere over 80 år enn gjennomsnittet i landet. Vi ser en liten reduksjon de siste årene. Dette skyldes ikke at det er nedlagt sykehjemsplasser, men at det er blitt flere innbyggere over 80 år i fylket.

Antall sykehjemsplasser sier ikke alt om dekningsgraden og mulighetene til å få tilpasset bistand fra kommunen når behov oppstår. For å vurdere helheten, må en se på den samlede dekningsgraden av både sykehjem, omsorgsboliger med bemanning og hjemmetjenesten. Hurum, Nes og Ringerike er eksempler på kommuner som har redusert og/eller avviklet sykehjemsplasser til fordel for omsorgsboliger.

Kommunene står nå overfor nye utfordringer i forhold til samhandlingsreformen som trådte i kraft 01.01.12. Kommunene har fått et større ansvar for helse- og omsorgstjenester til sine innbyggere og må planlegge både sitt institusjonstilbud og det totale tilbudet i forhold til dette. Erfaringene etter et år med samhandlingsreformen tilsier at kommunene i stor grad klarer å møte dette behovet.

Mottakere av tjenester til hjemmeboende i aldersgruppen 0-66 år

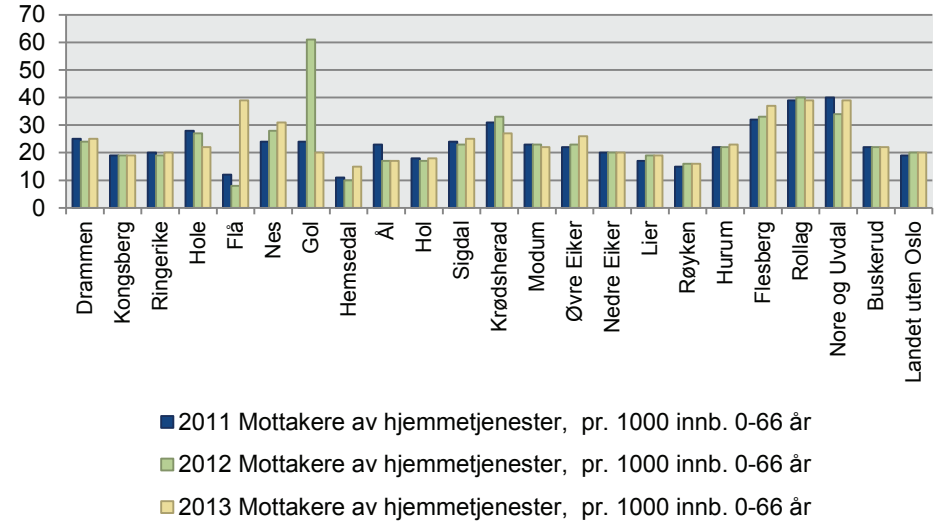

I gjennomsnitt er det et litt høyere prosentvist tall for mottakere av tjenester i aldersgruppen 0-66 år i Buskerud enn i resten av landet. Denne gruppens pleiebehov øker.

I kommuner med lave innbyggertall vil disse endringene kunne gi stort utslag. De brukerne vi her snakker om, er innbyggere som ofte har omfattende og sammensatt bistandsbehov, for eksempel på grunn av alvorlige funksjonshemminger, psykiske lidelser, psykisk utviklingshemming, personer med bistandsbehov etter ulykker eller på grunn av langt fremskreden sykdom, for eksempel ulike nevrologiske lidelser. Det vi vet, er at den største gruppen er personer med somatiske lidelser, deretter følger personer med psykiske lidelser.
De to mindre gruppene er mennesker med psykisk utviklingshemming og rusproblematikk. Når det gjelder rusmisbrukere, er det grunn til å tro at det forekommer en betydelig grad av underrapportering.

Behovet for nattjeneste i hjemmetjenesten er også varierende i den enkelte kommune. Behovet for nattjeneste er økende når brukerne trenger omfattende bistand gjennom hele døgnet. Det er viktig at kommunene prioriterer utvikling av heldøgns, hjemmebaserte tjenester for å redusere behovet for institusjonsplasser. Presset på institusjonsplass vil også reduseres når brukeren føler seg ivaretatt og trygg på å motta en god kvalitativ og kvantitativ tjeneste i hjemmet gjennom hele døgnet. Dette behovet har økt betraktelig etter at Samhandlingsreformen trådte i kraft 1.1.2012.

Gjennomsnittlig antall tildelte timer. Brukere utenfor institusjon

Denne tabellen, som viser gjennomsnittlig antall timer hjemmesykepleie og praktisk bistand den enkelte bruker får i eget hjem, kan sees i sammenheng med oversikten over antall institusjonsplasser i kommunen. Det er naturlig å tenke at kommuner med lav sykehjems-dekning gir flere timer per uke i hjemmesykepleie/praktisk bistand og omvendt.

Vi ser at det er store ulikheter mellom kommunene, men det er også her viktig å huske på at lokale faktorer spiller inn, og at det er variasjoner fra år til år. Buskerud ligger i overkant av landsgjennomsnittet og kurven går oppover for hvert år. At det tildeles flere timer med hjemmetjenester, er som forventet sett i lys av samhandlingsreformen. Faktorer som videre spiller inn er høy terskel for å få hjemmetjenester eller at de har en god dekning på institusjonssiden. Noen kommuner har hatt en stor økning fra 2012 til 2013, slik som Gol, Nes og Hole.

Andel årsverk i brukerrettede tjenester m/fagutdanning

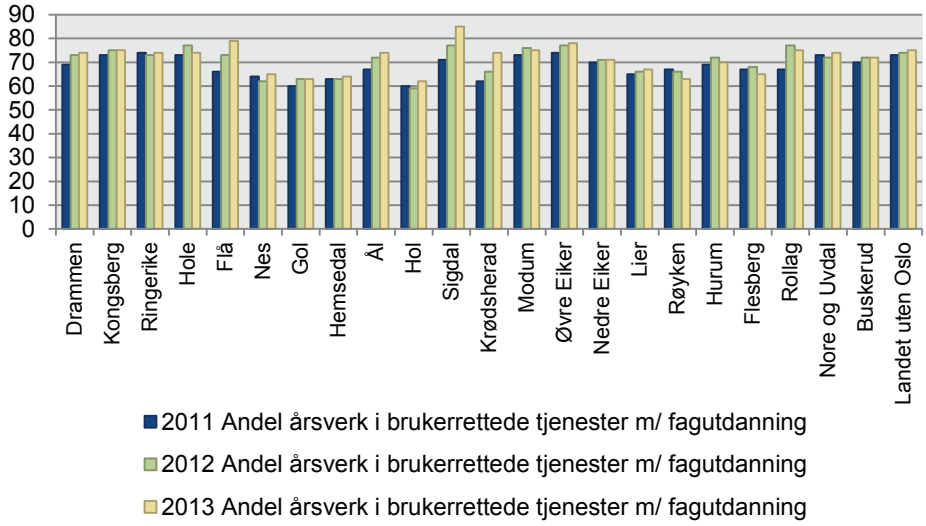

Det er knapt 30 % ansatte uten fagutdanning i pleie- og omsorgstjenestene i Buskerud, tallet er litt høyere enn landsgjennomsnittet. Det har vært stort fokus på opplæringstiltak og rekruttering til de helsefaglige utdanningene gjennom mange år.

Fylkesmannen har i mange år samarbeidet med sentrale aktører om slike tiltak gjennom Kompetanseløftet 2015. Mange kommuner arbeider godt med kompetanseheving og rekruttering. Denne satsingen gir gode resultater og vi ser at flertallet av kommunene i Buskerud har en positiv vekst i andelen faglærte over de siste årene.

Hvert år går 10-15 % av alle ansatte med hjelpepleier/sykepleierutdanning ut av tjenestene, enten til uføre/alderspensjon eller ved overgang til andre yrker. I tillegg vet vi at det i mange kommuner er høy gjennomsnittsalder hos de ansatte i pleie- og omsorg, så dette problemet vil forsterke seg i kommende år. Det er bekymringsfullt at mange sykepleiere i dag er i alderen 55 år + og derfor må erstattes innen kort tid. Rekrutterings- og kompetansebehovet må sies å ha økt etter innføringen av samhandlingsreformen.

En annen stor utfordring er det økende behovet fremover for utdannede helsefagarbeidere. Antallet læreplasser og lærlinger er i dag alt for lavt til å kunne dekke det fremtidige behovet. På den annen side er det kommuner som melder at de ikke får lærlinger, fordi de ikke har en sentral beliggenhet og er store i geografisk utbredelse, noe som kan føre til økt bilavhengighet.

Situasjonen varierer i kommunene, men i år ser vi at flere kommuner har hatt merkbar nedgang i andelen årsverk med fagutdanning, mens andre har økt andelen. Også her er det slik at jo mindre kommunene er, jo større utslag gjør noen årsverk opp eller ned.

Behovet for fagutdannet personell i pleie- og omsorgstjenestene vil øke sterkt i årene som kommer på grunn av samhandlingsreformen, den økende andel eldre og økningen i antall personer som lever lenge med komplekse sykdommer. Kompetent personell er en forutsetning for at kommunene skal klare å håndtere de stadig mer krevende oppgavene på en faglig tilfredsstillende måte.

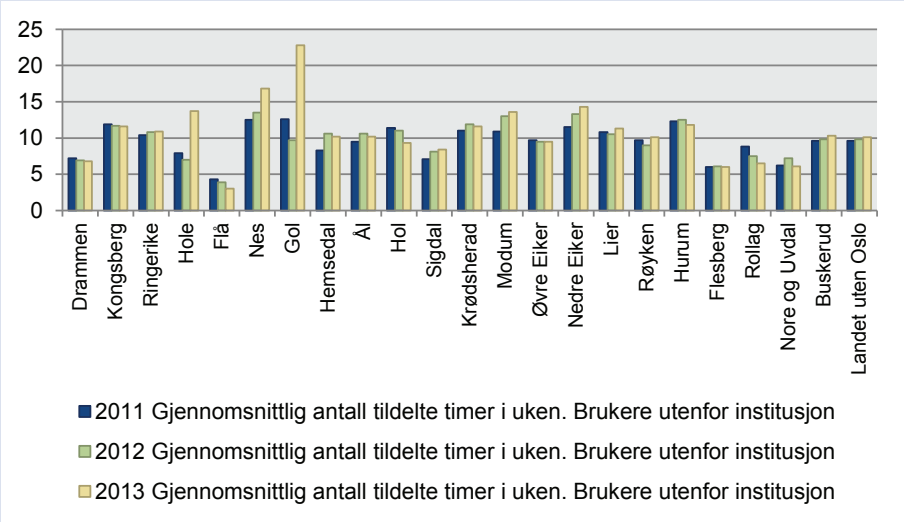

Landbruk

Buskerud er et nasjonalt flaggskip innen grøntsektoren med 16 prosent av landets areal av frilandsgrønnsaker, 14 prosent av frukt- og bærarealet og 34 prosent av veksthus-arealet. Fylket har størst areal med bær i Norge. Buskerud er landets 3. største skogfylke på avvirkning. Buskerud er det fylket som har flest gårdsbaserte tilleggsnæringer.

De siste ti årene har antall foretak i landbruket i Buskerud gått tilbake fra ca 3 100 til ca 2 250, en nedgang på ca 90 bruk i året. Nedgangen har flatet ut, og nedgangen siste år var på 30 bruk. Gjennomsnittsbruket har økt fra 168 til 226 dekar i løpet av 10 årsperioden, men økningen i gjennomsnittsareal har nå stoppet opp. Antall dekar dyrka mark i fylket har i samme periode gått tilbake med ca 15 000 dekar.

Etter at den nye landbruks- og matmeldinga kom i slutten av 2011, har det blitt økt fokus på matproduksjon i Norge. Nedgangen i dyrkamarkarealet er derfor svært bekymringsfullt. Kornarealet i fylket går også tilbake og avlingene øker ikke lenger. Vi ser at det er problemer med dårlig jordstruktur, manglende grøfting og generelt lite liv i jorda. I lys av denne utviklingen er det ekstra viktig med et sterkt jordvern i kornområdene.

Utfordringer

- Nedgang i jordbruksarealet, spesielt at kornarealet går tilbake
- Problemer med dårlig jordstruktur og generelt lite liv i jorda
- Utviklingen i melkeproduksjonen er bekymringsfull. Dette er spesielt vanskelig i øvre deler av fylket, der melkeproduksjonen er en bærebjelke
- Nedleggelsen av Tofte og annen foredlingsindustri på massevirke skaper en ny situasjon i skognæringen.

Fylkesmannen ser også med bekymring på utviklingen i melkeproduksjonen i fylket, som er en bærebjelke for bosetting, kulturlandskap og reiseliv i særlig øvre del av Buskerud. Buskerud skiller seg negativt ut i landssammenheng med svært lav interesse for å kjøpe melkekvote. Men innen sauehold ser det ut til å ha blitt en mer positiv utvikling igjen med mer optimisme og nybygging.

Skogbruket

Etter rekordåret i 2011 var det også i 2012 et høyt avvirkningsnivå i skogen i Buskerud. I 2013 har imidlertid avvirkningen igjen sunket noe. Etter nedleggelsen av fabrikkene på Follum og Tofte er det stor usikkerhet om hvordan avsetningsmulighetene vil bli framover, særlig for

massevirke. Tømmerprisene har imidlertid steget noe i 2013 på bakgrunn av gode eksportmuligheter. Dette er gunstig for skogeierne på kort sikt, men kan være betenkelig dersom man ønsker å få til mer verdiskaping av tømmeret innenlands.

Jordvern

I Buskerud viste tallene en nedgang fra 2009 til 2010 til om lag 155 dekar omdisponert i 2010. Det er ca 1/4 av tidligere gjennomsnitt på ca 600 dekar i året, jf. den nasjonale målsettingen om å halvere omdisponeringen innen 2010. I 2011 fikk vi en svært høy omdisponering, som i hovedsak skyldes regulering av en ny golfbane i Hurum. I 2012 var vi igjen nede på ca 300 dekar. Flere større kommuneplaner, samferdselsprosjekter og store byggesaker vil fortsatt legge et sterkt press på jordvernet flere steder i fylket framover.

Kulturlandskap

Fylkesmannen ser det også som en stor utfordring å ivareta viktige kulturlandskaper. Dette særlig sett i sammenheng med nedgang i dyretall og mindre bruk av utmarksbeite. Fylkesmannen arbeider tett med kommunene og berørte grunneiere i vårt nasjonalt utvalgte kulturlandskapsområde på Steinssletta i Hole og Ringerike kommuner.

Utfordringene for å ivareta jordvernet synes å være knyttet til at lønnsomheten i tradisjonell landbruksproduksjon fortsatt er lav. Et år med svært våt og vanskelig våronn i 2013 gjør det ikke bedre. Dette gjør at flere grunneiere ønsker å omdisponere sine arealer til formål som er privatøkonomisk mer lønnsomme. Samtidig er flere av fylkets kommuner utsatt for sterkt tilflyttingspress.

Fylkesmannen i Buskerud og Buskerud fylkeskommune fikk i 2013 utarbeidet en verdiskapingsanalyse for landbruket i Buskerud. Denne viser at Buskerud er et viktig fylke når det gjelder produksjon av grønnsaker og frukt og bær. Rapporten er basert på tall fram til 2011. Buskerud hadde i 2011 16 prosent av landets areal av frilandsgrønnsaker og 14 prosent av frukt- og bærarealet og 34 prosent av veksthus-arealet som er registrert hos Statens landbruks-forvaltning.

Den totale verdiskapingen i jordbruket i Buskerud i 2011, bruttoproduktet, er beregnet til 655 mill. kr. Av dette kommer 51 prosent fra husdyrhold, 32 prosent fra grønsaker, frukt og bær og veksthusproduksjon og 17 prosent fra potet- og kornproduksjon. Lier er den kommunen i Buskerud som har høyest verdiskaping, med 146 mill. kr.

Arbeidsinnsatsen i jordbruket er beregnet til 1 944 årsverk i Buskerud i 2011. Husdyrhold står for 63 prosent av sysselsettingen.

Sysselsettingen i skogbruket i Buskerud er redusert fra 702 personer i 2002 til 606 personer i 2011. Klart flest sysselsatte i skogbruket finner vi i Ringerike kommune. Det var om lag 2 300 personer med positiv næringsinntekt fra skogbruket i Buskerud i 2011. I 2011 ble det levert i overkant av 1,1 mill. m3 tømmer fra Buskerud til skogsindustrien. Avvirkningen i Buskerud utgjorde 12 prosent av samlet avvirkning i Norge.

Fokusområder

- Økt matproduksjon er overordnet mål
- Jordvern er svært viktig for å opprettholde produksjonsarealene
- Buskerud er utpekt som nasjonalt foregangsfylke på jord og jordkultur
- Spesiell satsing på fjellandbruk
- Situasjonen i skogbruket krever tilrettelegging for rasjonell tømmertransport fra skogen og fram til industri og marked

Dyrket og dyrkbare arealer godkjent omdisponert - dekar

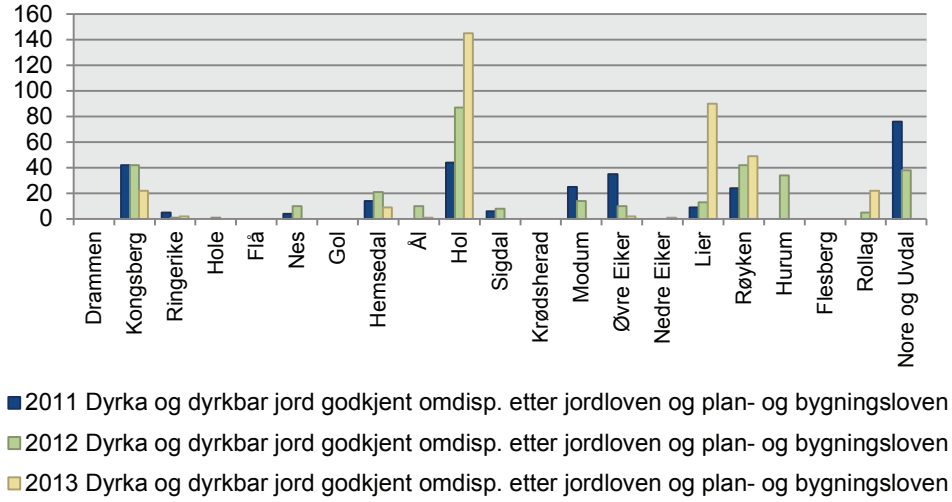

Fylkesmannen skal sikre landbrukets arealer i plansammenheng og i enkeltsaker i tråd med nasjonale mål. Fylkesmannen skal bidra til å hindre nedbygging av viktige landbruksarealer, herunder jordressurser og kulturlandskap av nasjonal og regional verdi.

Den nasjonale målsettingen for omdisponering av de mest verdifulle jordressursene framgår av Melding til Stortinget nr. 9 (2011-2012) "Velkommen til bords". Det framgår her at den årlige omdisponeringen av slike arealer ikke skal overstige 6000 dekar pr. år i Norge. Basert på tidligere omdisponeringstall er det et regionalt mål at omdisponeringen i Buskerud årlig ikke skal overstige 300 dekar. En viktig indikator for nedbygging er kommunenes rapportering i KOSTRA over dyrkbare og dyrkede arealer som årlig omreguleres etter plan- og bygningsloven eller jordloven til annet enn landbruk.

Landbruks- og matdepartementets embetsoppdrag til Fylkesmannen for 2014 understreker at Fylkesmannen skal bidra til nedgang i omdisponering av dyrka og dyrkbar jord til andre formål

Som det fremgår av figuren er det store forskjeller mellom kommunene de enkelte år. Samlet omdisponering i 2011 er svært høyt, i hovedsak på grunn av en stor reguleringsplan i Hurum kommune for byggeområder, golf. m.m.

Utviklingen i kornareal

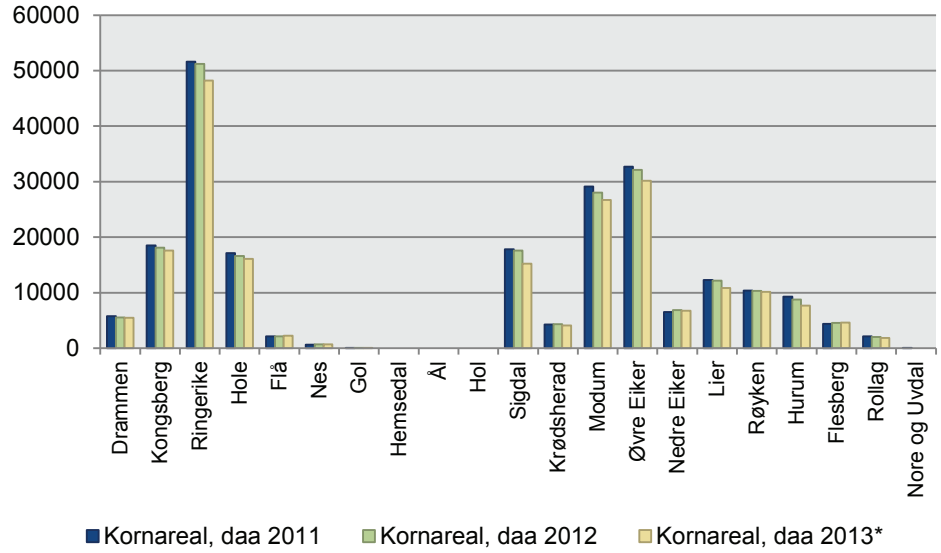

*Tabell: Utvikling i kornareal i kommunene i Buskerud i perioden 2011-2013 Kilde: Søknad om produksjonstilskudd i jordbruket, Statens landbruksforvaltning. * 2013 er foreløpige tall*

Buskerud har 7 % av landets kornareal, totalt 208 000 daa. De største kornarealene er i Ringerike, Øvre Eiker og Modum.

Kornarealet i Buskerud synker. Over siste 10-års periode er nedgangen på nær 20 %, det vil si 50 000 daa. Nedgangen for hele landet er på 12 %. Kornarealet var relativt stabilt på begynnelsen av 2000-tallet, men har sunket hvert år siden 2004.

I Hallingdalkommunene og Nore og Uvdal dyrkes det svært lite korn av klimatiske årsaker. Flå og Nes er de kommunene som har størst kornareal i dette området av Buskerud. Det er i øvre del av fylket vi finner den største prosentvise nedgangen i kornarealet. Det er også stor nedgang i noen kommuner med langt bedre klimatiske vilkår for korndyrking. Tydeligst er dette i Lier, som har en reduksjon i kornarealet på 38 % siste ti år. Nedre Eiker kommune har minst nedgang i kornarealet i samme perioden.

Avvirkningsstatistikk - kmb

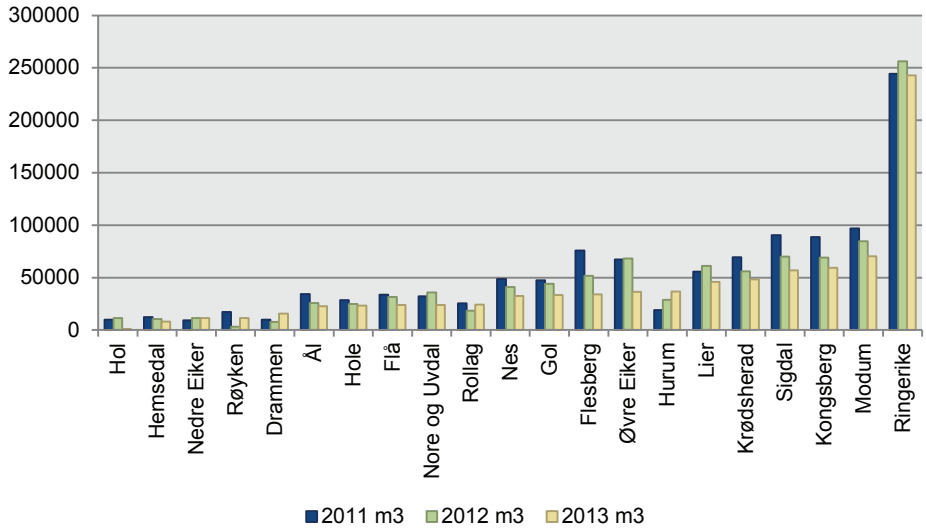

Kommunevis avvirkning (fastkubikkmeter) i Buskerud fylke for årene 2011 til 2013 sortert etter avvirkning i 2013. Tallene er hentet fra skogfondregnskapet og inneholder innmålt rundtømmer på industritomt.

Innmålt/omsatt skogsvirke i Buskerud ble redusert fra 1.012.000 m3 i 2012 til 863.000 m3 i 2013. Dette tilsvarer en reduksjon på 14,7 % og representerer 9,6 % av Norges avvirkning i 2013. Med dette fortsetter nedgangen i avvirkning fra 2011. Det ble da avvirket 1.117.000 m3 tømmer til industriformål.

Avvirkningen er fordelt med 560 000 m3 gran, 266 000m3 furu, 5 000 m3 lauvvirke til industriformål og 32 000 m3 til ved. Dette gjelder registrert avvirket kvantum. I tillegg kommer tømmer og ved til eget bruk, samt virke til energiflis. Det ble utbetalt 1,4 millioner kroner i tilskudd til ordningen med tilskudd til energiflis i 2013 fordelt på 60 søknader. Den største nedgang i avvirkning ser vi på gran med en reduksjon på 75 000 m3.

Førstehåndsverdien av det innmålte virket var i 2013 247 millioner kroner, mot 310 millioner kroner året før (394 mill kr i 2011). Det ble avsatt 31 millioner kroner til skogfond. Det tilsvarer et skogfondstrekk på 12,5 % av bruttotømmerverdi. Dette er en nedgang på ett prosentpoeng fra året før.

Tømmerprisen var 6,5 % lavere i 2013 enn året før og det har tidvis vært utfordringer med avsetningen, spesielt på massevirke. Dette henger sammen med bortfall av Peterson i Moss, Norske Skog Follum på Hønefoss og Södra Cell Tofte på Hurum. Vi registrerer også at det tidvis er utfordringer med nok sagtømmer til norsk industri. Dette indikerer at sagtømmerprisen oppleves som lav. Et økt fokus på skogbrukets infrastruktur med mål om å redusere transportkostnadene er positivt i så måte.

Fylkesmannen arbeider målrettet med å øke aktiviteten i primærskogbruket i fylket. Blant annet ble det i 2009 gjennomført et eget prosjekt med å utarbeide strategi for økt aktivitet i skogbruket i Buskerud 2009 - 2012. Dette arbeidet ble bredt forankret i skognæringen og bidrar positivt til økt fokus på å utnytte de skogressursene Buskerud skogbruket står for. Det ble i 2013 påbegynt et arbeid med å revidere skogstrategien slik at den fortsatt kan brukes aktivt i Fylkesmannen sitt arbeid.

Når det gjelder arbeidet med økt bruk av trevirke til bygg og energiformål er dette organisert i et regionalt prosjekt med egen prosjektleder. Prosjektet er et samarbeid mellom fylkene Buskerud, Telemark og Vestfold. Økonomiske bidragsytere er fylkeskommunene, fylkesmennene og Innovasjon Norge i de aktuelle fylkene. I tillegg bidrar skog og trenæringen i regionen. Prosjektet er godt mottatt i næringen og har resultert i mange søknader til Innovasjon Norge sitt verdiskapningsprogram for tre fra regionene. Utfordringene når det gjelder prosjekter som dette, er blant annet å komme tidlig nok inn i aktuelle byggeprosjekter, som kan resultere i økt bruk av tre. Det er påbegynt et arbeide med å evaluere og eventuelt videreføre dette arbeidet.

I forhold til bioenergiprogrammet har vi ikke noe felles prosjekt pågående mellom det regionale partnerskapet (FK, FM og IN). Imidlertid er det tilsatt en bioenergirådgiver i regi Skogselskapet i Buskerud med økonomisk støtte fra Fylkesmannen i Buskerud. Målet med dette prosjektet er å øke antall flisfyringsanlegg knyttet til gårdsbruk i Buskerud.

I tillegg bidro Fylkesmannen i Buskerud til å etablere et nettverk «Østlandsskogbruket» i 2012. Dette arbeidet er videreført i 2013. Et av formålene med dette nettverket er å sette skogbrukets utfordringer tydeligere på dagsorden. Spesielt ser vi at regionen har utfordringer knyttet til en effektiv infrastruktur i skogbruket og avsetning av massevirke spesielt.

Søknad om produksjonstilskudd – antall aktive foretak

*Tabell: Utvikling i antall foretak i jordbruket i perioden 2011-2013. Tallene er pr. 31.07. Kilde: Søknad om produksjonstilskudd i jordbruket, Statens landbruksforvaltning. * 2013 er foreløpige tall*

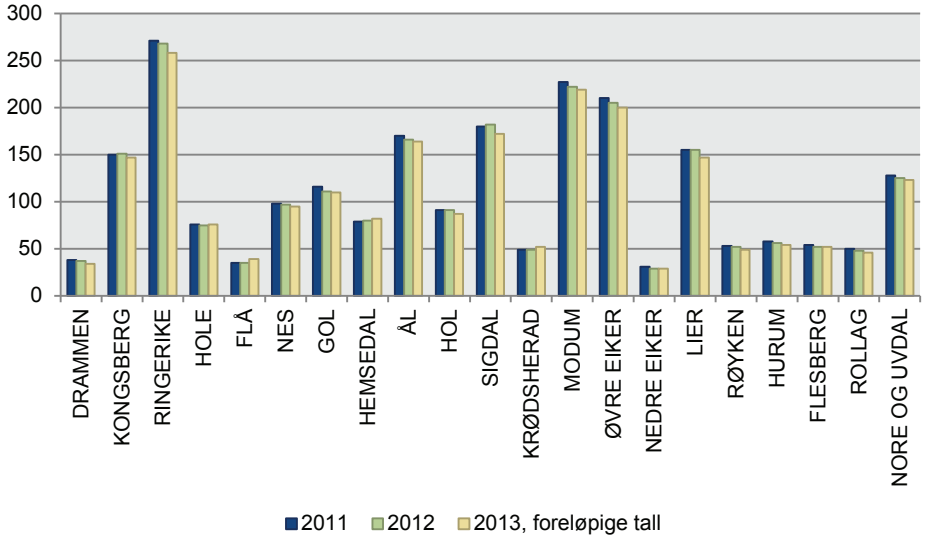

Antall aktive jordbruksforetak i Buskerud er i 2013 ca 2 235. Av disse er det om lag 90 foretak som ikke er enkeltpersonforetak. Andelen foretak der innehaver er en kvinne er ca 15 %.

Det blir stadig færre aktive jordbruksforetak. Figuren over viser utviklingen i antall foretak som søkte om produksjonstilskudd i jordbruket i perioden 2011-2013. Det er få aktive jordbruksforetak som ikke søker om produksjonstilskudd.
Den siste 10-års perioden er antall foretak som søker om produksjonstilskudd i Buskerud, redusert med 24 %, det vil si at om lag 700 jordbruksforetak i Buskerud ikke søker slike tilskudd lenger. Det er rimelig å anta at de fleste av disse også har lagt ned jordbruksvirksomheten. Over 10 års perioden har reduksjonen vært størst i Flesberg. Der har nær 40 % av de aktive jordbruksforetakene blitt borte. Drammen og Rollag har også hatt stor nedgang. Nedgangen er minst i Hurum, Krødsherad, Hemsedal og Modum.

Produksjonstilskudd og andre tilskuddsordninger har stor betydning for økonomien til jordbruksforetakene. I 2013 ble det betalt ut 337 mill kr i produksjonstilskudd til foretak i Buskerud, dvs. om lag kr 146 400 pr foretak. Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid er en annen viktig tilskuddsordning. Der ble det betalt ut 36 mill kr i 2013 til jordbruksforetak med husdyr. Utbetalingene over ordningen med regionale miljøtilskudd beløp seg til 23,2 mill kr.

Utviklingen i antall melkekuer

Ved søknad om produksjonstilskudd i august 2013, var det kun 210 bruk med melkeproduksjon igjen i Buskerud (4 700 melkekuer). Dette tilsvarer en nedgang på 16 bruk bare det siste året. I kommunene Røyken, Hurum, Flå og Flesberg har det ikke vært melkekuer de fem siste årene. De siste besetningene som var igjen i Hole og Nedre Eiker har sluttet nå i løpet av det siste året og i Krødsherad er det kun 16 melkekuer igjen. Total nedgang i antall melkekuer er på 630 dyr bare de siste fem årene.

Buskerud er et relativt lite melkefylke med bare 2 % av landets melkeproduksjon (kvotestørrelse). Det var 21 samdrifter i Buskerud kvoteåret 2013 (23 i 2012). De fleste av disse ligger i Hemsedal. Samdriftene har til sammen en kvote på 10 036 349 liter. Gjennomsnittskvoten pr samdrift er 477 900 liter. Nærmere 30 % av produksjon i Buskerud foregår i samdrifter. Totalt er det 293 eiendommer som eier melkekvote (nedgang på 24 stk. fra 2012). Totalkvoten for fylket er 34,3 millioner liter (tilsvarende tall for 2012 var 35,7).

Fylkesmannen ser meget alvorlig på situasjonen i fylkets melkeproduksjon. Det foregår en betydelig uttynning i antall bruk. Melkebørsen viser at det er minimal interesse for kjøp av privat melkekvote blant produsentene i Buskerud. De tre årene det har vært mulighet for nyetablering, har det ikke vært interesse i Buskerud. Nå er det melkeproduksjon igjen i bare 14 av fylkets kommuner. Fylkesmannen har deltatt i prosjektet «Styrking av storfekjøtt og melk i Buskerud 2011-2013» i regi av Buskerud Bondelag. Målet med prosjektet var å beholde ku- og geitmelkproduksjonen i Buskerud og hjelpe eventuelt nye produsenter i gang.

Sluttrapporten for prosjektet viser at vi har drøyt 15 % færre melkeprodusenter i 2013 sammenlignet med 2010. Dette er tilnærmet lik nedgangen i landet forøvrig, men høyere enn prosjektmålet som var «80 % av nedleggingstakta for landsgjennomsnittet». Antall melkekyr er i samme periode redusert med syv prosent, mens det på landsbasis var en reduksjon på fire prosent. Mengden innveid melk i Buskerud har vært på omtrent samme nivå i hele prosjektperioden, men en tendens til fallende i 2013. For ammekuproduksjonen ser vi en mer positiv utvikling når det gjelder antall dyr, men målt i forhold til antall foretak er ikke prosjektmålet nådd. Vi har ikke lykkes med å få flere til å starte med ammekyr, men nedleggingstakta er lavere i Buskerud enn ellers i landet.

Oversikt over utviklingen i antall melkekuer

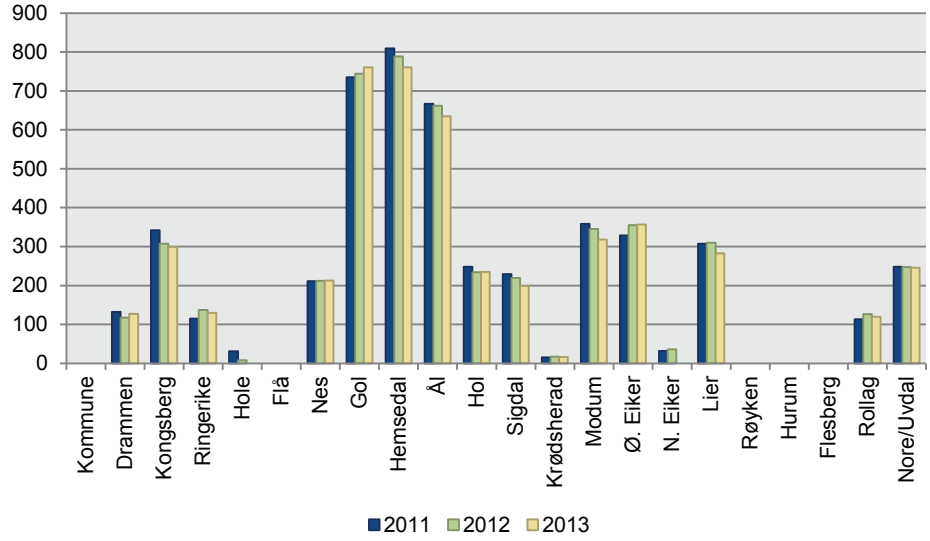

Utviklingen i antall melkekuer i Buskerud. Tallene er per 31. juli og viser antall melkekuer pr. kommune. Kilde: Søknad om produksjonstilskudd, Statens landbruksforvaltning.

Oversikt over saueholdet i Buskerud

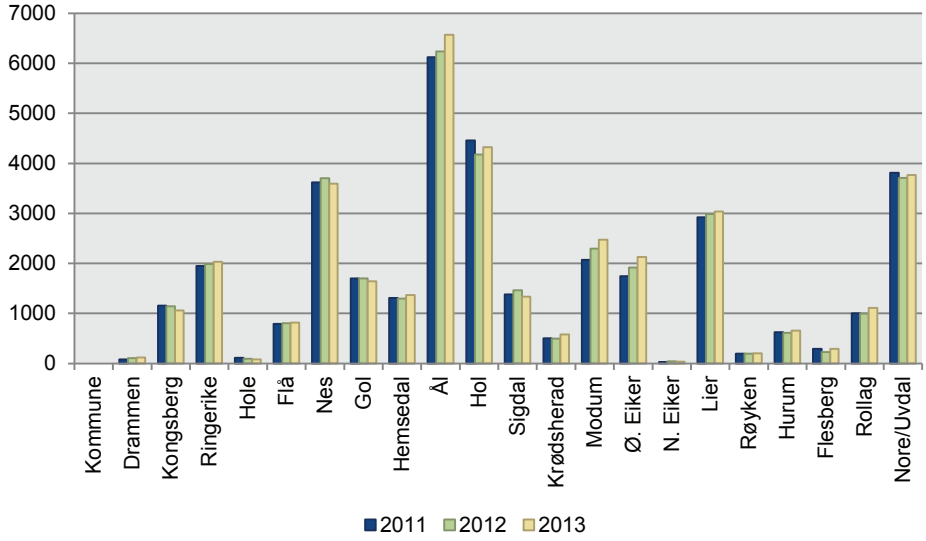

Utviklingen i saueholdet i Buskerud. Tallene er per 31. juli og viser antall søyer, 1 år og eldre. Kilde: Søknad om produksjonstilskudd, Statens landbruksforvaltning.

Saueholdet er den største husdyrproduksjonen i Buskerud regnet etter antall bruk med husdyr, og det er sauehold i alle kommunene. Kommunene Nes, Ål, Hol og Nore og Uvdal har alle over 3 500 søyer (6 569 søyer i Ål per 31. juli 2013). Fra bunnåret 2009 til 2013 har det vært en gledelig økning på over 2 150 søyer i Buskerud. Økningen har vært størst i de midtre og nedre delene av fylket, men nå registrerer vi også en økning i de øvre Hallingdalskommunene som Hemsedal, Ål og Hol. Kommunene Modum og Øvre Eiker står for den største økningen i antall dyr.

Også nedgangen i antall bruk har stagnert, og vi registrerte to nye sauebruk i Buskerud i 2013. Etter en nedgang på drøyt 50 sauebruk i perioden 2007 til 2012, har vi nå 555 brukere med sau.

Vi ser også en positiv utvikling for det tidligere omtalte og nyetablerte enkeltmannsforetaket «Flæfjelldrifta». Drifta favner et fjellområde på 75 000 dekar i kommunene Ål og Hemsedal. Flæfjelldrifta har mottatt investeringsmidler gjennom ordningen organisert beitebruk (nå tilskudd til tiltak i beiteområder) for å rive gammelt sperregjerde og sette opp nytt, oppsetting av skillekve og gjeterhytte. Området hadde ikke vært brukt til beiting på mange år og bar tydelig preg av gjengroing med mye lyng og kratt. Beitesesongen 2013 «huset» området i alt 2000 søyer fra «midtfylke» hvor det har vært høye årlige lammetap til gaupe.

Erfaringene fra den andre beitesesongen er betydelig bedre enn den første, og brukerne rapporterer om stor tapsforebyggende effekt. I 2013 var lammetapet 4,4 % og søyetapet bare 1,8. Tilsvarende gjennomsnittlig tap på fjellbeiter i Buskerud, inkl. Flæfjelldrifta er på hhv. 3,6 % og 1,8 %. Tapet var nå i stor grad konsentrert på én besetning, men det er uvisst hva som er årsaken. Ingen ting tyder på at det har vært rovvilt i området. Ei heller ble det funnet kadaver etter dyrene, til tross for fast gjeter hele beitesesongen, manngard med hund og søk med fly under sanken. Tilveksten til lamma var god, men fra tidligere erfaringer vil beitet bli bedre og mer produktivt etter ytterligere noen sesongers drift.

Miljø

Buskerud fylke har en rekke utfordringer med hensyn til å ivareta verdifulle natur- og miljøkvaliteter. Fylket strekker seg fra kysten ved Oslofjorden og Drammensfjorden til langt inn på Hardangervidda og det er noe forskjellige utfordringer knyttet til de ulike delene av fylket.

Dagens situasjon

Kommunene i nedre del av fylket, som Røyken, Lier og Drammen, har sterk vekst og fungerer som avlastningskommuner for Osloregionen. Stor befolkningsvekst og økt boligbygging gir press på arealene i og rundt byene og tettstedene.

I en rekke kommuner utgjør turisme og hyttebygging en viktig næring. Når det gjelder utvidelse og etablering av nye hyttefelt, er presset først og fremst knyttet til fjellområdene i Buskerud. Mer fritid og bedret økonomi fører til et økende krav om fritidsaktiviteter og hytteutbygging. Buskerud er i dag det nest største hyttefylket i Norge med ca 45 000 hytter i 2013.

Utfordringer

- Økt hyttebygging i høyfjell og strandområder
- Dårlig arealplanlegging gir økte klimautslipp
- Utslipp av miljøgifter og støy
- Tap av sjeldne arter og naturtyper

I kystkommunene er det også press på arealer både for boliger, næringsformål og hytter. Det er også et økt press for utbygging langs vassdragene i innlandet.

Nasjonal politikk

De nasjonale målene i miljøvernpolitikken er særlig knyttet til utslipp av klimagasser, ivaretakelse av naturens mangfold og arbeidet med miljøgifter. Et grunnleggende prinsipp for miljøpolitikken er en bærekraftig forvaltning slik at kommende generasjoner skal ha de samme mulighetene for friluftsliv og oppleve intakt natur.

Utslipp av klimagasser

Når det gjelder hensynet til klima og nasjonale føringer om å begrense klimagassutslippene nasjonalt, er det først og fremst gjennom arealpolitikken i forbindelse med bosettings- og utbyggingsmønsteret, vei- og transportsystemene, energibehov og tilrettelegging for fornybar energi, at Fylkesmannen har mulighet til å påvirke.

Naturmangfold

For å sikre levedyktige bestander av truede og sårbare arter er det avgjørende hvordan vi forvalter arealene. I den sammenheng er det viktig å sikre intakte leveområder. Fylkesmannen har som oppgave å ta hensyn til dette i behandlingen av kommuneplaner og reguleringsplaner. I tillegg kartlegger Fylkesmannnen utvalgte naturtyper, tiltak mot fremmede arter og forvaltning av eksisterende verneområder og etablering av nye verneområder.

Hovedfokuset i arbeidet med vern har vært knyttet til å ta vare på naturverdiene i de 150 vernede områdene i Buskerud. Forvaltning av verneområdene har derfor høy prioritet. Forvaltningsplaner for verneområdene i fylket legger til rette for bruk, informasjon og tiltak for skjøtsel. Fylkesmannen har, i samarbeid med Statens naturoppsyn, bidratt til best mulig lokal forankring i gjennomføringen av tiltakene. Økt vekt på forvaltningsplaner og bevaringsmål bidrar til at verneområdene kan brukes mer uten at verneverdiene forringes. Fylkesmannen har også bidratt aktivt i oppfølgingen av ny forvaltningsordning for Hallingskarvet nasjonalpark og Trillemarka-Rollagsfjell naturreservat.

Innenfor artsforvaltning er bevaring av villaksen, oppfølging av rovviltforliket og oppfølging av villreinforvaltningen, herunder regionale planer for villreinfjella, prioritert arbeid for Fylkesmannen. Videre har Buskerud et spesielt ansvar for å følge opp flere prioriterte arter med egne forskrifter.

Miljøgifter

Fylkesmannen gjennomfører et omfattende tilsyn med forurensende virksomheter, og deltar i alle nasjonale og regionale aksjoner knyttet til dette. Gjennom tilsyn har Fylkesmannen blant annet fulgt opp kilder for spredning av kjemikalier, miljøgifter og håndtering av farlig avfall. Alle avvik følges opp med krav om lukking. Alvorlige avvik følges spesielt opp. Videre jobbes det spesielt med gjennomføring av tiltaksplan for forurenset sjøbunn i Drammensfjorden.

Vassdrag

Fylkesmannen følger også opp det miljøfaglige ansvaret for vannforvaltning innenfor vannområdene i Buskerud. Dette innebærer blant annet at utslipp fra større avløpsanlegg er i samsvar med regelverket. Fylkesmannen har videre et hovedansvar for å koordinere arbeidet med det miljøfaglige beslutningsgrunnlaget (overvåking, karakterisering, klassifisering og risikovurdering) knyttet til arbeidet med forvaltningsplaner i de enkelte vannområdene. Fylkesmannen følger også opp saker som gjelder kalking, vannkraftutbygging, bekkelukking og inngrep.

Fokusområder

- Frivillig skogvern
- Forvaltningsplaner for verneområder
- Rovviltforvaltning og oppfølging av rovviltnemda
- Ren Drammensfjord 2015 - tiltaksplan for forurenset sjøbunn
- Snøskuterforsøket i kommunene

Motorferdsel i utmark

Formålet med Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag (motorferdselloven) er å verne om naturmiljøet og sikre friluftsliv og rekreasjonsverdier. Motorferdselloven har som utgangspunkt at motorisert ferdsel i utmark og vassdrag er forbudt, med mindre det følger av loven eller vedtak med hjemmel i loven.

Motorferdselregelverket har bestemmelser som åpner for nødvendig kjøring knyttet til anerkjente nytteformål, men den tillater ikke unødvendig og fornøyelsespreget kjøring.
Det stilles krav om at lovlig motorferdsel skal foregå aktsomt og hensynsfullt for å unngå skade og ulempe for naturmiljø og mennesker.

Tabellen under gir en oversikt over antall dispensasjonssøknader som er innvilget etter forskrift og lov om motorferdsel i utmark, etter §§ 5 og 6, for årene 2009-2013 fordelt på kommunene i Buskerud. I tillegg er dispensasjoner som er gitt tidligere år og som fortsatt er gyldige for de aktuelle årene tatt med. Dispensasjonene omfatter barmarkskjøring og hovedsakelig snøskuterkjøring i vintersesongen.

Vi gjør oppmerksom på at innrapporteringen til SSB fra kommunene er noe mangelfull for enkelte år, slik at tabellen gir ikke et eksakt bilde på omfanget av dispensasjonene.

Innvilgede dispensasjoner for motorferdsel i utmark + dispensasjoner gitt tidligere år og som fortsatt er gyldige

	2009	2010	2011	2012	2013
Drammen	8	6	0	8	8
Kongsberg	25	34	9	52	30
Ringerike	42	15	23	25	61
Hole	5	9	0	12	8
Flå	89	100	19	26	77
Nes	41	42	55	95	0
Gol	32	32	56	53	52
Hemsedal	38	39	53	67	56
Ål	211	384	138	248	277
Hol	293	334	0	535	419
Sigdal	248	155	133	211	219
Krødsherad	9	19	22	42	48
Modum	29	20	13	52	0
Øvre Eiker	4	3	3	10	9
Nedre Eiker	136	73	72	73	1
Lier	1	0	1	2	4
Røyken	2	0	0	0	1
Hurum	5	2	3	1	0
Flesberg	48	46	92	0	36
Rollag	91	66	9	48	95
Nore og Uvdal	494	963	747	726	762
Buskerud	1851	2342	1448	2286	2163

Kilde: Grunnlagsdata fra SSB basert på KOSTRA-rapportering fra kommunene i Buskerud

Inngrepsfri natur

Tabellene viser at reduksjonen av inngrepsfri natur fortsetter i mange kommuner. Dette skyldes primært veibygging i landbruket og anlegg knyttet til reiseliv, turisme og fritidsboliger.

Kilde: Miljødirektoratet

Inngrepsfri natur i km²

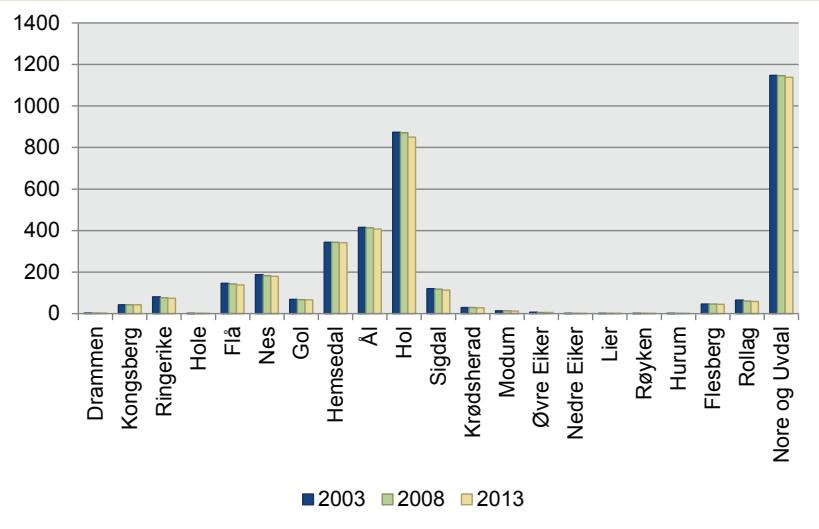

Antall fritidsbygninger per kommune

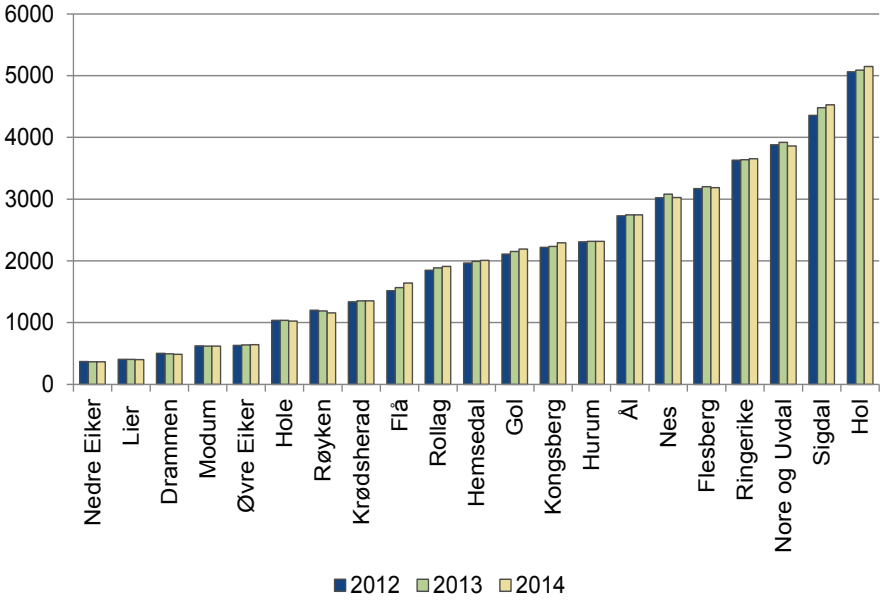

Tall per januar 2014. Bygninger med flere boenheter regnes som en bygning. Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB)

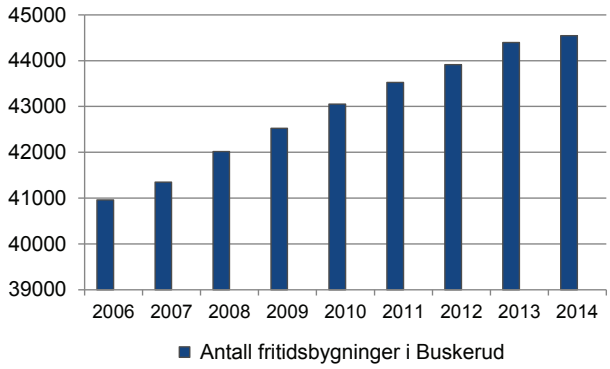

Buskerud er det nest største hyttefylket i landet. Tabellen viser fordelingen av eksisterende fritidsbygninger mellom kommunene i Buskerud. Hovedtyngden ligger i kommuner med attraktive fjellområder. Dette er også de kommunene som har størst vekst i antall fritidsbygninger og der utbyggingspresset er størst.

Enkelte kommuner i nedre del av fylket har det siste året hatt en liten nedgang i antall fritidsbygninger. Dette kan skyldes bruksendringer fra hytte til bolig.

Bortfall av inngrepsfri natur i km² 1998-2013

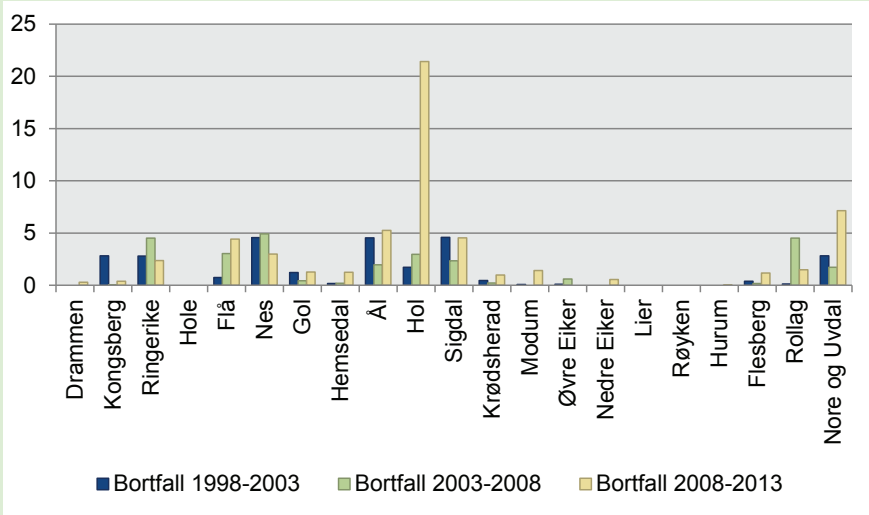

Strandsonen langs sjøen

Statlige planretningslinje for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen ble fastsatt ved kgl.res. av 25. mars 2011. Formålet med retningslinjene er å tydeliggjøre nasjonal arealpolitikk i 100-metersbeltet langs sjøen. Målet er å ivareta allmenne interesser og unngå uheldig bygging langs sjøen, jf. forbudet mot tiltak i 100-metersbeltet langs sjøen i § 1-8 i plan- og bygningsloven.

Det er foretatt en differensiering der vernet gjøres strengest i sentrale områder hvor presset på arealene er størst. Buskerud hører til Oslofjordregionen - sone 1, hvor utbyggingspresset er stort. Det er derfor viktig at de gjenværende og tilgjengelige strandområdene for allmennheten ikke blir nedbygd og privatisert.

I figurene vises utviklingen i forhold til forvaltning av strandsonen i Buskerud for kommunene Drammen, Lier, Røyken og Hurum. Den første figuren viser at det innvilges flere dispensasjonssøknader for bygging i strandsonen i dag enn i 2008. Videre er det en tendens at færre saker avslås, selv om antall saker som ble avslått gikk opp i 2013. Dette er en uheldig utvikling med tanke på at strandsonen er under sterkt press og at tilgjengelige arealer stadig blir mindre, jf. oversikt over utviklingen og en beregning av potensielt tilgjengelig strandsonearealer i de to neste figurene. Fra 2009 og frem til 2013 er andelen av tilgjengelig areal i strandsonen langs sjøen redusert fra ca 33 til 32 %. Dette tilsvarer et areal på 118 daa.

Antall innvilgede og avslåtte dispensasjonssaker i strandsonen

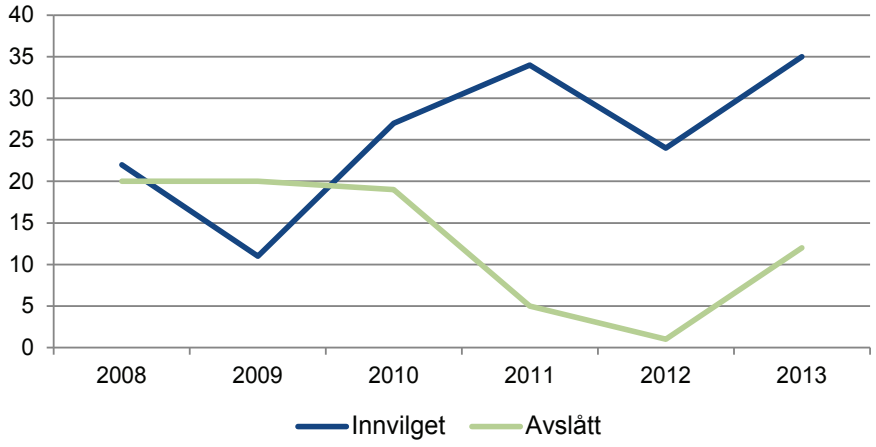

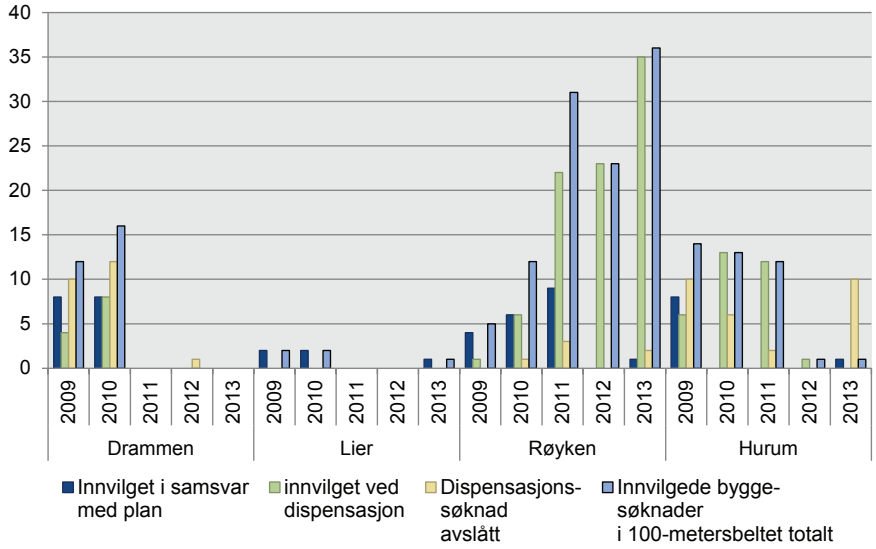

Potensielt tilgjengelig strandsoneareal

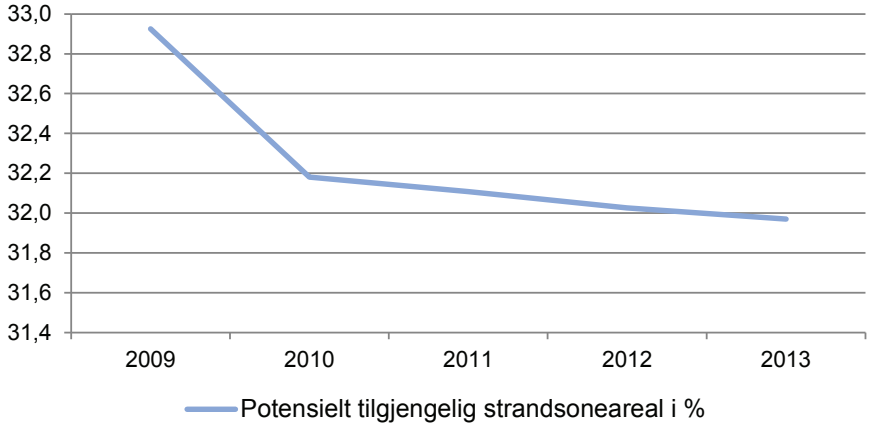

Potensielt tilgjengelig strandsoneareal er definert som strandsoneareal som ligger mer enn 50 meter fra nærmeste bygg. Dyrket mark, vei- og jernbaneareal er ikke med. Videre er vannflater ikke inkludert i statistikken.

Kilde: Tabellene er basert på grunnlagsdata fra SSB (KOSTRA-rapportering fra kommunene i Buskerud).

Husholdningsavfall per innbygger (kg)

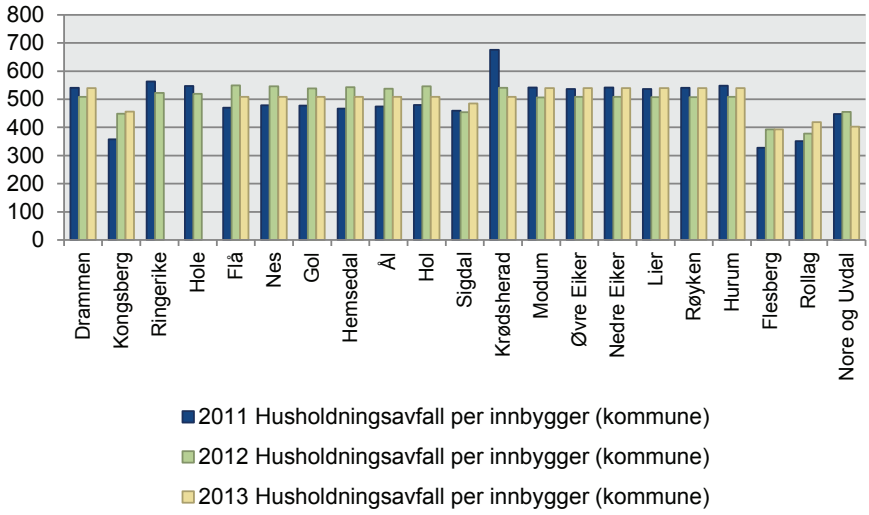

Husholdningsavfall levert til materialgjenvinning og biologisk behandling

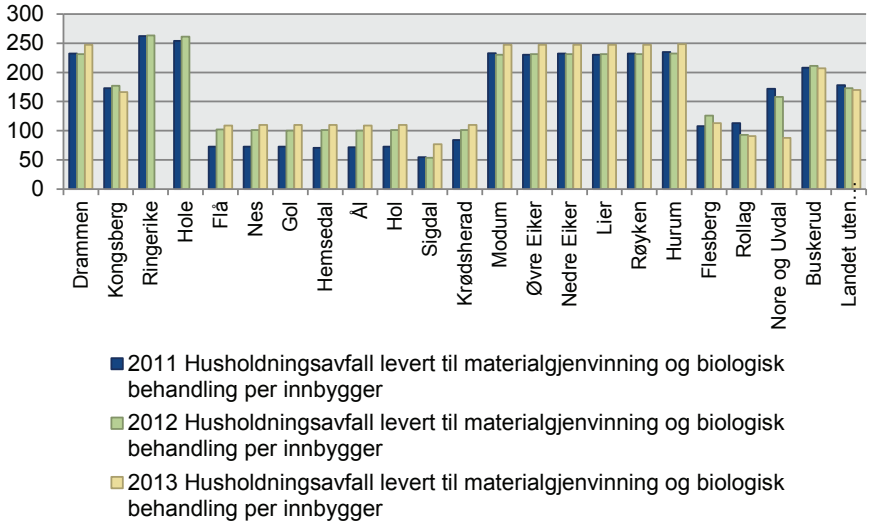

I Hallingdal går mye avfall til forbrenning med energiutnyttelse. Der har de hatt avfallsforbrenningsanlegg i mange år. Andelen til materialgjenvinning og biologisk behandling er imidlertid lavere enn i resten av fylket. Kommuner som tidligere hadde deponering istedenfor forbrenning som behandlingsmåte for restavfall, har jobbet mer med kildesortering og alternative behandlingsmåter.

Merk at i begge typer avfallstabeller så ser kommuner som ligger i samme renovasjonsselskap like ut.

Tall for 2013 mangler for Ringerike og Hole (som er tilknyttet samme interkommunale renovasjonsselskap).

Planlegging, bolig- og bygningsrett

Loven skal fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og fremtidige generasjoner. Planlegging etter loven skal bidra til å samordne statlige, regionale og kommunale oppgaver og gi grunnlag for vedtak om bruk og vern av ressurser.

Plansaker på høring

Fylkesmannen har i 2013 gitt høringsuttalelser til 36 kommuneplaner og kommunedelplaner. Fylkesmannen, Statens vegvesen og NVE avgir felles høringsuttalelse i kommuneplaner og kommunedelplaner.

I tillegg er det avgitt høringsuttalelser til 125 reguleringsplaner.

Som det fremgår av statistikken er det fremmet innsigelse til noen reguleringsplaner. De fleste av disse er knyttet til miljøområdet.

Antall innsigelser til reguleringsplaner

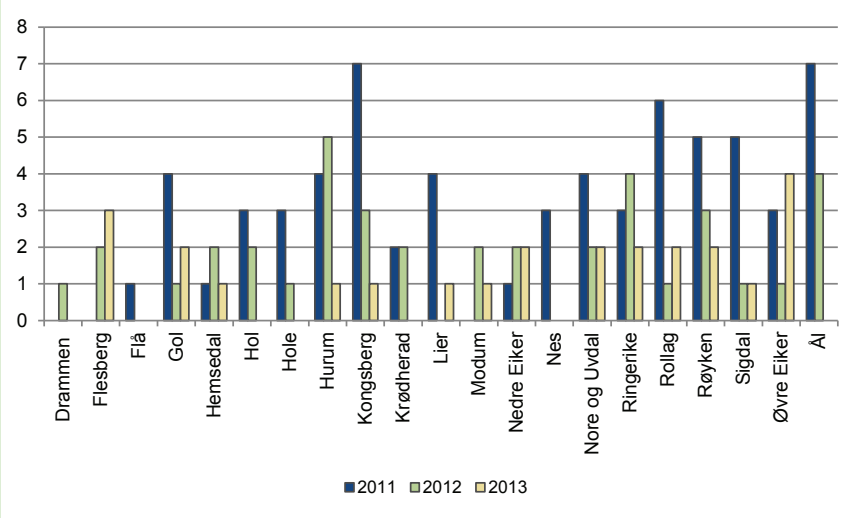

Innsigelser på miljøområdet

På miljøområdet behandlet Fylkesmannen 125 ulike reguleringsplaner i 2013. Det ble fremmet innsigelse til 20 % av planene. Nedgangen i andelen planer med innsigelse har dermed fortsatt. Dette innebærer at planforslagene fra kommunene i større grad ivaretar nasjonal miljøpolitikk. I gjennomsnitt ble det fremmet innsigelse til vel én reguleringsplan pr kommune i Buskerud siste år. Nesten alle innsigelsene ble løst gjennom dialog med kommunene.

De viktigste grunnene til innsigelse på miljøområdet var mangelfull ivaretakelse av vassdragshensyn (10 planer) og støy (9 planer). Deretter følger temaene friluftsliv, landskap og naturmangfold. På områder som kjøpesentre og inngrepsfrie naturområder ble det fremmet innsigelse til én reguleringsplan i Buskerud siste år.

Mekling i plansaker

Det er gjennomført mekling i fire saker, og det ble oppnådd enighet i to av sakene. Antall saker som ble oversendt Miljøverndepartementet (nå Kommunal- og moderniserings-departementet) var fire.

Grunnlag for innsigelser til reguleringsplaner i 2013

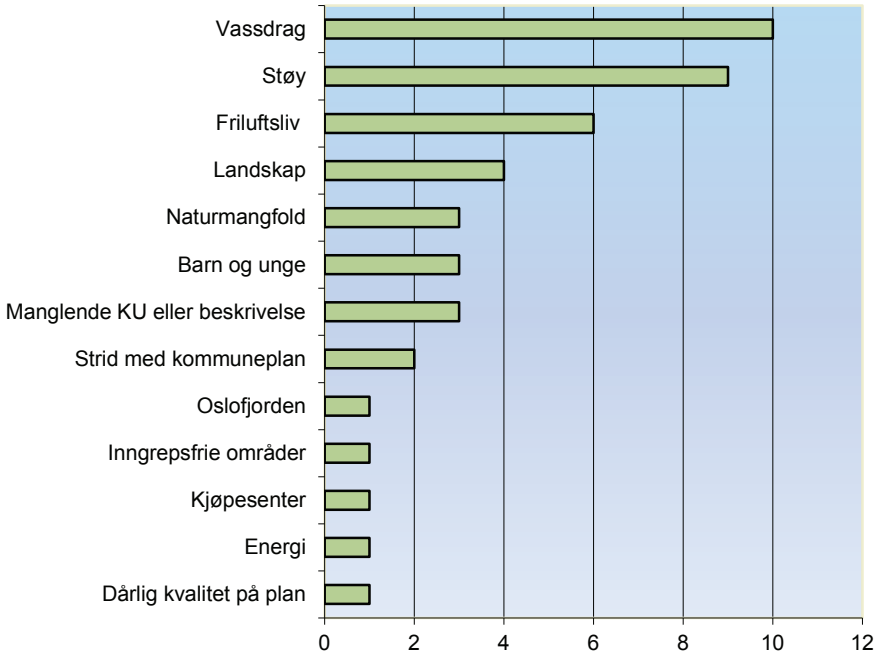

Begrunnelse i plan- og byggesaker

Fylkesmannen behandlet 179 klagesaker etter plan- og bygningsloven i 2013. I 48 av sakene ble kommunes vedtak helt eller delvis omgjort/opphevet. Mange av endringene i klageomgangen skyldes manglende eller for dårlig begrunnelse i kommunens behandling av saken.

Plan- og bygningsloven er i utgangspunktet en ja-lov, slik at avslag på byggesøknader må ha hjemmel i plan eller loven direkte. Kommunen må være oppmerksom på at forvaltningslovens §§ 24 og 25 om begrunnelse også gjelder i byggesaker. Det er særlig viktig med grundige begrunnelser i saker der søknader avslås på grunn av skjønnsmessige avgjørelser som estetikk ol.

Vedtak som ikke er tilstrekkelig begrunnet kan bli opphevet av klageinstansen som ugyldige. Dette trenger ikke bety at konklusjonen i vedtaket er feil, men at saken ikke er godt nok begrunnet til at Fylkesmannen som klageinstans kan etterprøve kommunens vurderinger i nødvendig grad.

I dispensasjonssaker er det særlig viktig at kommunen viser til de hensyn som har gjort seg gjeldende i den konkrete saken, og hvordan fordeler og ulemper er vurdert mot hverandre. For at en søknad om dispensasjon skal kunne innvilges må to vilkår være oppfylt. Tiltaket må ikke tilsidesette de hensyn som gjør seg gjeldende i bestemmelsen det skal dispenseres fra, og fordelen ved å gi dispensasjonen være klart større enn ulempene etter en samlet vurdering.

Konsekvensene av at vedtakene ikke er godt nok begrunnet fører ofte til at kommunen må behandle saken helt på nytt med ny klageadgang. Dette er ressurskrevende og fører til unødvendig lang saksbehandlingstid. Kommunen kan til en viss grad kan reparere manglende begrunnelse i vedtaket med en utdypende vurdering omkring dette i klageomgangen.

Kommunevis oversikt 2013

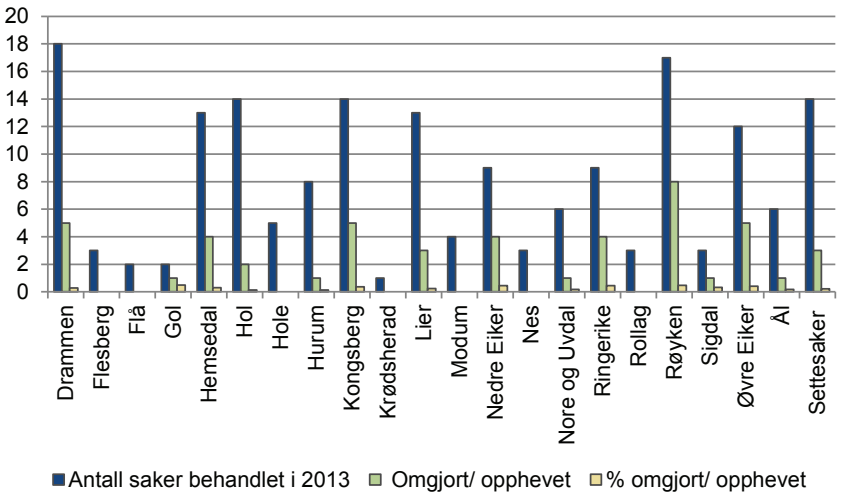

Samfunnssikkerhet og beredskap

Kommunene har et særlig viktig oppdrag i å ivareta befolkningens sikkerhet og trygghet gjennom å redusere risiko for tap av liv, skade på helse, miljø og materielle verdier. Innføringen av den lovpålagte kommunale beredskapsplikten i 2010 forsterket forventningene om dette viktige arbeidet.

Fylkesmannens erfaring er at det gjøres svært mye godt arbeid på dette området. I tillegg må det være tilstrekkelig gjennomføringsvilje når behovet for tiltak først er avdekket.

Utfordringer

- Klimaendringer
- Bortfall av strøm og kommunikasjon

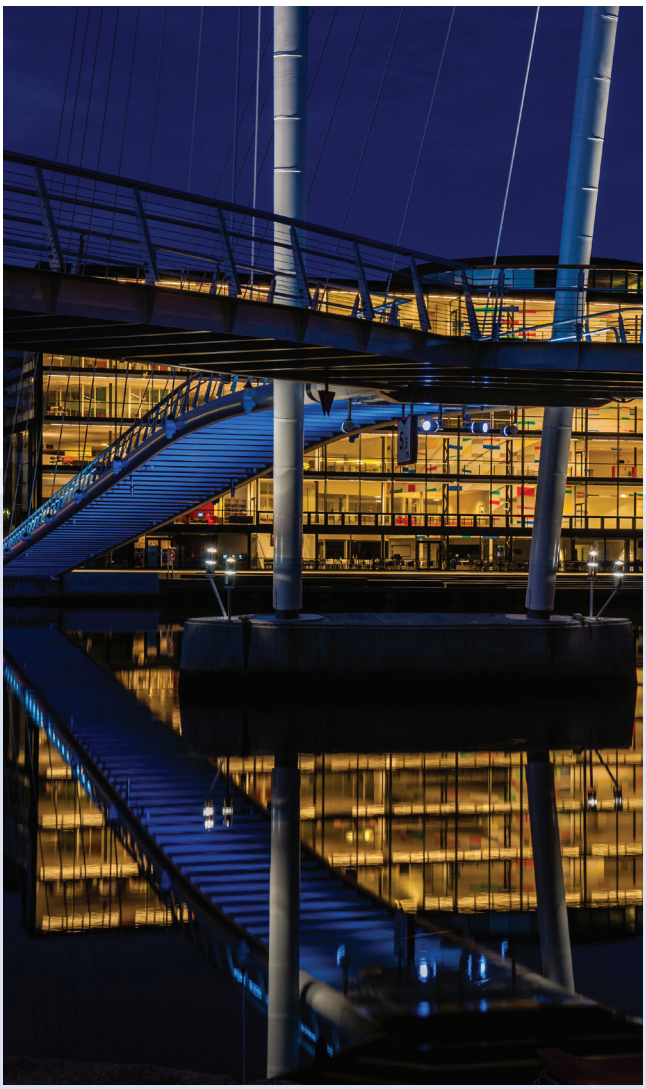

Fylkesmannen gjennomførte tilsyn med kommunenes oppfølging av den kommunale beredskapsplikten i fem kommuner i 2013. Tilsynene bekreftet at det gjennomføres svært mye godt beredskapsarbeid i kommunene.

Klimaendringer er en av utfordringene som skal tas hensyn til og dokumenteres i de kommunale risiko- og sårbarhetsanalyser.

Øvelser

I 2013 ble vårt konsept for øvelse med kommunenes kriseledelse gjennomgått og revidert for å sikre best mulig læring i kommunene. Nytt øvelseskonsept er utarbeidet, og gjennomføres i kommunene,

Fokusområder

- Sørger for ivaretakelse av samfunnssikkerhet og beredskap i kommunenes samfunnsplanlegging
- Fortsette å øve kommuner etter revidert øvingskonsept

i et samarbeid med meteorologisk institutt (Met) og kraftbransjen via Kraftforsyningens distriktssjef (KDS).

Det har vært vist et stort engasjement i forbindelse med øvelsene og det har vært gjennomført gode konsekvensanalyser i forkant av selve øvelsen. Gjennomføringen har gitt god læring for en enkelte kommune, Fylkesmann og samvirkeaktører som er med under øvelsene.

Det har gjennom året også vært avholdt to kommunekonferanser med samfunnssikkerhet og beredskap som tema.

CIM

Krisehåndteringsverktøyet CIM har gjennom 2013 blitt tatt i bruk i stort sett de fleste kommuner i Buskerud. Fylkesmannen vil fortsette opplæring og for kommuner som skal øves i årene fremover vil økt kompetanse i bruk av CIM fortsatt være et øvingsmål.

Klimautfordringer

I 2013 ble det gitt en rekke varsler om fare for flom og høy vannstand. Mot slutten av året ble det innført skredvarsel. Det ble i tillegg gitt varsel om mulig ekstremvær i Buskerud. Uønskede hendelser av stort omfang inntraff ikke. Vår samlede beredskap fikk testet bruk av varslingsrutiner, forberedelser ved bruk av beredskapsplaner og iverksettelse av skadebegrensende tiltak. Flommen i pinsehelgen var et godt eksempel på dette. Denne hendelsen viste at berørte kommuner var godt forberedt og iverksatte relevante skadebegrensende tiltak. Fylkesmannen etablerte kriseledelse og beredskap for å kunne støtte berørte kommuner. Fylkesberedskapsrådet ble også involvert.

Tilsyn og kontroll

Fylkesmannen fører tilsyn med både offentlige og private virksomheter og kontrollerer at lover og regler blir holdt. Ved tilsyn med kommunene kontrollereres det om aktiviteten og avgjørelsene til kommunen er i samsvar med lovpålagte plikter. Tilsynene skal være med på å sikre kvalitet og forsvarlige tjenester.

Samordning og koordinering

Fylkesmannen samordner og koordinerer planene for kommunerettet tilsyn i Buskerud. Det avholdes to møter i året, juni og desember, med Mattilsynet Arbeidstilsynet og leder av sekretariat for Kontrollutvalget.

Det utarbeides en tilsynsoversikt som viser når Fylkesmannen har tilsyn med kommunene/fylkeskommunen. Tilsynsrapportene fra planlagte kommunerettede tilsyn ligger på nettsiden, www.fylkesmannen.no/Buskerud under Tilsyn.

Tilsyn i 2013

Helseavdelingen har gjennomført tilsyn med kommunene med følgende tema:

- Bruk av tvang
- Helsestasjonene
- Tjenester til utviklingshemmede
- Avlastning og korttidsopphold
- Tjenester i privat bo- og tjenestetilbud

Rapporter publiseres på hjemmesiden til Statens helsetilsyn: www.helsetilsynet.no.

Vergemål-, sosial og barnevernsavdelingen har gjennomført tilsyn i forhold til:

- Oppfølging av barn i fosterhjem
- Økonomisk stønad bl.a.til personer med forsørgeransvar for barn
- Kvalifiseringsprogrammet

Oppvekst og utdanningsavdelingen har gjennomført tilsyn i forhold til;

- Elevens psykososiale skolemiljø etter opplæringsloven
- Godkjenning, tilsyn og pedagogisk bemanning etter barnehageloven
- Helårlig og fulltidstilbud til deltagere på introduksjonsordningen etter introduksjonsloven
- Gjennomføring av Nasjonale prøver etter opplæringsloven
- Svømmeopplæringen etter opplæringsloven

Miljøvernavdelingen har gjennomført forurensingstilsyn ved 26 virksomheter som har særskilt tillatelse etter forurensingsloven, og som skal ha regelmessig tilsyn. I tillegg har vi ført tilsyn med 88 virksomheter som er regulert gjennom forskrift. Prioriterte bransjer i 2013 var:

- Biobrenselanlegg
- Kjemisk overflatebehandling
- Pukkverk
- Bilverksteder
- Kommunenes forvaltning av regelverket om organisk gjødsel

Utfordringer

- Erfaringsoverføring
- Læring av tilsyn

Landbruks- og næringsavdelingen har gjennomført kontroll av kommunenes behandling av saker som gjelder

- Tilskuddsordninger i jordbruket (produksjonstilskudd, regionale miljøtilskudd for jordbruket i Buskerud og tilskudd til spesielle miljøtiltak)
- Tilskuddsordninger i skogbruket (tilskudd til nærings- og miljøtiltak)
- Deling av landbrukseiendommer, omdisponering av jordbruksarealer og konsesjon

Det er også gjennomført kontroll av jordbruksforetak når det gjelder husdyrkonsesjonsregelverket.

Beredskap-, justis og kommunalavdelingen gjennomførte tilsyn med kommunenes oppfølging av den kommunale beredskapsplikten i fem kommuner i 2013.

Prosjekt

I 2014 skal vergemål-, sosial og barnevernsavdelingen i samarbeid med helseavdelingen gjennomføre felles prosjekt om utformingen av rapporter etter systemrevisjoner.

Tilsyn i 2014

Landsomfattende:

- Kommunenes tildeling av kvalifiseringsprogram til personer som har behov for tett og individuell oppfølging for å komme i arbeid
- Kommunenes folkehelsearbeid, rettet inn mot kommunenes oversikt over helsetilstanden og identifisering av egne folkehelseutfordringer som grunnlag for planstrategi og overordnede mål for eget folkehelsearbeid
- Skolens arbeid med å sikre alle elever forsvarlig utbytte av opplæringen og forvaltningskompetanse
- Kommunens oppfølging av barn i fosterhjem
- I 2014 vil Miljøvernavdelingen delta i Miljødirektoratets landsdekkende tilsynsaksjoner rettet mot avfallsdeponier og ren masse-tipper, skipsverft og avløpsanlegg

Landsomfattende tilsyn er den tilsynsaktiviteten hvor styringen fra statlig sentralt nivå er sterkest.

I det varslede landsomfattende tilsynet av skolenes arbeid med å sikre alle elever et forsvarlig utbytte av opplæringen, vil regjeringen at satsingen skal innledes med veiledning fra Fylkesmannen om temaet for tilsyn.

Foruten de varslede nye landsomfattende tilsynene skal Fylkesmannen gjennomføre følgende tilsyn:

- Fylkesmannen skal føre systematisk og hendelsesbasert tilsyn med de kommunale sosiale tjenestene ved NAV-kontorene
- Fylkesmannen skal føre tilsyn med at kommunene utfører de oppgavene de er pålagt etter barnevernloven
- Fylkesmannen skal i 2014 være særskilt oppmerksom på hvordan kommunene følger opp forskrift om likeverdig behandling, pedagogisk bemanning og godkjenning av barnehager og tilsyn med barnehager
- Fylkesmannen fortsetter tilsyn med introduksjonsordningens helårlige og fulltidstilbud
- Tilsyn med svømmeundervisning og tilpasset opplæring og spesialundervisning fortsetter
- Også i 2014 vil det være en viktig oppgave for Fylkesmannen å føre tilsyn med om kommunene har gjennomført helhetlige risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS) og utarbeidet overordnede beredskapsplaner på bakgrunn av analysene, samt påse at analysene og planene er oppdaterte
- Fylkesmannen viderefører kontrollene av kommunenes behandling av saker som gjelder tilskuddsordningene i jord- og skogbruk, samt lovsaker. Det vil også bli foretatt kontroll av jordbruksforetak i forhold til husdyrkonsesjonsregelverket.

Våren 2014 skal Fylkesmannen gjennomføre pilottilsyn med Buskerud fylkeskommune på tema: Fylkeskommunens ansvar for godkjenning, oppfølging og veiledning av lærebedrifter.

KOSTRA

KOSTRA (KOmmune-STat-RApportering) er et nasjonalt informasjonssystem som gir styringsinformasjon om kommunal virksomhet. SSB publiserer ureviderte tall for kommunene 15. mars, og opprettede tall 15. juni. I nøkkeltallene sammenstilles data som rapporteres direkte fra kommunene til SSB og tall hentet fra nasjonale registre utenfor SSB. Denne rapporten baserer seg på ureviderte tall per 17. mars 2014.

Kommunegrupper

Gruppering av kommuner etter folkemengde og økonomiske rammebetingelser. Grupperingen er laget på grunnlag av kommuneregnskapene for 2008. Kommunene er gruppert langs tre ulike dimensjoner.

1. Folkemengde, hvor vi skiller mellom små, mellomstore og store kommuner. Små kommuner har færre enn 5000 innbyggere, mellomstore har fra 5000 til 19999 innbyggere, mens store kommuner har 20000 eller flere innbyggere

2. Bundne kostnader per innbygger, som er et mål på kommunenes kostnader for å innfri minstestandarder og lovpålagte oppgaver, og disse kostnadene varierer med demografiske, sosiale og geografiske forhold. For bundne kostnader per innbygger har vi valgt å bruke kvartilgrenser for å foreta en gruppering av kommunene. Kommuner med lave bundne kostnader omfatter de 25% laveste kommunene rangert etter bundne kostnader per innbygger. Kommuner med høye bundne kostnader omfatter de 25% høyeste kommunene rangert etter bundne kostnader per innbygger. De øvrige 50% av kommunene har middels bundne kostnader

3. Frie disponible inntekter per innbygger, som er et mål på hvor mye inntekter kommunene har til disposisjon etter at de bundne kostnadene er dekket, og gir en antydning av kommunenes økonomiske handlefrihet. For frie disponible inntekter per innbygger har vi valgt å bruke kvartilgrenser for å foreta en gruppering av kommunene. Kommuner med lave frie disponible inntekter omfatter de 25% laveste kommunene rangert etter frie disponible inntekter per innbygger. Kommuner med høye frie disponible inntekter omfatter de 25% høyeste kommunene rangert etter frie disponible inntekter per innbygger. De øvrige 50% av kommunene har middels frie disponible inntekter

Gruppe 1	Små kommuner med middels bundne kostnader per innbygger, lave frie disponible inntekter	Krødsherad, Flesberg
Gruppe 2	Små kommuner med middels bundne kostnader per innbygger, middels frie disponible inntekter	Nes, Gol, Hemsedal, Ål, Sigdal
Gruppe 3	Små kommuner med middels bundne kostnader per innbygger, høye frie disponible inntekter	Hol, Nore og Uvdal
Gruppe 5	Små kommuner med høye bundne kostnader per innbygger, middels frie disponible inntekter	Flå
Gruppe 6	Små kommuner med høye bundne kostnader per innbygger, høye frie disponible inntekter	Rollag
Gruppe 7	Mellomstore kommuner med lave bundne kostnader per innbygger, lave frie disponible inntekter	Øvre Eiker, Hurum
Gruppe 8	Mellomstore kommuner med lave bundne kostnader per innbygger, middels frie disponible inntekter	Modum, Røyken
Gruppe 11	Mellomstore kommuner med middels bundne kostnader per innbygger, middels frie disponible inntekter	Hole
Gruppe 13	Store kommuner utenom de fire største byene	Drammen, Kongsberg, Ringerike, Nedre Eiker, Lier

Fylkesmannen i Buskerud

Telefon sentralbord: 32 26 66 00
E-post: fmbupost@fylkesmannen.no

Besøksadresse: Statens Hus, Grønland 32, Drammen
Postadresse: Postboks 1604, 3007 Drammen

Internett: www.fylkesmannen.no/Buskerud